

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI**

**OLAY YERİNDE ELDE EDİLEN HUKUKA AYKIRI
DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARİF GÖKARSLAN

İSTANBUL, 2025

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI**

**OLAY YERİNDE ELDE EDİLEN HUKUKA AYKIRI
DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ARİF GÖKARSLAN
(210151012)**

**Danışman
(Doç. Dr. Hüseyin Aydın)**

DÜZELTİLMİŞ TEZ

İSTANBUL, 2025

30/04/2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 210151012 numaralı Arif GÖKARSLAN'ın hazırladığı "Olay Yerinde Elde Edilen Hukuka Aykırı Delillerin Ceza Muhakemesinde Değerlendirilmesi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 30/04/2025 Çarşamba günü saat 12:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Doç. Dr. Hüseyin AYDIN	KABUL
2. Prof. Dr. Murat BALCI	KABUL
3. Prof. Dr. Mehmet Emin ALŞAHİN	KABUL
4.	
5.	
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Arif Gökarslan

DÜZELTME METNİ

1) Tezdeki başlıklarda değişiklik yapılmış ve konunun kapsamı genişletilmiştir. Birinci bölüme, Ceza Muhakemesi Hukukunun Amacı başlığı altında; ceza muhakemesinin aşamaları, etkin soruşturma, maddi gerçeğin araştırılması, şüpheden sanığın yararlanması ilkesi, delillerin toplanması ve bu süreçte dikkat edilmesi gereken hususlar eklenmiştir.

İkinci bölüme, delillerin incelenmesi ve bunların kovuşturma evresindeki önemi ile ilgili açıklamalar dahil edilmiştir.

Üçüncü bölüme, Olay Yeri İncelemesi başlığı altında; incelemenin yapılabilmesi için gereken şartlar, uygulanacak usul, olay yeri inceleme biriminin tarihsel gelişimi ve genel kuralları eklenmiştir.

Dördüncü bölüme ise, konunun uygulamadaki yansımalarını desteklemek amacıyla ek Yargıtay kararları dahil edilmiştir.

2) Kaynakça kısmı düzenlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen tüm kişi ve kurumlara içten teşekkürlerimi sunarım. Öncelikle, araştırma sürecimin her aşamasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak yol gösteren, yönlendirmeleri ve katkılarıyla çalışmamın şekillenmesine değerli katkılar sunan Sayın Prof. Dr. Murat BALCI ve Doç. Dr. Hüseyin AYDIN'a teşekkürü bir borç bilirim. Her iki değerli öğretim üyesinin akademik kariyerim üzerindeki olumlu etkisi yadsınamaz. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ayrıca emeği geçen tüm öğretim üyelerine ve ders arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim. Onlarla paylaştığım bilgi ve deneyimler, araştırma sürecimi hem öğretici hem de ilham verici kıldı. Ailem ise bu süreçte her daim yanımda oldu. Onların sevgisi, sabrı ve destekleri sayesinde hedeflerime ulaşma yolunda cesaretle ilerleyebildim. Onlara, bana gösterdikleri sonsuz destekten ötürü minnettarım. Son olarak, araştırmam boyunca desteğini sunan tüm katılımcılara, bilgiye erişim konusunda yardımcı olan kütüphane çalışanlarına ve gerekli kaynakları sağlayan tüm kişi ve kurumlara teşekkür ederim. Katkılarınız olmasaydı bu çalışmanın tamamlanması mümkün olmazdı. Bu tezin hazırlanmasında emeği geçen herkese şükranlarımı sunarım.

Arif Gökarslan

OLAY YERİNDE ELDE EDİLEN HUKUKA AYKIRI DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arif Gökarslan

ÖZET

Olay yerinde elde edilen hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi, ceza muhakemesi alanında hukuki ilkelerin insan hakları ve adalet sisteminin bütünlüğü ile kesiştiği kritik bir çalışma alanıdır. Bu tez, hukuka aykırı elde edilen delillerin ceza soruşturmalarındaki etkilerini incelemeyi ve bunların kabul edilebilirliği ile değerlendirilmesine yönelik yasal çerçeveleri araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma, konunun önemini ve kapsamını belirleyerek delilin ceza muhakemesindeki rolünü vurgulayan bir giriş ile başlamaktadır. Ardından, ceza muhakemesinde delil kavramı, hukuka aykırı elde edilen delil tanımı, yasal sistemler arasındaki farklılıklar gibi temel konular ele alınmaktadır.

Tezde, olay yeri incelemeleri ve delil toplama süreçlerinde hukuki sınırlamalar incelenmektedir. Bu bağlamda, delil toplama konusundaki kolluk kuvvetlerinin yetkileri, sorumlulukları ve hukuki ihlallerin teknik incelemelere etkileri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, hukuka aykırı elde edilen delillerin ceza muhakemesi kanunundaki yeri, delil değerlendirmesi ile ilgili genel ilkeler ve bu tür delillerin yargı kararlarındaki etkileri detaylandırılmaktadır. "Zehirli ağacın meyvesi" doktrini, Türk ceza hukuku perspektifinde analiz edilerek, hukuka aykırı delillerin konumu ve yargılama sürecindeki sonuçları ele alınmaktadır.

Son olarak, hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliği, istisnaları ve bunun sonucunda oluşabilecek durumlar üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde, hukuka aykırı delillerin kullanımına ilişkin yasal yasaklar, kamu düzeni ve suçun ağırlığı bağlamında istisnai durumlar incelenmektedir. Tez, elde edilen bulgular

ışığında Türk hukukunda karşılaşılan sorunları ele almakta ve delil toplama ve değerlendirme süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Bu kapsamlı inceleme aracılığıyla, bu tez, hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanılmasının hukuki, etik ve pratik sonuçları hakkında değerli bilgiler sunmayı amaçlamakta ve nihayetinde adalet sisteminin bütünlüğünü korurken birey haklarını güvence altına alan daha adil hukuki standartların geliştirilmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Hukuka Aykırı Delil, Ceza Muhakemesi, Delil Toplama, Yasal ereve, Zehirli Ağacın Meyvesi Doktrini, Birey Hakları

EVALUATION OF ILLEGALLY OBTAINED EVIDENCE AT THE CRIME SCENE IN CRIMINAL PROCEDURE

Arif GÖKARSLAN

ABSTRACT

The evaluation of illegally obtained evidence at the crime scene is a critical area of study that intersects legal principles, human rights, and the integrity of the justice system within the field of criminal procedure. This thesis aims to examine the effects of illegally obtained evidence in criminal investigations and to explore the legal frameworks governing their admissibility and evaluation. The study begins with an introduction that highlights the importance and scope of the topic, emphasizing the role of evidence in criminal proceedings. It subsequently addresses fundamental issues such as the concept of evidence in criminal procedure, the definition of illegally obtained evidence, and the differences among legal systems.

The thesis investigates legal limitations in crime scene investigations and evidence collection processes. In this context, it focuses on the powers and responsibilities of law enforcement in evidence collection and the impact of legal violations on technical examinations. Additionally, the position of illegally obtained evidence in criminal procedure law, general principles regarding evidence evaluation, and the influence of such evidence on judicial decisions are detailed. The "fruit of the poisonous tree" doctrine is analyzed from the perspective of Turkish criminal law, considering the position of illegally obtained evidence and its consequences in the trial process.

Finally, the thesis focuses on the admissibility of illegally obtained evidence, its exceptions, and the potential consequences that may arise. This section examines the legal prohibitions on the use of unlawful evidence, exceptional circumstances in the context of public order and the severity of the crime. In light of the findings, the

thesis addresses the issues encountered in Turkish law and provides suggestions for improving the evidence collection and evaluation processes.

Through this comprehensive analysis, the thesis aims to provide valuable insights into the legal, ethical, and practical implications of using illegally obtained evidence, ultimately contributing to the development of fairer legal standards that safeguard individual rights while preserving the integrity of the justice system.

Keywords: Illegally Obtained Evidence, Criminal Procedure, Evidence Collection, Legal Framework, Fruit Of The Poisonous Tree Doctrine, Individual Rights

ÖN SÖZ

Olay yerinde elde edilen hukuka aykırı delillerin ceza muhakemesi sürecinde değerlendirilmesi, hukukun temel ilkeleri, insan haklarının korunması ve adalet sisteminin bütünlüğü ile yakından ilişkili önemli bir inceleme alanını teşkil etmektedir. Bireylerin haklarının giderek daha fazla öncelik kazandığı bir çağda, delil toplama yöntemlerinin sonuçlarını anlamak son derece önemlidir. Bu tez, özellikle ceza soruşturmaları bağlamında, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi konusundaki karmaşıklıkları aydınlatmayı amaçlamaktadır.

Bu konunun önemi, herhangi bir demokratik hukuk sisteminin temel ilkeleri olan adalet, hakkaniyet ve hukuk devleti ilkelerinden kaynaklanmaktadır. Delil toplama, ceza yargılamalarının temel taşlarından biridir, çünkü suçluluk veya masumiyetin belirlenmesini doğrudan etkiler. Ancak, delillerin hukuka aykırı yollarla; örneğin, arama emri olmaksızın, zorla veya bireylerin haklarını ihlal ederek toplanması, derin etik ve hukuki sorular ortaya çıkarır. Bu tür delillerin kullanımı, yargı sürecinin bütünlüğünü sorgulatmakla kalmaz, aynı zamanda kamu güvenini zedeleme riski taşır. Etkili bir kolluk hizmetinin gerekliliği ile bireysel hakların korunması arasındaki gerilim, bu tartışmanın merkezindedir.

Ayrıca, hukuka aykırı delillerle ilgili yasal çerçeve, farklı kültürel, tarihsel ve hukuki bağlamların etkisiyle önemli ölçüde değişkenlik göstermektedir. Karşılaştırmalı analizler, çeşitli hukuk sistemlerinin hukuka aykırı delillerle başa çıkma yollarını nasıl naviga ettiklerini ortaya koymakta, en iyi uygulamalar ve potansiyel reformlar hakkında bilgiler sunmaktadır. Örneğin, ABD hukukundaki "zehirli ağacın meyvesi" doktrini, bu tür delillerin dışlanmasına yönelik katı bir yaklaşımı temsil ederken, diğer yargı alanları daha esnek standartlar benimseyebilir. Bu tez, özellikle Türk hukuku bağlamında, etkili polislik ile bireysel özgürlüklerin korunması arasındaki dengeyi araştırmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, son zamanlarda meydana gelen gelişmeler ışığında, delil toplama yöntemleri ve teknolojik yenilikler bağlamında da özel bir önem taşımaktadır. Dijital delil ve gözetim teknolojilerinin artışı, hukuki ortamı daha da karmaşık hale getirmiş ve delillerin kabul edilebilirliğini düzenleyen mevcut çerçevenin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Kolluk kuvvetlerinin giderek daha karmaşık araçlara bağımlı hale gelmesi, istismar potansiyelini ve hukuka aykırı delil üretimini artırmıştır. Bu nedenle, bu zorluklarla nasıl başa çıkılacağını anlamak, hukuki sistemin adil ve eşitlikçi kalmasını sağlamak açısından son derece önemlidir.

Sonuç olarak, olay yerinde elde edilen hukuka aykırı delillerin ceza muhakemesinde değerlendirilmesi, derinlemesine incelenmeyi gerektiren temel bir konudur. Bu tez, hukuka aykırı delillerin kullanılmasının hukuki, etik ve pratik sonuçlarını analiz ederek mevcut bilgi birikimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu konuyu kapsamlı bir şekilde inceleyerek, adalet sisteminin bütünlüğünü korurken bireylerin haklarını güvence altına alan daha adil ve etkili hukuki standartların geliştirilmesine yardımcı olabilecek bilgiler sunmayı umuyorum.

Nisan, 2025

Arif Gökarslan

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNUN AMACI	3
1.1. CEZA MUHALEMESİNİN AŞAMALARI	6
1.2. ETKİN SORUŞTURMADA DELİL VE İSPAT	8
1.3. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ	10
1.4. ŞÜPHEDEN SANIĞIN FAYDALANMASI İLKESİ	11
1.5. CEZA MUHALEMESİNDE DELİL KAVRAMI	12
1.6. DELİL TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ	13
1.7. CEZA DAVALARINDA DELİL TÜRLERİ	14
1.7.1. Biyolojik Deliller	15
1.7.2. Kimyasal Deliller	15
1.7.3. İz Delilleri	15
1.7.4. Fiziksel Deliller	16
1.7.5. Parça Deliller	16
1.7.6. Görsel, Fotoğrafik, Ses ve Eşkal Delilleri	16
1.7.7. Bilişim (Veri, İletişim, Dijital) Delilleri	16
1.7.8. Belge Delilleri	18
1.8. DELİLLERİN TOPLANMASI	18
1.9. DELİLLER TOPLANIRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	19
1.10. CEZA DAVALARINDA HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLMİŞ DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ	20
1.10.1. Delilin İlgililiği ve Kabul Edilebilirliği	21
1.10.2. İspat Yüğü ve İspat Standardı	22
1.10.3. Dışlama Kuralları	22
1.10.4. Ceza Delillerinde Zincirleme Muhafaza (Zincir Delili)	23
1.10.5. Uzman Tanıklar ve Adli Deliller	23
1.10.6. Delillerin Değerlendirilmesinde Hakim ve Jürinin Rolü	24
1.10.7. Modern Delil Toplama Yöntemlerinde Karşılaşılan Zorluklar	24
1.11. DELİL ELDE ETME USULLERİ	24
1.11.1. Fiziksel Delil Toplama	25

1.11.2. Belge Delili Toplama	25
1.11.3. Tanıksal Delil Toplama	26
1.11.4. Dijital Delil Toplama	26
1.11.5. Gözetim ve Gözlem	27
1.11.6. İtiraf ve Suçun Kabulü	27
1.11.7. Uzman Delil Toplama	28
1.11.8. Delil Toplamada Yasal ve Etik Hususlar	28
İKİNCİ BÖLÜM	29
2. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİL KAVRAMI	29
2.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLİN KAPSAMI VE KORUMA MEKANİZMALARI	29
2.1.1. Hukuka Aykırı Olarak Elde Edilen Delilin Unsurları	30
2.1.2. Hukuka Aykırı Olarak Elde Edilen Delilin Hukuki Sonuçları	30
2.2. OLAY YERİNDE HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	31
2.2.1. Zorlayıcı veya Gönülsüz İtirafı: Usul Güvencelerinin İhlali	31
2.2.2. Tuzak Kurma: Kolluk Kuvvetleri Tarafından Suça Teşvik	32
2.2.3. Delillerle Oynama veya Delil Uydurma: Dürüstlük İhlalleri	32
2.3. HUKUKA UYGUN VE HUKUKA AYKIRI DELİL ARASINDAKİ FARKLAR	33
2.3.1. Delillerin İncelenmesi ve Kovuşturma Evresindeki Önemi	33
2.3.2. Yasal Yollardan Elde Edilen Delil: Kabul Edilebilirlik ve Hukuki Standartlara Uygunluk	34
2.3.3. Yasadışı Yollardan Elde Edilen Delil: Hariç Tutma Kuralı ve İstisnalar	34
2.3.4. Yasadışı Yollardan Elde Edilen Delillerin Kullanılmasının Sonuçları	35
2.4. HUKUKA AYKIRI DELİLİN FARKLI ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ (KARŞILAŞTIRMALI HUKUK)	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
3. OLAY YERİ İNCELEMESİ	37
3.1. ŞARTLARI	37
3.2. USULÜ	38
3.3. ADLİ MUAYENE VE OTOPSİ	38
3.4. OLAY YERİ İNCELEMESİ VE DELİL	40
3.5. OLAY YERİ İNCELEME BİRİMİNİN GELİŞİMİ VE OLAY YERİ İNCELEMEDE KOLLUK KUVVETİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI	42
3.6. OLAY YERİNİN İNCELENMESİNDE GENEL KURALLAR	44
3.7. OLAY YERİ ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLERİ	45
3.8. OLAY YERİNDE DELİL TOPLAMA VE HUKUKİ SINIRLAMALAR	46
3.9. SUÇ ANALİZİ VE DELİL TOPLAMADA KOLLUK KUVVETİNİN (POLİSİN) GÖREVLERİ	46

3.10. KRİMİNAL SAHA İNCELEME (YA DA OLAY YERİ İNCELEME) BİRİMİ	47
3.10.1. KSİ Birimleri Tarafından Kullanılan Cihazlar ve Ekipmanlar	48
3.10.2. KSİ Birimleri Tarafından İzlenen Prosedürler	49
3.10.2.1. Suç Mahallini Güvence Altına Alma ve Belgelendirme	49
3.10.2.2. Delil Toplama ve Koruma	50
3.10.2.3. Adli Analiz ve Raporlama	51
3.11. DELİL TOPLAMADA KOLLUK KUVVETLERİNİN YETKİLERİ VE SORUMLULUKLARI	52
3.11.1. Kolluk Kuvvetlerinin Delil Toplama Sorumlulukları	53
3.11.2. Kolluk Kuvvetlerinin Delil Toplama Yetkileri	53
3.11.3. Etik Değerlendirmeler ve Hesap Verebilirlik	56
3.12. OLAY YERİNDE DELİL TOPLAMA SÜRECİNDEKİ HUKUKA AYKIRILIKLAR	56
3.12.1. Delillerin Muhafazası ve Toplanmasında Yetkili Makam	58
3.12.2. Delil Muhafaza Zinciri İhlalleri	59
3.12.3. Delil Toplama Sırasında Hak İhlalleri (Zorlama, Tehdit veya Yasadışı Kuvvet Kullanımı)	59
3.13. HUKUKA AYKIRILIĞIN TEKNİK İNCELEMELERDE ETKİSİ	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	62
4. CEZA MUHAKEMESİNDE HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	62
4.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDAKİ YERİ	62
4.2. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN GENEL İLKELER ...	63
4.3. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN YARGI KARARLARINA ETKİSİ (YARGITAY VE AİHM KARARLARI)	63
4.3.1. Yargıtay Kararları	63
4.3.2. AİHM Kararları	71
4.4. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVESİ DOKTRİNİ VE TÜRK CEZA HUKUKU ..	73
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
5. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ VE İSTİSNALAR	74
5.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DIŞLANMASI	74
5.2. DIŞLAMA KURALININ İSTİSNALARI	75
5.3. DENGE TESTLERİ VE YARGIÇ TAKDİRİ	76
5.4. HUKUKA AYKIRI DELİLLER ÜZERİNDEKİ MUTLAK VE NİSPİ YASAKLAR	77
5.4.1. Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller Üzerine Mutlak Yasaklar	77
5.4.2. Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller Üzerine Nispi Yasaklar	78
5.4.3. Karma Yaklaşımlar: Mutlak ve Nispi Yasakların Birleştirilmesi	79

5.5. DENGİ TESTİNİN UYGULANMASI (YARAR VE ZARAR)	80
5.5.1. Denge Testinin Temel Unsurları	80
5.5.2. Hukuki Bağlamlarda Denge Testi Örnekleri	81
5.5.3. Denge Testinin Eleştirileri ve Sınırlamaları	81
5.6. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KULLANILMASINA İZİN VEREN İSTİSNAİ DURUMLAR	82
5.6.1. Kaçınılmaz Keşif Doktrini	82
5.6.2. İyi Niyet İstisnası	83
5.6.3. Kamu Güvenliği İstisnası	83
5.6.4. Bağımsız Kaynak Doktrini	84
5.7. KAMU DÜZENİ VE SUÇUN CİDDİYETİ İLE İLGİLİ İSTİSNALAR	84
ALTINCI BÖLÜM	86
6. ANAYASA VE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ BAğLAMINDA DELİL YASAKLARI	86
6.1. ANAYASADA DELİL YASAKLARI VE TEMEL HAKLAR	86
6.2. AİHS KAPSAMINDA ADİL YARGILANMA HAKKI BAğLAMINDA HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEğERLENDİRİLMESİ ...	87
6.3. AİHM İÇTİHATLARINDA HUKUKA AYKIRI DELİLLER	87
YEDİNCİ BÖLÜM	89
7. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KULLANILMASININ SONUÇLARI	89
7.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	90
7.1.1. Sanık ve Mağdur Hakları Üzerindeki Etkiler	90
7.1.2. Hukuka Aykırı Elde Edilen Delillere Dayalı Kararların İptali ve Davaların Yeniden Görülmesi	91
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	96

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
C	Cilt
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ETK	Emniyet Teşkilatı Kanunu
GPS	Küresel Konumlama Servisi
KSi	Kriminal Saha İnceleme
OYİ	Olay Yeri İnceleme
PVSK	Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu
S	Sayı
s	Sayfa
TCK	Türk Ceza Kanunu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

GİRİŞ

Suç mahallinde hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin ceza muhakemesinde değerlendirilmesi, günümüzde önemli ve tartışmalı bir konudur. Bu tür delillerin kullanımı, adalet sisteminin bütünlüğü ve birey haklarının korunması açısından ciddi hukuki ve etik sorular doğurmaktadır. Mahkemelerin bu durumu ele alma biçimi, kolluk kuvvetlerinin soruşturma süreçlerinde etkinliği ile bireysel hakların, özellikle de mahremiyet ve adil yargılanma hakkının korunması arasındaki dengeyi belirlemede önemli bir role sahiptir. Bu denge, adaletin sağlanması ve bireylerin haklarının korunması açısından kritik önemdedir.

Bu bağlamda öne çıkan temel kavramlardan biri dışlama kuralıdır. Anayasal hak ihlalleriyle elde edilen delillerin yargı sürecinde kullanılmasını önlemeyi amaçlayan bu kural, bireysel hakları korumak için yasal bir güvence işlevi görmektedir. Ayrıca, "iyi niyet" istisnası gibi sınırlamalarla birlikte dışlama kuralının uygulanış biçimi, ceza adalet sistemi ve kolluk kuvvetlerinin uygulamaları kapsamında önem taşır. Yasadışı arama ve el koyma gibi durumlara karşı bireysel korumalar sağlayan bu kuralın işleyişi, birey haklarının korunmasının etkinliği hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Mahkemelerin hukuka aykırı yollarla elde edilen delillere yaklaşımı, ceza davalarının sonuçları üzerinde doğrudan etkili olabilir. Bu tür delillerin kabul edilip edilmemesi, mahkûmiyet oranları, adil yargılanma ilkesi ve toplumun adalet algısı gibi önemli unsurları etkilemektedir. Bu dinamikleri inceleyen bir çalışma, adalet sisteminin genel işleyişine dair derinlemesine bir bakış sunabilir ve adil yargılanma ilkesinin nasıl korunduğunu analiz edebilir.

Farklı ülkelerin hukuka aykırı delillere yönelik yaklaşımlarını karşılaştırmak, hukuki çerçevelerin soruşturma yöntemleri ve mahkeme süreçlerini nasıl şekillendirdiğini daha geniş bir perspektiften değerlendirmeye olanak tanır. Her hukuk sistemi, hakların korunması ile suçluların cezalandırılması arasında farklı öncelikler belirlemektedir; bu da bireysel haklar ile kolluk kuvvetleri arasında nasıl bir dengenin kurulduğunu gösterir.

Teknolojik gelişmeler de hukuka aykırı yollarla elde edilen deliller konusuna yeni boyutlar katmaktadır. Gözetim teknolojileri, dijital adli bilimler ve veri toplama yöntemlerinin artmasıyla delil toplama süreçleri daha sofistike hale gelmiştir. Bu teknolojiler, hukuka aykırı yollarla elde edilen dijital deliller konusunu güncel ve karmaşık hale getirerek hukuk üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. İzinsiz dijital arama gibi yöntemlerin incelenmesi, teknolojinin hukuki süreçlere etkileri açısından önemli bir tartışma alanı sunmaktadır.

Hukuka aykırı yollarla elde edilen deliller, anayasa hukuku ve insan haklarıyla da doğrudan ilişkilidir. Bu tür deliller, anayasal hakların ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası belgelerde tanımlanan temel insan haklarının korunması açısından önem taşır. Güvenlik önlemleri ile sivil özgürlükler arasındaki gerilim, ceza muhakemelerinde hakların korunması veya ihlali konusunda kritik veriler sunabilir. Özellikle terörizm ve ulusal güvenlik gibi konularda artan endişeler bağlamında bu denge, hukuki analizlerde dikkatle ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin kabul edilmesi veya reddedilmesinin ceza muhakemesi yasalarındaki etkileri değerlendirilebilir ve bu doğrultuda reform önerileri geliştirilebilir. Bu değerlendirmeler, adaletin sağlanması ile bireysel özgürlüklerin korunması arasındaki dengeyi kurmaya yönelik öneriler sunarak ceza hukuku, anayasa hukuku ve ceza adaleti çalışmaları alanında önemli bir kaynak niteliği taşıyabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNUN AMACI

Toplum içerisinde yaşayan her bireyden, suç teşkil eden eylemlerden uzak durması beklenir. Ancak bu beklenti, toplumun gerçek yapısına her zaman uymamaktadır; çünkü bireylerin hiçbir suç işlemediği bir toplum yapısı, günümüzde yalnızca bir ütopya olarak varlığını sürdürmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu, suçla ilgili iddiaların devlet tarafından hukuk çerçevesinde ve hakkaniyete uygun şekilde soruşturulup kovuşturulmasını düzenleyen temel kurallar bütünüdür. Zamanla adalet anlayışında yaşanan değişim ve ceza hukukunun toplumsal işlevine dair yeni bakış açıları, yargılama sürecine dâhil olan kişi ve kurumların çeşitlenmesine neden olmuştur. Ceza muhakemesi artık yalnızca hâkimlerin karar verdiği bir süreç olmaktan çıkmış; savcılarının, avukatların, kolluk güçlerinin ve diğer destek birimlerinin katkısıyla çok aktörlü bir yapıya dönüşmüştür. Bu çok katmanlı yapı sayesinde yargılama süreci, farklı uzmanlık alanlarının iş birliğiyle yürütülen bütüncül bir faaliyet hâlini almıştır¹.

Ceza muhakemesi sürecinin temel amacı, somut olayın gerçekten meydana gelip gelmediğini, gerçekleşmişse bu fiilin failinin kim olduğunu ve fiilin ceza hukuku bakımından suç teşkil edip etmediğini tespit ederek maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bu bağlamda muhakeme faaliyetleri, olayın tüm yönleriyle aydınlatılmasını, dolayısıyla mahkemenin vicdani kanaatinin sağlıklı şekilde oluşmasını amaçlar. Nihai hüküm ise, yargılama sürecinde elde edilen bilgiler ışığında isnat edilen fiilin işlenip işlenmediğine, failin kim olduğuna, eylemin suç oluşturup oluşturmadığına ve cezalandırma gerekliliğine ilişkin hukuki bir değerlendirme olarak somutlaşır. Böylelikle ceza muhakemesi, maddi hakikatin

¹ Cumhuriyet Şahin, Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 28-29.

ortaya konulması suretiyle adil, nesnel ve doğru bir karar verilmesini sağlamaya yöneliktir².

Ceza yargılamasının bir diğer temel amacı, toplumda bozulan hukuki düzenin yeniden tesis edilmesini sağlamaktır. Suç işlendiğine dair bir şüphenin ortaya çıkmasıyla başlayan ceza muhakemesi süreci, bu şüphenin araştırılması ve maddi gerçeğin ortaya konulması yoluyla, suç teşkil eden fiilin varlığı tespit edilirse gerekli cezai yaptırımların uygulanmasına olanak tanır. Bu sayede suçla sarsılan toplumsal düzen onarılır ve hukuki barış yeniden sağlanmış olur. Diğer yandan, sanığın suçsuz olduğunun anlaşılması durumunda da, kişiye yöneltilen isnadın asılsız olduğu ortaya konularak hem bireysel haklar korunmuş olur hem de yine toplumsal adalet duygusu güçlenerek hukuk düzeni desteklenir. Dolayısıyla ceza muhakemesi, sadece suçlunun cezalandırılmasıyla değil, masumun beraatiyle de toplumsal barışı ve adaleti temin etmeyi amaçlar³.

Bu doğrultuda, maddi gerçeğe ulaşmak adına ceza muhakemesi hukukunda her türlü hukuka uygun delil elde etme ve değerlendirme yönteminin kullanılabilmesi mümkündür. Delil niteliği taşıyabilecek unsurların yalnızca taraflarca sunulanlarla sınırlı olmadığı; hâkimin, gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla delilleri re'sen araştırma ve toplama yetkisine, hatta bu doğrultuda bir yükümlülüğe sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle hâkim, sürecin pasif bir gözlemcisi değil; delil değerlendirme ve elde etme aşamalarında etkin rol oynayan bir yargı makamıdır. Ceza muhakemesinin adil yargılama ve maddi hakikate ulaşma ilkeleriyle uyumlu biçimde yürütülmesi, bu aktif rolün hakkıyla yerine getirilmesini zorunlu kılar⁴.

Ceza muhakemesi süreci, birbirini izleyen belirli evrelerden oluşur ve bu evreler, suç şüphesinin ortaya çıkmasından hükmün infazına kadar uzanır. Sürecin ilk aşaması olan soruşturma evresi, suç ihbarının veya öğrenilmesinin ardından başlar ve ya kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verilmesiyle (CMK m. 172) ya da iddianamenin düzenlenerek mahkemeye sunulmasıyla sona erer. Bu aşamayı, ara

² İsmail Deniz, **Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri - Oluşturulma Şekilleri Şartları)**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 23.

³ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 15. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 5.

⁴ Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2021, s. 51-52.

muhakeme olarak adlandırılan ve iddianamenin mahkeme tarafından değerlendirilerek kabul edilip edilmeyeceğine karar verilen geçiş süreci izler. İddianamenin kabul edilmesiyle birlikte kovuşturma evresi başlar ve mahkemenin bir hüküm tesis etmesiyle son bulur (CMK m. 175). Kovuşturma tamamlandıktan sonra ise, verilen kararların üst dereceli yargı mercilerince denetlendiği kanun yolu muhakemesi (denetim muhakemesi) gündeme gelir. Son aşamada ise, kesinleşmiş hükmün uygulanmasına ilişkin işlemler infaz sürecini oluşturur. Ceza muhakemesinin bu çok aşamalı yapısı, adaletin sağlıklı ve usule uygun bir şekilde tecelli etmesini temin etmeyi amaçlar⁵.

Ceza muhakemesi hukukunun temel amacı, işlenen bir suçun failini adalet önüne çıkararak cezalandırmak suretiyle, suçun doğurduğu toplumsal ve hukuki dengeyi yeniden tesis etmektir. Bu hedefe ulaşabilmek için, ceza muhakemesi sürecinin hem işleyişi hem de sonucu toplumun adalet duygusunu tatmin edecek derecede adil olmalıdır. Günümüzde suç işleyen kişiyi cezalandırma yetkisi devlete tanınmıştır. Tarihsel süreçte, bireylerin kendi adaletini sağlamaya çalışmasının yol açtığı intikam ve husumetleri önlemek amacıyla bu yetki devletin tekelinde toplanmıştır. Ancak bu yetkinin devlete verilmiş olması, bazı riskleri de beraberinde getirmiştir. Zira devlet adına cezalandırma görevini yerine getiren merciler, zaman zaman bu yetkiyi aşırı ve orantısız biçimde kullanabilirler. Bu durum ise bireylerin temel hak ve özgürlükleri açısından ciddi tehditler doğurabilir. Aksi halde, bireyler kendi adalet anlayışlarını uygulamaya kalkışabilir; yani, devletin yerine geçerek adaleti bizzat sağlamaya çalışabilirler. Bu durum, "ihkak-ı hak" olarak bilinen tehlikeli bir süreci doğurur ve kamu düzenini tehdit eder⁶.

Ceza muhakemesi aynı zamanda, yasa dışı davranışların cezasız kalmayacağını göstermek suretiyle, potansiyel suç faillerine de bir uyarı niteliği taşır. Suç işleyen kişilerin cezalandırıldığını gören bireyler, benzer davranışlardan uzak durma eğilimi gösterecektir. Bu caydırıcılık etkisi hem faile hem de topluma yöneliktir. Bununla birlikte, maddi gerçek olarak nitelendirilen, yani suçun gerçekte

⁵ Bahri Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku (Ana Hatlarıyla) Ders Kitabı**, 11. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 397.

⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 17. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 40.

kimin tarafından işlendiğini ortaya koyan sonuca ulaşmadan verilen her karar, eksik ve hatta adaletsiz bir karar olma riski taşır. Eğer suçun gerçek faili bulunup cezalandırılmazsa, iki temel hata ortaya çıkar:

- Suçun gerçek faillerinin fiillerinin cezasız kalması,
- Masum bir kişinin haksız yere özgürlüğünün kısıtlanması.

Bu tür hatalar, ceza adalet sisteminin güvenilirliğini zedeler. Bu nedenle, amaç maddi gerçeğe ulaşmak olmalıdır. Ve bu amaç doğrultusunda, elde edilen delillerin hukuka uygun yöntemlerle toplanmış olması kaydıyla, delilin kaynağı ya da delile ulaşan kişinin sıfatı (örneğin olay tanığı, mağdur, kolluk görevlisi, savcı ya da hâkim) ikinci planda kalır. Önemli olan, delilin suçun failini açıkça ve kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ortaya koymasıdır. Son olarak, yalnızca failin suçu işlediğini kabul etmesi, mahkûmiyet için yeterli kabul edilmez. Bu beyanı destekleyecek başka delillerin de varlığı aranır. Delillerin bir bütün olarak failin suçlu olduğu sonucunu göstermesi gerekir. Bu, hem adil yargılama ilkesinin hem de kamu vicdanının tatmini açısından büyük önem taşır⁷.

1.1. CEZA MUHALEMESİNİN AŞAMALARI

Ceza muhakemesi süreci, toplum düzenini bozan bir fiilin işlenmiş olabileceğine ilişkin bir suç şüphesinin ortaya çıkmasıyla başlar. Bu şüphe, çeşitli kaynaklardan doğabilir: bir bireyin yaptığı ihbar, doğrudan mağdurun gerçekleştirdiği şikâyet ya da Cumhuriyet savcısının re'sen yürüttüğü araştırmalar sonucu suçun öğrenilmesiyle ortaya çıkar. Bu noktadan itibaren, sürecin yönlendirici ve yürütücü unsuru olan Cumhuriyet savcısı, muhakeme sürecini başlatmak ve gerekli işlemleri yerine getirmekle yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı, elde edilen bilgiler ışığında olayın ceza hukuku bağlamında değerlendirilmesini yapar. Şayet eldeki veriler yeterli şüphe seviyesine ulaşmışsa, bu durumda savcı bir iddianame düzenler. İddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle birlikte ceza muhakemesi kovuşturma evresine geçer ve mahkemenin görev alanına giren esaslı incelemeler başlar. Öte yandan, savcı soruşturma sırasında elde edilen bilgilerin

⁷ Mesut Bedri Eryılmaz, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, 1. baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 31-32.

suçun işlendiğine dair yeterli şüpheyi doğurmadığını tespit ederse, dosya hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (KYOK) verir. Bu karar, kişinin cezai sorumluluğu açısından yargı önüne çıkarılmamasını ve soruşturmanın sonlandırılmasını ifade eder. Böylece ceza muhakemesi, şüphe aşamasında yeterli gerekçeye ulaşılamadığı takdirde ilerlemeden sonlandırılmış olur. Daha da önemlisi, bazı durumlarda savcı, soruşturma açılmasına gerek dahi görmeyebilir. Bu hâl genellikle, yapılan ihbar ya da şikâyetin soyut ve delillendirilmemiş olması durumunda söz konusudur. İhbarın gerçek dışı, hukuki bir temelden yoksun veya değerlendirme yapılmasına elverişli olmaması hâlinde, savcı herhangi bir kişi hakkında şüpheli sıfatı dahi tanımlamadan, dosya hakkında doğrudan soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verir (CMK m. 158/6). Bu karar, ceza muhakemesi sisteminde bireylerin haksız yere soruşturmaya tabi tutulmasını önleyen önemli bir filtreleme mekanizması işlevi görür. Sonuç olarak, Cumhuriyet savcısının suç şüphesi karşısında takındığı tavır, ceza adalet sisteminin hem etkinliği hem de hak temelli yaklaşımı açısından belirleyici bir rol üstlenir. Suçun cezalandırılması kadar, masum bireylerin haklarının korunması da muhakeme sisteminin temel değerlerinden biridir. Bu bağlamda, soruşturma açılması süreci titiz bir hukuki değerlendirme gerektirmekte; gerek şüpheli haklarının ihlali gerekse yargı kaynaklarının israfının önüne geçilmesi açısından önemli bir aşama oluşturmaktadır⁸.

Ceza yargılamasında şüphe kavramı, yalnızca soruşturmanın başlatılıp başlatılmayacağı ya da kamu davası açılıp açılmayacağı konusunda belirleyici bir ölçüt olmakla kalmayıp, aynı zamanda koruma tedbirlerinin uygulanmasında da temel bir kriter işlevi görmektedir. Bu bağlamda, şüphe olgusu ceza muhakemesinin her aşamasında karşımıza çıkan dinamik ve belirleyici bir unsurdur. Şüphenin, ceza muhakemesi içerisindeki fonksiyonunun ve özellikle ispat hukukundaki yerinin doğru anlaşılması, hem yargılamanın sağlıklı işlemesine hem de adil yargılama ilkelerinin hayata geçirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu anlayış, yalnızca bireysel

⁸ Şaban Cankat Taşkın, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Şüpheli ve Sanığın Susma Hakkı**, 1. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024, s. 249.

hakların korunması açısından değil, aynı zamanda toplumsal düzenin ve hukuki barışın tesisi bakımından da büyük önem taşımaktadır⁹.

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre Cumhuriyet savcısı, soruşturma sürecinde farklı şüphe derecelerini gözeterek hareket etmekle yükümlüdür. İlk aşamada, soruşturmanın başlatılabilmesi için gerekli olan başlangıç şüphesinin mevcut olup olmadığını değerlendirir. Soruşturmanın ilerleyen safhalarında ise, şüphelinin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşıyan koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için gereken şüphe derecesinin varlığını takdir eder. Son aşamada ise, elde edilen delilleri değerlendirerek kamu davası açmak için yeterli şüpheyne ulaşıp ulaşılmadığına karar verir. Böylece savcı, muhakeme sürecinin her aşamasında şüphenin derecesine göre farklı hukukî sonuçlar doğuran kritik bir rol üstlenir¹⁰. Polisin, olay yerinde gerekli teknik incelemeleri gerçekleştirebilmesi, delilleri tespit ederek koruma altına alabilmesi ve analiz edilmek üzere ilgili uzman birimlere sevk edebilmesi, Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda mümkündür. Bu yetki ve sorumluluk çerçevesi, 2007 yılında 5681 sayılı Kanun ile Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na eklenen Ek 6. maddenin 7. fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenleme, delil toplama sürecinde hukuki denetimin sağlanması ve usule uygunluğun temin edilmesi açısından önem taşımaktadır¹¹.

Ceza muhakemesi süreci, bir suç işlendiğine dair şüphenin ortaya çıkmasıyla başlar; bu tür bir şüphenin yokluğunda ceza muhakemesi mekanizması işletilemez. Suç şüphesinin oluşması ise genellikle ihbar, şikâyet ya da ceza muhakemesi mercilerinin resen bir olayı öğrenmeleri gibi farklı yollarla gerçekleşebilir¹².

1.2. ETKİN SORUŞTURMADA DELİL VE İSPAT

Etkin bir soruşturma yürütülmesi, yalnızca delil toplama süreciyle sınırlı olmayıp, delillerin hukuka uygunluğu, ispat yükümlülüğü ve ifade alma usulleriyle

⁹ Mehmet Yayla, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Ve Şüphe**, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 36.

¹⁰ Tayyip Uçar, **Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı**, 1. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024, s. 25.

¹¹ Feridun Yenisey, **Kolluk Hukuku**, 2. baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2015, s. 500.

¹² Cumhur Şahin, Neslihan Göktürk, **Temel Hukuk Dizisi Ceza Muhakemesi Hukuku (THD)**, 7. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 30.

de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, soruşturmanın sadece makul sürede sonuçlandırılması değil; aynı zamanda olayın aydınlatılmasına, failin belirlenmesine ve adil bir yargılamaya zemin hazırlayacak geçerli ve meşru delillerin elde edilmesine olanak tanınması gerekir. Hukuka aykırı yollarla elde edilen deliller, ceza muhakemesi sisteminde geçerliliğini yitirir ve bu durum hem ispat külfetinin yerine getirilmesini engeller hem de yargılamanın adil niteliğine zarar verir. Dolayısıyla, ifade alma işlemleri de dahil olmak üzere tüm soruşturma faaliyetleri, Anayasa'ya ve Ceza Muhakemesi Kanunu'na uygun biçimde yürütülmeli; birey haklarını gözeten, şeffaf ve denetlenebilir bir süreç izlenmelidir. Bu çerçevede ifade alma, yalnızca bir bilgi edinme aracı değil, aynı zamanda sürecin hukukî meşruiyetini ve yargılamaya katkısını belirleyen önemli bir aşamadır¹³. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun temel ilkeleri çerçevesinde, soruşturma evresi yalnızca suç şüphesini araştırmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kovuşturma aşamasında hüküm verilmesine elverişli olacak şekilde tüm delillerin eksiksiz biçimde toplanmasını da amaçlamaktadır. Bu bağlamda, soruşturma sürecinde olayın maddi gerçekliği tüm yönleriyle aydınlatılmalı ve elde edilen deliller ışığında, kovuşturma aşamasında ek bir delil toplama ihtiyacına gerek kalmadan mahkeme tarafından hükme varılabilecek bir dosya oluşturulmalıdır. Böylelikle, yargılama süreci hem daha hızlı ve etkin yürütülebilecek hem de yargının iş yükü azaltılarak adalete erişim hızlandırılabilecektir. Bu yaklaşım, sadece muhakemenin verimliliği açısından değil, aynı zamanda etkin soruşturma yükümlülüğü kapsamında devletin bireylere karşı sahip olduğu pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından da önem arz etmektedir. Delillerin eksiksiz, zamanında ve hukuka uygun biçimde toplanması, hem failin cezalandırılması hem de masum bireylerin haklarının korunması açısından ceza adaletinin temelini oluşturur¹⁴.

¹³ Asım Kaya, **Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 241.

¹⁴ Batuhan Hoşgöl, **Etkin Soruşturma Yükümlülüğü**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 47.

1.3. MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ

Ceza Muhakemesi Hukuku, muhakeme sürecinin bir alt disiplini olarak sanığın haklarını güvence altına alma işlevine sahiptir; ancak bu işlev, yargılamanın nihai ve tek gayesi olarak görülemez. Ceza davası, yalnızca sanığın değil; mağdurun, kamu düzeninin ve diğer ilgili tarafların da içinde bulunduğu çok yönlü ve karmaşık bir hukuki ilişkiyi temsil eder. Bu nedenle ceza muhakemesi, yalnızca sanığın değil, tüm tarafların hak ve menfaatlerini dengeli biçimde gözeten kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymalıdır. Toplumun, işlenen suçların adil bir şekilde cezalandırılması yoluyla adaletin tecelli etmesini beklemesi meşrudur. Ancak bu beklentinin karşılanması sürecinde, masum bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi zorunludur. Aynı şekilde, failin suça oranla daha ağır bir ceza ile karşı karşıya kalması da ceza adaletinin evrensel ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu noktada ceza muhakemesinin en önemli amaçlarından biri olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, sürecin merkezinde yer almalıdır. Zira adil bir yargılamadan söz edilebilmesi için, suçun gerçekten işlenip işlenmediği, kim tarafından ve ne şekilde gerçekleştirildiği gibi olguların hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde aydınlatılması gerekir. Maddi gerçeğin araştırılması, yalnızca sanığın akıbeti açısından değil, mağdurun adalet arayışı ve toplumun güven duygusu açısından da büyük önem taşır. Bu sebeple ceza muhakemesi, hem bireysel hakları hem de kamusal menfaatleri gözeterek, maddi gerçeğe ulaşmayı ve bu doğrultuda adil bir karar vermeyi hedefleyen dengeli bir sistem olmalıdır¹⁵.

Ceza muhakemesi hukukunun temel dayanaklarından biri olan maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, ceza yargılamasının yalnızca şekli değil aynı zamanda esas yönüyle de adil bir şekilde gerçekleştirilmesini amaçlar. Bu ilke, yalnızca tarafların ileri sürdüğü iddialarla ve sunduğu delillerle sınırlı kalınmaması gerektiğini, gerçeğe ulaşma amacının yargılamanın merkezinde olması gerektiğini ifade eder. Bu kapsamda, sanığın yokluğunda duruşma yapılması kural olarak yasaktır, çünkü sanığın savunma hakkı kutsaldır ve yargılamanın adil bir biçimde yürütülebilmesi

¹⁵ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 89.

için onun varlığı çoğu zaman zorunludur. Ayrıca, sanığın susma hakkını kullanması veya yargılama sürecine aktif olarak katılmaması, onun aleyhine yorumlanamaz; yani, susmasından suçluluğu yönünde bir sonuç çıkarılamaz. Bu durum, masumiyet karinesinin ve adil yargılama ilkesinin doğal bir sonucudur. Yine bu ilke gereği, mahkeme iddia ve savunmalarla bağlı değildir; yani, yalnızca tarafların sunduklarıyla yetinemez. Taraflar bir delili sunmamış olsa dahi, maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla mahkeme re'sen delil araştırması yapmalıdır. Soruşturma evresinde bu yükümlülük Cumhuriyet savcısına, kovuşturma evresinde ise mahkemeye aittir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, salt hukuki formalitelerle değil, gerçeğe ulaşma amacıyla yapılan aktif araştırmalarla mümkündür. Mahkeme, hüküm verirken yalnızca dosya içeriğiyle değil, elde edilen tüm delillerin doğruluğu ve güvenilirliğini değerlendirerek ve şüpheyi ortadan kaldırarak sonuca ulaşmalıdır.

- Bu bağlamda, maddi gerçeğin araştırılması ilkesi:
- Sanığın savunma hakkının ihlal edilmemesini,
- Soruşturma ve kovuşturma makamlarının pasif kalmamasını,
- Hâkimin gerçeğe ulaşmak için re'sen hareket etmesini,
- Yargılamanın yalnızca şekli değil, esas yönüyle de adil olmasını sağlar.

Sonuç olarak, bu ilke, ceza muhakemesinin temel hedefi olan adaletin sağlanması açısından vazgeçilmezdir. Sanığın gerçekten suçu işleyip işlemediğinin doğru şekilde tespit edilmesi ve masum bireylerin haksız yere cezalandırılmaması için, yargılamada bu ilkenin etkin bir biçimde işletilmesi büyük önem taşır¹⁶.

1.4. ŞÜPHEDEN SANIĞIN FAYDALANMASI İLKESİ

Ceza muhakemesi sürecinde temel yönlendirici unsurlardan biri olan şüphe, yalnızca bir başlangıç noktasıdır; nihai kararda etkisini sürdürmesi kabul edilemez. Yargılama süreci sonunda şüphenin tamamen ortadan kalkması, yani mahkûmiyet için hiçbir tereddüde yer kalmaması gerekir. Aksi takdirde, mahkûmiyet kararı verilmesi mümkün değildir. Zira, şüpheyi veya varsayımlara dayalı bir mahkûmiyet kararı, ceza adalet sisteminin temel ilkelerine aykırılık oluşturur. Her ne kadar bireylerin masumiyet karinesi esas olsa da, bu durum, yargılama sürecinde hiçbir

¹⁶Eryılmaz, s. 87.

koruma tedbirine başvurulamayacağı anlamına gelmez. Hakkında yeterli şüphe bulunan bireyler hakkında arama, yakalama ve tutuklama gibi tedbirler uygulanabilir. Ancak bu tedbirlerin de belirli şüphe derecelerine ulaşılmış olmasına bağlı olarak uygulanması gerekir. Bu ilkenin en önemli sonuçlarından biri, hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında geçerli olmasıdır. Örneğin, arama tedbiri uygulanacaksa ve gerekli olan makul şüphe düzeyine ulaşıp ulaşılmadığı konusunda bir tereddüt varsa, şüpheden sanığın yararlandırılması gerekir. Aynı şekilde, yakalama için gerekli olan kuvvetli şüphe düzeyine ulaşıp ulaşılmadığı tartışmalıysa, yine sanığın lehine karar verilerek, daha hafif bir tedbir olan gözaltı birimine davet yöntemi tercih edilmelidir. Bu yaklaşım, yalnızca bireyin hak ve özgürlüklerini korumakla kalmaz, aynı zamanda yargılamanın adil ve güvenilir olmasını da sağlar. Çünkü ceza muhakemesinde asıl olan, şüphenin sanık lehine değerlendirilmesi, yani "in dubio pro reo" ilkesinin etkili şekilde uygulanmasıdır¹⁷.

1.5. CEZA MUHALEMESİNDE DELİL KAVRAMI

Delil, ceza muhakemesi sürecinin her safhasında belirleyici ve yönlendirici bir unsurdur. Soruşturma evresinin başlatılabilmesi, somut bir suç şüphesini ortaya koyacak delillerin varlığına bağlıdır. Aynı şekilde, kamu davasının açılabilmesi için yeterli şüphe seviyesine ulaşan delillerin toplanmış olması gerekir. Delillerle olaylar arasında kurulması gereken bağ sağlanmadığı takdirde, düzenlenen iddianame hukuki açıdan yetersiz sayılarak iade edilir. Yargılama aşamasında ise, mahkûmiyet kararı verilebilmesi, delillerin hâkimde yeterli derecede vicdani kanaat oluşturmalarına bağlıdır. Ayrıca, kanun yolu denetimlerinde de delillerin hem hukuka uygunluğu hem de somut olayla kurdukları ilişki yeniden değerlendirilir. Bu bağlamda, ceza muhakemesinin başlangıcından sonuçlanmasına kadar tüm aşamalarında, maddi gerçeğe ulaşmak ve adil bir karar verebilmek açısından delillerin varlığı, niteliği ve değerlendirilmesi hayati öneme sahiptir. Ceza adalet sisteminin etkin ve meşru şekilde işlemesi, büyük ölçüde delil sisteminin sağlıklı kurulmasına ve uygulanmasına bağlıdır¹⁸. Deliller, mahkemenin sanığın suçlu olup olmadığına karar

¹⁷ Eryılmaz, s. 104.

¹⁸ Murat Volkan Dülger, Şaban Cankat Taşkın, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024, s. 556.

vermesine yardımcı olur. Delil kavramı, yargılamanın adil ve doğru sonuçlanması açısından merkezi bir öneme sahiptir. Deliller tanık ifadeleri, belgeler, fiziksel objeler ve olayın yeniden kurgulanmasına yardımcı olacak diğer materyalleri içerebilir¹⁹. Hukuk, hangi delillerin sunulabileceği ve nasıl elde edilebileceği konusunda kurallar koyar ve bu kurallar güvenilirlik ve ilgililik üzerine odaklanır. Geçerli delilin ne olduğunu anlamak, davaların uygun hukuki standartlara göre belirlenmiş gerçeklere dayanmasını sağlar²⁰.

1.6. DELİL TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Delil (veya ispat vasıtası), ceza yargılamasında uyuşmazlık konusu olan vakianın açıklığa kavuşturulmasına hizmet eden, geçmişte yaşandığı iddia edilen olayın mahkeme önünde somutlaştırılmasını sağlayan araçtır. İddiaya konu olayın gerçekten gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleşmişse failin kim olduğunu ve söz konusu fiilin ceza hukuku bakımından ne gibi sonuçlar doğurduğu geçmişte yaşanan olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde, deliller bu bütünün parçaları şeklinde düşünülmelidir. Tıpkı bir yapbozun eksiksiz şekilde tamamlanmasıyla anlamlı bir resme ulaşılması gibi, ceza muhakemesinde de delillerin sistemli ve doğru biçimde bir araya getirilmesiyle maddi gerçeğe ulaşmak mümkün hale gelir. Bu nedenle deliller, yalnızca muhakemenin teknik unsurları değil, aynı zamanda adaletin gerçekleşmesini sağlayan temel yapı taşlarıdır²¹.

Delil, ceza muhakemesinin temelini oluşturur ve olguların nesnel, güvenilir bilgilere dayalı olarak belirlenmesini sağlar. Delilin sunulması, değerlendirilmesi ve hukuki çerçevesi, adaleti ve hukuk düzenini koruma açısından kritiktir. Hukuk sistemleri geliştikçe, delil işleme yöntemleri ve kuralları da teknoloji, toplumsal değerler ve adil yargılamanın gereklerine uygun şekilde değişim göstermektedir²².

¹⁹ Ahmet Bozdağ, Kader Sarıusta, "Victim's Testimony and Evidence Value in Criminal Procedure Law", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:8, S:2, 2017, s. 573-602.

²⁰ Serdar Kale, Salih Keser, "Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sistemi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C:21, S:2, 2015, s. 701-725.

²¹ Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2017, s. 232.

²² Mehmet Gödekli, "Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,

Ceza muhakemesinde delil, bir davanın olgularını belirlemek için mahkemeye sunulan herhangi bir bilgi, materyal veya tanıklıktır. Deliller, sanığın suçlu olup olmadığını belirlemede kritik bir rol oynar. Deliller, fiziksel eşyalar, tanık ifadeleri, dijital bilgiler ve uzman tanıklıkları gibi çeşitli biçimlerde olabilir. Delillerin sunulması ve değerlendirilmesi süreci, adil yargılamayı sağlamak ve yargı sürecinin bütünlüğünü korumak amacıyla sıkı yasal ilkelerle düzenlenmiştir. Deliller, davanın olgularıyla doğrudan ilişkili olmalıdır. Hukuki kurallar çerçevesinde mahkemede kullanılmaya uygun olmalıdır. Delilin kaynağı ve doğruluğu güvenilir olmalıdır²³.

Ceza muhakemesi hukukunda, her olgunun delil niteliği taşıyabileceği ve bu delillerin hâkim tarafından serbestçe değerlendirilebileceği ilkesinin geçerli olması, hâkimin delil değerlendirme sürecinde önemli bir sorumluluk üstlenmesini gerektirir. Vicdani delil sistemi çerçevesinde hâkim, dosyada yer alan tüm delilleri birbirleriyle olan ilişkileri bakımından bütüncül bir yaklaşımla ele almalı; bu süreci dikkatli, tarafsız ve derinlemesine bir analizle yürütmelidir. Bu değerlendirme, yalnızca delillerin yüzeysel olarak incelenmesiyle sınırlı kalmayıp, her bir delilin gerçeğe ulaşma bakımından taşıdığı değerin titizlikle ölçülmesini de kapsar. Böylece hâkim, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla deliller arasında anlamlı bir bağ kurarak hükmünü sağlıklı bir temele dayandırır²⁴.

1.7. CEZA DAVALARINDA DELİL TÜRLERİ

Olay yeri incelemelerinde elde edilen maddi deliller, adli soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin temel yapı taşlarını oluşturur. Bu deliller, olayın oluş şekli, süreci ve failleri hakkında somut bilgi sağlaması bakımından, ceza adalet sisteminde vazgeçilmez bir yere sahiptir. Maddi deliller; fiziksel, kimyasal, biyolojik ya da dijital nitelikte olabilir ve olay yerinin özelliklerine göre farklı formlarda ortaya

C:65, S:4, 2016, s. 1815-1924, https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001848, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

²³ Doğan Gedik, “Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:21, S:2, 2019, s. 913-963.

²⁴ Ali Parlar, Ahmet Çetin, **Ceza Muhakemesinde Soruşturma Evresi ve Uygulaması**, 1. baskı, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017, s. 100-101.

çıkabilir. Delillerin doğru tanımlanması, sınıflandırılması ve analiz edilmesi, olayın aydınlatılmasında ve failin tespitinde yüksek derecede önem arz etmektedir.

1.7.1. Biyolojik Deliller

Biyolojik deliller; canlı organizmalara ait iz ve örneklerin adli bağlamda değerlendirilmesini kapsar. Kan, semen, tükürük, idrar, saç, tırnak, deri dokusu gibi vücut kaynaklı materyaller bu sınıfa girer. Gelişmiş moleküler biyoloji teknikleri, özellikle DNA profillemeye, biyolojik delillerin bireysel düzeyde tanımlanmasını mümkün kılmaktadır. Bu tür deliller, fail-mağdur ilişkisinin belirlenmesi, olay zamanının tahmini ve olay yeri ile kişi arasındaki bağın kurulmasında temel bir işlev görür. Ayrıca bu delillerin uygun koşullarda toplanması, saklanması ve laboratuvara transferi adli güvenlik zincirinin sağlıklı işlemesi açısından kritiktir.

1.7.2. Kimyasal Deliller

Kimyasal deliller; suçla ilişkilendirilebilecek her türlü kimyasal maddenin niteliksel (varlık) ve niceliksel (miktar) analizini içeren delillerdir. Bu analizler sayesinde bir maddenin kimyasal yapısı tanımlanmakta ve olay ile olan bağlantısı ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda; yanıcı, patlayıcı, yakıcı, toksik (zehirli) ve nükleer özellik taşıyan maddeler ile narkotik ve psikoaktif kimyasallar ön plana çıkar. Ayrıca, olay yerinde bulunan silah ve mühimmat artıklarının (svaplar), boya partiküllerinin, plastik kalıntılarının, metal kırıntılarının, toprak örneklerinin, cam parçalarının ve yapıştırıcı izlerinin kimyasal incelemesi, olayın gelişim süreci hakkında değerli bilgiler sağlar. Özellikle adli kimya laboratuvarlarında gerçekleştirilen spektroskopik, kromatografik ve mikroskobik analizler sayesinde bu deliller bilimsel olarak değerlendirilir²⁵.

1.7.3. İz Delilleri

İz delilleri, failin veya mağdurun olay yerinde bıraktığı fiziksel temas izlerinden oluşur. Parmak izi, ayak izi, el izi, diş izi ve araç lastiği izleri bu kategoriye girer. Kriminalistikte izlerin incelenmesi, bireyin olayla ilişkisini ortaya

²⁵ Ercan Seyhan, **Delil: Kavram - Teori - Uygulama Strateji - Taktik**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 85.

koymak açısından yüksek doğruluk payı taşır. Özellikle parmak izi, benzersizliği nedeniyle bireyselleştirme açısından altın standart kabul edilir.

1.7.4. Fiziksel Deliller

Fiziksel deliller, olay yerinde bulunan ve suça doğrudan konu olan ya da suçun işlenmesi sırasında kullanılan somut nesneleri içerir. Cinayet aleti (bıçak, silah vb.), kırık eşyalar, mermi çekirdekleri, mermi kovanları, giysi parçaları gibi objeler bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu tür delillerin olay yerindeki konumu, üzerlerindeki biyolojik ya da kimyasal izler, failin eylem biçimi hakkında bilgi sunar.

1.7.5. Parça Deliller

Suç esnasında bir bütünün parçalanması sonucu ortaya çıkan ve daha sonra başka bir parça ile eşleştirilerek anlam kazanan delillerdir. Örneğin, olay yerinde bulunan bir cam parçası failin kıyafetinde bulunan kırık camla eşleştirilebilir. Bu tür deliller, adli karşılaştırma analizleri aracılığıyla failin olay yerine ait parçalarla teması olup olmadığını kanıtlamada önemlidir.

1.7.6. Görsel, Fotoğrafik, Ses ve Eşkal Delilleri

Olay anına ilişkin görsel ve işitsel kayıtlar delil niteliği taşıyabilir. Kamera kayıtları, olay sırasında çekilmiş fotoğraflar, ses kayıtları ve tanıklar tarafından tarif edilen eşkaller, failin tanımlanması ve suçun aydınlatılması sürecine katkı sunar. Bu tür delillerin dijital formatta olması nedeniyle hem içerik analizine hem de teknik doğrulama süreçlerine tabi tutulması gerekmektedir²⁶.

1.7.7. Bilişim (Veri, İletişim, Dijital) Delilleri

Dijital çağda suçların dijital ortamlarda iz bırakması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bağlamda; bilgisayar, cep telefonu, USB bellek, sunucu kayıtları, e-posta trafiği, sosyal medya içerikleri ve internet arama geçmişi gibi dijital materyaller önemli delil kaynaklarıdır. Bilişim delilleri, özellikle siber suçlar, dolandırıcılık, veri ihlali ve iletişim takibi gibi vakalarda olayın çözümünde merkezi rol oynamaktadır. Bu delillerin adli bilişim (digital forensics) yöntemleriyle incelenmesi gerekir. Bilişim

²⁶ Mustafa Kaygısız, **Temel Kriminalistik**, 4. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 84-88.

sistemlerinde yapılan veri aramaları sonucunda, ceza muhakemesinde değerlendirilebilecek nitelikte sayısal delillere ulaşılması mümkündür. Bu deliller, muhakeme konusu olayın aydınlatılmasına katkı sağlayarak maddi gerçeğin ortaya konmasında kullanılabilir. Veri aramasına ilişkin usul ve esaslar, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesi çerçevesinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte, sayısal delillere ulaşmak amacıyla diğer koruma tedbirlerine de başvurulabilir. Örneğin, iletim halinde bulunan veriler açısından CMK m. 135'te öngörülen şartların sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, bilişim sistemlerinden sayısal delil elde edilebilmesi için hukuk düzeni tarafından belirlenen yasal koşulların eksiksiz olarak yerine getirilmesi zorunludur. Bilişim sistemlerinde veri aramanın hukuki niteliğine ilişkin olarak karşılaştırmalı hukukta iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, veri aramanın arama koruma tedbirinin özel bir türü olarak değerlendirilip arama hukukuna tabi tutulmasıdır. Diğer yaklaşım ise kovuşturma aşamasında genel delil toplama kurallarının uygulanmasına yöneliktir. Hukuki sınırlar gözetilmeksizin ya da belirlenmiş koşullar ihlal edilerek gerçekleştirilen veri aramaları sonucunda elde edilen sayısal delillerin hukuka aykırı olarak kabul edilmesi gerekecektir. Sayısal delillerin hassas doğası, büyük hacimlerde bulunabilmeleri ve dijitalleşen toplumsal yapı karşısında, ceza muhakemesinde bu tür delillere başvurulması kaçınılmaz hale gelmiştir. Ancak, bu delillerin hukuka aykırı yollarla temin edilmesi durumunda, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması gibi temel hak ve özgürlüklerin ihlali söz konusu olabilecektir. Bu nedenle, bilişim sistemlerinden elde edilecek sayısal delillerin, yasal çerçeveye uygun olarak elde edilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, ihlal edilen hukuk kuralının niteliğine bağlı olarak delilin güvenilirliğini zedeleyebilir, şüpheli hale getirebilir ve bireylerin Anayasa, uluslararası sözleşmeler ve yasalarda güvence altına alınmış haklarına müdahale niteliği taşıyabilir. Bu bağlamda, delil elde etme süreçlerinde hukuka uygunluk, ceza muhakemesinin meşruiyeti açısından temel bir gerekliliktir²⁷.

²⁷ Olgun Değirmenci, **Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil**, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 389-390.

1.7.8. Belge Delilleri

Belgeler, resmi ya da özel evraklar yoluyla elde edilen yazılı materyallerdir. Sahtecilik suçları, belgede tahrifat, imza taklidi gibi vakalarda belge delilleri belirleyici öneme sahiptir. Bu delillerin incelenmesinde adli belge bilimi (forensic document examination) teknikleri kullanılır. Yazı karakterlerinin analizi, mürekkep incelemeleri ve baskı türlerinin tespiti belgeyi doğrulama sürecinde etkilidir.

Bu delil türleri, yasal süreçlerde güçlü bir dava oluşturmak için çeşitli bilgi kaynaklarını bir araya getirerek kapsamlı bir kanıt tabanı oluşturulmasına katkı sağlar. Her delil türü kendine özgü güçlü ve zayıf yönlere sahiptir; bu nedenle davalarda çoğu zaman farklı türde delillerin birlikte kullanılması, daha tutarlı ve sağlam bir savunma veya iddia oluşturulmasına olanak tanır²⁸.

1.8. DELİLLERİN TOPLANMASI

Delil toplama süreci, esas itibarıyla bu konuda uzmanlaşmış birimlerin görev alanına girse de, olay yerinde delil niteliği taşıyabilecek unsurların varlığı durumunda, çevresel koşulların (örneğin; bozulma riski, yağış, rüzgar, kalabalık gibi etkenler) tehdit oluşturması halinde, delillerin güvenliğini sağlamak amacıyla yerinden alınıp uygun koşullarda muhafaza edilmesi gerekebilir. Bu işlemlerin, delilin bütünlüğünü bozmadan ve güvenli biçimde gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Olay yeri güvenliği, özellikle de delillerin korunması sorumluluğu, olay yerindeki polis amirlerine aittir. Bu bağlamda, polis amirlerinin delillerin zarar görmesini engelleyecek önleyici tedbirleri bizzat alması ya da personele uygulatması gerekmektedir. Dolayısıyla, ilgili personelin delil toplama süreçlerine dair temel bilgilere sahip olması ve olağanüstü durumlarda bu bilgileri uygulayabilmesi beklenmektedir.

Olay yeri incelemesinin tamamlanmasının ardından, delillerin usulüne uygun şekilde toplanması, ceza soruşturmasının temel aşamalarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu süreç, 17 Şubat 1983 tarihli ve 17962 sayılı Resmî Gazete'de

²⁸ Kaygısız, s. 89-90.

yayımlanan “Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik” kapsamında düzenlenmiştir. Bununla birlikte, zaman içerisinde teknolojiye ve kriminalistik uygulamalarda yaşanan değişimlerle birlikte, delil türleri, bu delillerin toplanma yöntemleri, ambalajlama şekilleri ve laboratuvar süreçleri de farklılık göstermiştir. Bu nedenle delil toplama işlemleri, mevcut imkanlar ve günün şartları göz önünde bulundurularak yürütülmelidir²⁹.

1.9. DELİLLER TOPLANIRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Delil toplama sürecinde dikkat edilmesi gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Öncelikle, olay yerindeki inceleme tamamlanmadan hiçbir eşya yerinden oynatılmamalı ya da fiziksel müdahalede bulunulmamalıdır. Olay yerinin farklı açılardan fotoğraflanması, mevcut iz ve delillerin niteliklerinin ve konumlarının detaylı şekilde tutanak altına alınması, delillerin birbirine olan mesafelerinin belirtilmesi ve olay yerinin genel görünümünün kamera kaydına alınması gerekmektedir.

Olay yerinde gerekli tüm ölçüm ve tespitler tamamlandıktan sonra deliller, bulundukları noktada etiketlenip numaralandırılmalıdır. Etiketler üzerinde; delilin bulunduğu yer, olay dosya numarası, tarih, delilin tanımı, delilin kimden alındığı bilgisi, görevli emniyet biriminin adı, soruşturmacının kimliği ve diğer gerekli bilgiler yer almalıdır. Bu bilgiler, delilin takibi ve hukuki geçerliliği açısından büyük önem taşır.

Delillerin toplanması esnasında, bozulmalarını, değişimlerini ya da kaybolmalarını engellemek adına gerekli fiziksel önlemler alınmalıdır. Bu önlemler arasında delilin kenarından tutulması, kısaç kullanılması, eldiven takılması veya bazı delillerin düşük sıcaklıkta muhafaza edilmesi gibi uygulamalar yer almaktadır. Ayrıca, olay yerinde görev yapan personelin gereksiz iz bırakmaktan kaçınması gerekir. Görevlilere ait parmak ya da ayak izleri gibi herhangi bir iz olay yerinde tespit edilirse, bu durum not edilmeli ve uzman inceleme ekiplerine bildirilmelidir.

²⁹ Kaygısız, s. 171.

Usulüne uygun şekilde toplanan deliller, delilin niteliğine göre uygun geçici ambalaj malzemelerine yerleştirilmelidir. Bu amaçla; bez veya naylon torbalar, cam tüpler, kavanozlar, karton ya da tahta kutular ile zarflar gibi malzemeler kullanılabilir. Bu ambalajlar, hem delilin taşınması hem de laboratuvar ortamına zarar görmeden ulaştırılması açısından önem arz etmektedir³⁰.

1.10. CEZA DAVALARINDA HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLMİŞ DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ

Ceza davalarında hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin değerlendirilmesi, hukuk etiği, anayasal haklar ve kolluk kuvvetlerinin pratik gereksinimleri arasındaki karmaşık bir dengeyi içermektedir. Hukuka aykırı aramalar, usule aykırı işlemler veya baskıcı sorgulama yöntemleri gibi yasadışı uygulamalarla elde edilen deliller, adalet ve hakkaniyet ilkelerini ciddi şekilde sorgulatmaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı ülkelerde uygulanan dışlama kuralı (exclusionary rule), bu tür delillerin mahkemede kullanılmasını engelleyen bir mekanizma olarak öne çıkar. Bu kural, yargının bütünlüğünü korumayı, kolluk kuvvetlerinin gelecekteki ihlallerini caydırmayı ve kamu güvenini sürdürmeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte, dışlama kuralının uygulanması mutlak değildir ve farklı hukuk sistemlerinde çeşitli istisnalar barındırır. "İyi niyet" istisnası (good faith), polis memurlarının kusurlu bir karara dayanmalarına rağmen makul şekilde hareket ettikleri durumlarda delilin kabul edilebilir olduğunu öngörürken, "kaçınılmaz keşif" doktrini (inevitable discovery) ise hukuka aykırı elde edilen bir delilin, hukuki yollarla da elde edilebileceği durumlarda kullanılmasına olanak tanır. Bu istisnalar, özellikle ciddi suçlarda adaletin sağlanması açısından önemli görülse de, eleştirmenler, bu tür uygulamaların kolluk kuvvetleri arasında etik dışı davranışları teşvik edebileceği ve anayasal hakların korunmasını zayıflatabileceği konusunda uyarıda bulunur³¹.

³⁰ Kaygısız, s. 172-173.

³¹ Gülen Soyaslan, "Illegally Obtained Evidence in American and Turkish Criminal Procedure Law", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:8, S:2, 2013, s. 723-770.

Hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliği, uluslararası insan hakları normları, özellikle de adil yargılanma hakkı ile de yakından ilişkilidir. Örneğin, Avrupa hukuk sistemlerinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), delillerin kullanılmasının yargılamanın adilliğini ihlal etmemesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi, usuli adaletin önemine vurgu yaparak, hukuka aykırı ya da zorlayıcı yöntemlerle elde edilen delillerin sanığın aleyhine kullanılmasının önlenmesi gerektiğini belirtir. Bu yaklaşım, ulusal hukuk sistemlerinin birey haklarını koruyan ve hukukun üstünlüğünü destekleyen uluslararası ilkelerle uyumlu hale getirilmesine yönelik daha geniş bir eğilimi yansıtmaktadır. Hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi, bireysel haklar, toplumsal çıkarlar ve adalet sisteminin bütünlüğü arasında dikkatli bir denge kurulmasını gerektirir. Bu tür delillerin kabul edilip edilmemesi, kamuoyunun kolluk kuvvetlerine ve yargıya olan güvenini doğrudan etkiler. Katı bir dışlama yaklaşımı, mağdurları ve toplumu hayal kırıklığına uğratabilecek beraat kararlarına yol açabilirken, bu tür delillerin kabulüne yönelik hoşgörülü bir yaklaşım ise hukuki hesap verebilirlik ve etik standartların zayıflamasına neden olabilir. Bu nedenle, hukuka aykırı delillerin oluşturduğu zorlukları ele alabilmek için hesap verebilirliği, etik uygulamaları ve adaleti ön planda tutan dengeli bir çerçeve oluşturulması hayati önem taşımaktadır³².

1.10.1. Delilin İlgililiği ve Kabul Edilebilirliği

Deliller davayla ilgili olmalı ve kabul edilebilirlik için yasal standartlara uymalıdır. Bir delilin kabul edilebilir olması için incelenen olguyu daha olası veya daha az olası kılmalıdır. Delil yasal yollarla elde edilmiş olmalıdır. Örneğin, yasadışı arama ve el koyma yoluyla elde edilen deliller "dışlama kuralı" kapsamında reddedilebilir. Aşırı derecede önyargılı olmamalı ve jüriyi haksız şekilde etkileyebilecek veya davayla ilgisi olmayan deliller hariç tutulabilir. Mahkemeler

³² Radina Stoykova, "The Right to a Fair Trial as a Conceptual Framework For Digital Evidence Rules in Criminal Investigations", **Computer Law & Security Review**, 49, 105801, 2023, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105801>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

ayrıca, delilin kanıtlayıcı değeri (olguyu kanıtlama yeteneği) ile sanık üzerindeki olumsuz etkisi arasında bir denge kurar³³.

1.10.2. İspat Yüğü ve İspat Standardı

Ceza davalarında ispat yüğü savcılığa aittir ve savcılık, sanığın suçlu olduğunu kanıtlamak zorundadır. Ceza davalarındaki ispat standardı "makul şüpheden uzak" olmalıdır. Bu yüksek standart, savcılığın jüriyi veya hakimi, sunulan delillerin sanığın suçu işlediği dışında başka makul bir açıklama bırakmadığına ikna etmesini gerektirir. İspat yüğü hukuki ve delil sunma yüğü şeklinde sınıflandırılır. Bir tarafın davasını kanıtlama zorunluluğu hukuki yük olarak adlandırılırken yeterli delilin sunulması ise delil sunma yükünü tanımlar. Bazı durumlarda, özellikle savunmanın iddiaları (örneğin meşru müdafaa) söz konusu olduğunda sanık delil sunma yükünü taşıyabilir, ancak hukuki yük her zaman savcılıkta kalır³⁴.

1.10.3. Dışlama Kuralları

Ceza muhakemesinde dışlama kuralları, hukuki sürecin bütünlüğünü korumak ve delillerin adalet, güvenilirlik ve anayasal haklar çerçevesinde değerlendirilmesini sağlamak için büyük önem taşır. Bu kurallar, soruşturma sırasında hukuka aykırı davranışları caydırmayı ve adil olmayan veya yasadışı yollarla elde edilen delillerin mahkemede kullanılmasını engellemeyi amaçlar. Söylenti kuralı, ifade sahibinin doğrudan tanıklık yapmadığı durumlarda, ifadelerin delil olarak kullanılmasını yasaklayarak, delillerin güvenilirliğinin sorgulanmasını sağlar. Ancak bu kurala anlık ifadeler veya çıkarına aykırı beyanlar gibi istisnalar uygulanabilir. Sanığın anayasal haklarının ihlali yoluyla elde edilen delillerin dışlanması öngören bir diğer kural ise "zehrin meyvesi" doktriniyle desteklenir. Bu doktrin, yalnızca yasadışı yollarla elde edilen delilleri değil, bu delillerin sonucunda ortaya çıkan diğer kanıtları da geçersiz sayar ve hukuk dışı yöntemlerin kullanılmasını önlemeyi hedefler. Karakter delili kuralı, sanığın kişisel geçmişiyle ilgili sunulan delillerin jüriyi önyargılı şekilde

³³ Metin Köse, "Amerikan Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Dışlanması", **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:9, S:1, 2019, s. 159–195, <https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.496663>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

³⁴ Lawrence Solan, "Refocusing the Burden of Proof in Criminal Cases: Some Doubt about Reasonable Doubt", **Texas Law Review**, C:78, S:1, 1999, s. 105.

etkilemesini önlemek için genellikle kabul edilmez. Ancak savunma tarafı, sanığın iyi karakterini göstermek ya da davanın konusu ile doğrudan ilgili olduğunda bu tür delilleri sunabilir. Gizlilik kuralları ise avukat-müvekkil, doktor-hasta veya eşler arasındaki iletişim gibi belirli ilişkileri koruyarak bireylerin mahkemede zarar görmeden ifade verebilmelerine olanak tanır. Bu kurallar, adil yargılamayı sağlamanın yanı sıra delillerin güvenilirliğini ve hukuka uygunluğunu garanti altına alarak suçluların doğru bir şekilde yargılanmasına olanak tanır. Adaletin ve hukukun üstünlüğünün korunmasında bu ilkeler temel bir rol oynar³⁵.

1.10.4. Ceza Delillerinde Zincirleme Muhafaza (Zincir Delili)

Zincirleme muhafaza, bir delilin toplandığı andan mahkemeye sunulduğu ana kadar belgelendirilen ve kesintisiz transferini ifade eder. Zincirleme muhafazanın korunması, delilin değiştirilmediğini veya bozulmadığını garanti eder. Zincirleme muhafazanın bozulması durumunda, delil kabul edilemez olarak değerlendirilebilir. Delili elden geçiren her kişi, delilin transferini belgelendirmeli ve zincirdeki herhangi bir boşluk veya düzensizlik, delilin doğruluğu veya güvenilirliği konusunda şüphe uyandırabilir³⁶.

1.10.5. Uzman Tanıklar ve Adli Deliller

Uzman tanıklar, karmaşık delilleri yorumlamakta önemli bir rol oynar. Adli deliller, DNA analizi, parmak izleri, toksikoloji raporları ve balistik testleri gibi bilimsel bulgularla davaya destek sağlar. Uzman tanıklığı belirli kriterleri karşılamalıdır. Uzman, ilgili alanda yeterli niteliklere ve uzmanlığa sahip olmalıdır. Uzmanın yöntemleri bilimsel olarak sağlam ve ilgili alanda kabul görmüş olmalıdır. Tanıklık, mahkemenin delilleri anlamasında yardımcı olmalı ve davayla ilgili olmalıdır³⁷.

³⁵ Jenia Iontcheva Turner & Thomas Weigend, The purposes and functions of exclusionary rules: A comparative overview. In S. Gless & T. Richter (Eds.), Do exclusionary rules ensure a fair trial? A comparative perspective on evidentiary rules, Springer, 2019, s. 15-37.

³⁶ Pranav Kumar, Chain of custody for the integrity of evidence: A critical examination, 2024.

³⁷ Mohammad Mostafa Mohammad Airout, Sadam Ibrahim Abdulkhaleq Abu Azam, The Use of Forensic Evidence in Jordanian Criminal Investigations and Trials, Migration Letters, C:20, S:10, 2023, s. 1168-1182.

1.10.6. Delillerin Değerlendirilmesinde Hakim ve Jürinin Rolü

Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde, deliller konusunda hakim ve jürinin farklı görevleri vardır. Hakim, delilin kabul edilip edilmeyeceğine karar verir ve delillerin yasalara uygun olmasını sağlar. Jüri (veya hakimin karar verdiği davalarda hakim), delillerin ağırlığını ve güvenilirliğini değerlendirir ve savcılığın ispat yükünü yerine getirip getirmediğine karar verir. Hakimler ayrıca, deliller jüriyi yanıltma veya önyargı oluşturma potansiyeline sahipse belirli delillerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda jüriye talimat verebilir³⁸.

1.10.7. Modern Delil Toplama Yöntemlerinde Karşılaşılan Zorluklar

Dijital teknolojinin yükselişi, delil toplama, muhafaza etme ve sunma süreçlerinde yeni zorluklar ortaya çıkarmıştır. Veri şifreleme, gizlilik endişeleri ve sınır ötesi veri toplama gibi konular, kolluk kuvvetleri ve mahkemeler için özel zorluklar teşkil eder. Ayrıca, yapay zeka, dijital adli tıp ve gözetim araçlarına artan bağımlılık, bu teknolojilerin etik kullanımı ve sivil haklar üzerindeki etkileri konusunda sorular ortaya çıkarmaktadır³⁹.

1.11. DELİL ELDE ETME USULLERİ

Hukukta delil toplama yöntemleri çeşitlidir ve her delil türü, yasalara uygunluk ve güvenilirlik sağlamak için belirli prosedürler gerektirir. Yasal standartlara uygun delil toplama, adaletin sağlanmasında kritik öneme sahiptir ve tarafların haklarının korunmasını gerektirir. Delil toplama, özellikle ceza ve hukuk davalarında yasal sürecin kritik bir parçasıdır. Bu, tartışmalı olan gerçekleri kanıtlamaya veya çürütmeye yönelik fiziksel, tanıksal veya dijital materyallerin toplanmasını içerir. Delil toplama yöntemleri, delilin adil, yasal ve mahkemede kullanılmak üzere bütünlüğünün korunmasını sağlamak amacıyla sıkı yasal çerçevelere tabidir. Bu yöntemler, delilin türüne, yetki alanına ve soruşturmanın

³⁸ Muharrem Egemen Gürses, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Maddi Gerçeğin Araştırılması Prensibi", *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:4, S:2, 2023, s. 219–238, <https://doi.org/10.51562/nkuhukuk.2023424>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

³⁹ Aybeyan Selim, İlker Ali, "The Role of Digital Forensic Analysis in Modern Investigations", *Journal of Emerging Computer Technologies*, C:4, S:1, 2024, s. 1-5, <https://doi.org/10.57020/ject.1445625>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

doğasına göre değişir. Ceza davalarında delil elde etme farklı usullerle gerçekleştirilebilir, ancak bu yöntemler yasalar tarafından sıkı bir şekilde düzenlenmiştir⁴⁰.

1.11.1. Fiziksel Delil Toplama

Fiziksel delil, mahkeme tarafından doğrudan incelenebilen maddi unsurları ifade eder ve delil toplama yöntemleri, delilin türüne ve suç mahalline bağlı olarak değişir. Olay yerinde, soruşturmacılar alanı koruma altına alarak delillerin kirlenmesini önler ve silah, giysi, parmak izi, biyolojik materyal gibi öğeleri sistematik bir şekilde toplar. Bu deliller dikkatlice belgelenir, güvenli ambalajlarda saklanır ve zincirleme muhafaza prosedürleri uygulanır. Olay yerinden toplanan deliller, adli tıp analizine tabi tutulur ve DNA testi, balistik incelemeler, parmak izi analizi gibi yöntemlerle bireylerle bağlantı kurulmasında veya olay sıralamasının yeniden yapılandırılmasında kullanılır. Fiziksel delillerin sanığın evinden, aracından veya iş yerinden toplanması genellikle bir arama izni gerektirir. Bu izin, makul şüpheyi dayanmalı ve yargıç onayıyla verilmelidir. Hukuki düzenlemeler, bireyleri makul olmayan arama ve el koymalara karşı koruyarak, adil yargılama süreçlerinin sağlanmasını amaçlar⁴¹.

1.11.2. Belge Delili Toplama

Belge delili, dava ile ilgili bilgi sağlayan yazılı veya kaydedilmiş materyalleri kapsar ve sözleşmeler, mektuplar, e-postalar, mali kayıtlar gibi çeşitli iletişim türlerini içerir. Birçok hukuk sisteminde, celp yoluyla taraflar belge delillerin sunulmasını talep edebilir. Bu yasal belge, bireyleri veya kurumları ilgili belgeleri mahkemeye sunmaya zorlar ve celbe uymamanın yasal yaptırımları olabilir. Delillerin yok edilme veya değiştirilme riski varsa, mahkemeler koruma emirleri çıkararak belgelerin yasal süreç boyunca muhafaza edilmesini sağlar. Dijital çağda, belge delillerin büyük bir kısmı elektronik ortamda saklanmaktadır. E-keşif süreci, e-postalar, veritabanları veya sosyal medya gönderileri gibi dijital bilgilerin

⁴⁰ Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller**, Güven Basımevi, 1940.

⁴¹ Veysel Dinler, "Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

belirlenmesini, toplanmasını ve sunulmasını içerir. Büyük veri hacimleri genellikle özel yazılımlar kullanılarak analiz edilir. Bu süreç, modern yargılamalarda belge delillerin kritik önemini artırmıştır⁴².

1.11.3. Tanıksal Delil Toplama

Tanıksal delil, tanıklar tarafından yemin altında verilen sözlü veya yazılı beyanlardır ve bu delillerin güvenilir ve mahkemede kabul edilebilir olmasını sağlamak için belirli yasal prosedürler uygulanır. Depozisyonlar, tanığın mahkeme dışında yeminli olarak verdiği ifadeler olup, her iki tarafın avukatlarının katılımıyla kaydedilir. Bu süreç, avukatların bilgi toplamasına, tanıkların güvenilirliğini değerlendirmesine ve olası tutarsızlıkları tespit etmesine yardımcı olur. Yeminli ifadeler, tanığın mahkemeye şahsen katılmasının gerekmediği durumlarda kullanılan yazılı beyanlardır ve özellikle hukuk davaları ile idari işlemlerde sıklıkla tercih edilir. Kolluk kuvvetleri ise şüpheliler, tanıklar veya mağdurlarla görüşme ve sorgulama yaparak tanıksal delil toplar. Bu süreçte, ifadenin zorla alınmadığından veya uygunsuz yöntemlerle elde edilmediğinden emin olmak için yasal standartlara uyulması gerekir. Örneğin, ABD'de şüphelilere sessiz kalma ve sorgulama sırasında bir avukat bulundurma hakları, Miranda uyarılarıyla bildirilir. Bu prosedürler, tanıksal delillerin hukuki açıdan sağlam olmasını sağlamayı amaçlar⁴³.

1.11.4. Dijital Delil Toplama

Dijital delil, elektronik ortamda saklanan veya iletilen bilgileri ifade eder ve bu delillerin toplanması, teknik özellikleri ve bütünlüklerinin korunması açısından özel bilgi ve araçlar gerektirir. Bilgisayar adli tıbbı, bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve ağlardan dijital delil tespiti, muhafazası, çıkarılması ve analizi işlemlerini kapsar. Bu süreçte, silinmiş dosyaların geri getirilmesi, tarayıcı geçmişlerinin incelenmesi ve çevrimiçi etkinliklerin izlenmesi gibi teknikler uygulanır. Verilerin bulutta

⁴² Jennifer Platt, "Evidence and Proof in Documentary Research: Some Specific Problems of Documentary Research", **Sociological Review**, C:29, S:1, 1981, s. 31-54, <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1981.tb03021.x>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁴³ Nguyen Son Lam, "Collecting Evidence by Taking Testimonies of the Defendant in Administrative Proceedings", **VNU Journal of Science: Legal Studies**, 39, Article 4509, 2023, <https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4509>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

saklanması durumunda, araştırmacılar, e-postalar, konum verileri veya sohbet geçmişleri gibi bilgileri elde etmek için üçüncü taraf hizmet sağlayıcılara celp gönderebilir. Dijital delillerin zincirleme muhafazası, delilin güvenilirliğini korumak açısından büyük önem taşır. Adli uzmanlar, orijinal verinin bütünlüğünü bozmadan, üzerinde çalışmak için dijital kopyalarını oluşturur ve orijinal veriyi saklı tutar. Bu titiz prosedürler, dijital delillerin güvenilirliğini ve hukuki geçerliliğini sağlamayı amaçlar⁴⁴.

1.11.5. Gözetim ve Gözlem

Gözetim, bireylerin veya grupların faaliyetlerini gözlemleyerek ve kaydederek delil toplama yöntemidir. Bu yöntem, hem fiziksel izlemeyi (örneğin, bir şüphelinin hareketlerini takip etmek) hem de teknolojik araçların kullanımını (örneğin, dinleme veya GPS takibi) içerir. Kolluk kuvvetleri, suç faaliyetlerini belgelemek için video kameralar, ses kayıt cihazları ve diğer gözetim araçlarını kullanabilir, ancak bu araçların kullanımı genellikle yasal sınırlamalara tabidir ve çoğu durumda izin gerektirir. Elektronik iletişimin izlenmesi, telefon görüşmeleri veya e-postaların kaydedilmesi gibi yöntemler de sıkı yasal düzenlemelere tabi olup, mahkeme izni gerektirir. Ayrıca, şüphelilerin hareketlerini GPS cihazları veya elektronik izleme yöntemleriyle takip etmek delil toplama sürecinde önemli bir rol oynar. Bu tür yöntemler, delil elde etmek açısından etkili olsa da gizlilik yasalarına uyumlu şekilde yürütülmelidir⁴⁵.

1.11.6. İtiraf ve Suçun Kabulü

İtiraf, ceza davalarında en doğrudan delil türlerinden biridir, ancak mahkemede kabul edilebilmesi için yasal yollardan ve gönüllü olarak elde edilmiş olmalıdır. İtirafın baskı, tehdit veya uygunsuz bir etki altında alınmamış olması esastır. Birçok yargı sisteminde, itirafların sesli veya görüntülü olarak kaydedilmesi

⁴⁴ Jason Sachowski, Chapter 4 - Understanding Forensic Readiness, Implementing Digital Forensic Readiness, 2016, s. 45-52, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-804454-4.00004-6>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁴⁵ Daniel J. Power, Ciara Heavin, Yvonne O'Connor, "Balancing Privacy Rights and Surveillance Analytics: A Decision Process Guide", *Journal of Business Analytics*, C:4, S:2, 2021, s. 155–170, <https://doi.org/10.1080/2573234X.2021.1920856>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

zorunlu tutulur. Bu uygulama, itirafın nasıl alındığını belgeleyerek sanığın haklarının korunmasına yardımcı olur ve delilin güvenilirliğini artırır. Ancak, işkence, baskı veya yasal hakların bildirilmemesi gibi hak ihlalleri sonucu alınan zorla itiraflar, adil yargılama ilkelerine aykırı olduğundan mahkemede delil olarak kabul edilmez⁴⁶.

1.11.7. Uzman Delil Toplama

Uzman delil, belirli bir alanda uzmanlık bilgisine sahip kişilerin karmaşık davalarda sunduğu ifadelerdir. Adli bilimciler, patoloğlar, toksikologlar veya balistik uzmanları gibi uzmanlar, bilimsel veya teknik bilgileri analiz ederek mahkemeye davanın karmaşık yönlerini açıklamada yardımcı olur. Uzmanlar, bulgularını genellikle ayrıntılı raporlar halinde sunar ve bu raporlar delil olarak mahkemeye sunulduğunda sorgulanabilir. Bu süreç, delilin güvenilirliğini ve davayla ilişkisini değerlendirmeye olanak tanır⁴⁷.

1.11.8. Delil Toplamada Yasal ve Etik Hususlar

Delil toplama, birey haklarını korumayı ve adil bir yargı sürecini sağlamayı amaçlayan sıkı yasal ve etik standartlarla düzenlenir. Arama ve el koyma yasaları, delillerin bireylerin mahremiyetine saygı gösterilerek toplanmasını sağlar; bu çerçevede yasadışı yollarla elde edilen deliller mahkemede kabul edilmez. Ayrıca, sanıkların sessiz kalma, avukat bulundurma ve kendi aleyhlerine delil sunmaktan kaçınma gibi yasal hakları, delil toplama sürecinde önemli bir koruma sağlar. Bu standartlar, adaletin sağlanmasında temel rol oynar⁴⁸.

⁴⁶ Nayem Alimul Hyder, Rafiqul Islam Hossaini, Sirajum Monira Hossaini, "Legal Aspects of Confession in Bangladesh: Analysis of its Admissibility and Evidentiary Value", **BAIUST Academic Journal (BAJ)**, C:4, 2023, s. 88-103.

⁴⁷ Brent E. Turvey, Chapter 3 - Forensic science: A primer. In B. E. Turvey (Ed.), *Forensic fraud*, Academic Press, 2013, s. 33-43, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-408073-7.00003-3>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁴⁸ Ian Ferguson, Karen Renaud, Sara Wilford, Alastair Irons, "PRECEPT: A Framework for Ethical Digital Forensics Investigations", **Journal of Intellectual Capital**, Advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.1108/JIC-05-2019-0097>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

İKİNCİ BÖLÜM

2. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİL KAVRAMI

Hukuka aykırı delil, yasal veya anayasal hükümleri ihlal ederek elde edilen her türlü materyal veya bilgiye atıfta bulunur. Bu, sanığın haklarının ihlali anlamına gelebilecek izinsiz aramalar, zorlayıcı sorgulamalar veya usulsüz gözetimler gibi durumlardan kaynaklanabilir. Birçok hukuk sisteminde, hukuka aykırı delil kavramı, temel hakların korunmasıyla yakından ilişkilidir; bu haklar arasında mahremiyet hakkı ve adil yargılanma hakkı yer alır. Böyle delillerin kullanılması, kolluk kuvvetlerinin amaçları ile bireysel özgürlüklerin dengelenmesi konusunda tartışmalara yol açabilir. Hukuka aykırı deliller genellikle "dışlama kuralı" kapsamında mahkemede kabul edilmez. Bu kuralın amacı, kolluk kuvvetlerinin usulsüz davranışlarını caydırmak ve hukukun bütünlüğünü korumaktır. Hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin kullanılmaması, adalet sisteminin güvenilirliğini sarsmamak adına önem taşır⁴⁹.

2.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLİN KAPSAMI VE KORUMA MEKANİZMALARI

Hukuka aykırı delil, usul yasalarının veya anayasal hakların ihlal edilerek elde edilen delillerdir. Bu tür deliller, yasal standartlara veya anayasal haklara aykırı yöntemlerle toplanır ve genellikle mahkemede kabul edilmez. Yasadışı delil, ceza hukukunda önemli bir sorundur ve kolluk kuvvetlerinin yasal standartlara uyması ve birey haklarına saygı göstermesi gerektiğini vurgular. Birçok hukuk sisteminde, makul olmayan arama ve el koymalara karşı anayasal korumalar bulunur, bu korumaların ihlaliyle elde edilen deliller yasadışı sayılır. Hukuk sistemleri, delil toplama sürecinde katı standartlar ve prosedürler uygular; arama izinleri, makul

⁴⁹ Marc Groenhuijsen, Illegally Obtained Evidence: An Analysis of New Trends in the Criminal Justice System of The Netherlands, In The XIIIth World Congress of Procedural Law: The Belgian and Dutch Reports, 2008, s. 91-114.

şüphe ve uygun arama gereklilikleri bunlar arasında yer alır. Yasadışı delilin dışlanması, yargı sürecinin adil ve dürüst kalmasını sağlamaya yöneliktir⁵⁰.

2.1.1. Hukuka Aykırı Olarak Elde Edilen Delilin Unsurları

Delilin yasadışı olarak elde edilmiş sayılabilmesi için belirli unsurların varlığı gereklidir. İlk olarak, birey haklarının ihlali, örneğin mahremiyet hakkı veya kendine zarar vermeme hakkı gibi anayasal hakların ihlali, yasadışı delilin temel unsurlarındandır. Eğer bir arama, el koyma veya sorgulama, yasal gerekçe olmaksızın yapılırsa, bu delilin yasadışı olmasına yol açar. İkinci olarak, delilin toplanmasında kullanılan uygunsuz yöntemler de önemli bir unsurdur. İzinsiz aramalar, zorlayıcı sorgulama teknikleri veya yasal protokollerin ihlaliyle elde edilen deliller de yasadışı kabul edilir. Üçüncü unsur ise, yasadışı eylem ile elde edilen delil arasında doğrudan bir bağlantının olmasıdır. Eğer delil, yasadışı eylemden kaynaklanıyorsa ve bu bağlantı açıkça gösterilebiliyorsa, o delil yasadışı sayılır. "Zehirli ağacın meyvesi" doktrini, eğer delilin kaynağı kirliyse, bu kaynaktan türetilen her türlü delilin de kirli olduğunu belirtir⁵¹.

2.1.2. Hukuka Aykırı Olarak Elde Edilen Delilin Hukuki Sonuçları

Yasadışı olarak elde edilen delilin kullanılması, ceza yargılamalarının sonucunu önemli ölçüde etkileyebilir. En önemli hukuki sonuç, yasadışı delillerin mahkemede kullanılmasını yasaklayan hariç tutma kuralıdır. Bu kural, yasadışı polis uygulamalarını caydırmayı ve yargı sürecinin bütünlüğünü korumayı amaçlar. Eğer bir delil yasadışı olarak elde edilirse, genellikle duruşma ve ön duruşmalarda dikkate alınmaz. Bununla birlikte, "kaçınılmaz keşif doktrini" gibi bir istisna bulunur. Bu doktrin, yasadışı delilin, yasal yollarla kaçınılmaz olarak keşfedilebileceği durumlarda kabul edilmesini sağlar. Yasadışı delilin varlığı, ceza kovuşturmalarını da etkileyebilir; anahtar delillerin dışlanması, davanın zayıflamasına ve suçlamaların

⁵⁰ Tracey Maclin, The Fourth Amendment means that illegally acquired evidence "shall not be used at all." In The Supreme Court and the Fourth Amendment's Exclusionary Rule, Oxford Academic, 2013, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199795475.003.0009>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁵¹ F. Pınar Ölçer, "Illegally Obtained Evidence in European Treaty of Human Rights (ETHR) Law", Annales, C:40, S:57, 2008, s. 65-153.

düşmesine veya beraatle sonuçlanmasına yol açabilir. Ayrıca, kolluk kuvvetlerinin anayasal hakları ihlal ettiği kanıtlanırsa, bu durum polis uygulamalarının incelemeye alınmasına ve sistemik reform taleplerine neden olabilir⁵².

2.2. OLAY YERİNDE HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Olay yerinde elde edilen hukuka aykırı deliller, kişisel gizlilik haklarını ihlal ederek bireysel özerklik ve insan onuru gibi temel hukuk ilkelerine zarar verir. Bu, özellikle kolluk kuvvetlerinin uygun izinler olmadan delil topladığı durumlarda daha da önemlidir. Benzer şekilde, zorla veya gönülsüzce alınan itiraflar, adaletin ve usul güvenliğinin ciddi şekilde ihlalini temsil eder; psikolojik ya da fiziksel baskı ile elde edilen itiraflar güvenilmez olup, kişilerin suçlanmaktan korunmasına yönelik korumalara aykırıdır. Tuzak kurma ve delil manipülasyonu gibi uygulamalar, delil toplama sürecinin bütünlüğünü zayıflatır. Kolluk kuvvetlerinin bireyleri suç işlemeye teşvik etmesi, adaletin temel ilkeleriyle çelişir, çünkü suçları önlemek yerine üretir. Aynı şekilde, delil manipülasyonu veya uydurma, yanlış mahkumiyetlere yol açarak yargı sisteminin güvenilirliğini tehlikeye atar. Bu ihlaller, ceza soruşturmalarının etik ve hukuki çerçevede yapılması gerektiğini, usul bütünlüğünün ve toplumsal adaletin korunmasının önemini vurgular. Hukuka aykırı elde edilen delillerle ilgili bu tartışmalar, hem hukuki normlarla hem de toplumsal adalet beklentileriyle uyumlu olmalıdır⁵³.

2.2.1. Zorlayıcı veya Gönülsüz İtiraflar: Usul Güvencelerinin İhlali

Delillerin yasadışı yollarla elde edilmesinin bir diğer önemli yolu, zorlayıcı taktiklerle şüphelilerden itiraf alınmasıdır. Fiziksel şiddet, tehditler veya psikolojik baskı yoluyla elde edilen gönülsüz itiraflar, adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle

⁵² Stephen C. Thaman and Dominik Brodowski, Exclusion or non-use of illegally gathered evidence in the criminal process: Focus on common law and German approaches. In K. Ambos, A. Duff, J. Roberts, T. Weigend, & A. Heinze (Eds.), Core concepts in criminal law and criminal justice: Volume I, Cambridge University Press, 2020, s. 428-462.

⁵³ Mike Madden, "The Exclusion of Improperly Obtained Evidence at the International Criminal Court: A Principled Approach to Interpreting Article 69(7) of the Rome Statute", Dalhousie University, LLM Thesis, 2014.

duruşmalarda dışlanır. Kolluk kuvvetlerinin şüpheliyi itirafa zorlamak için fiziksel şiddet veya aşırı psikolojik baskı kullanması durumunda, itiraf gönülsüz kabul edilir ve mahkemede geçerli olmaz. Uzun süreli sorgulamalar, uyku veya yemekten mahrum bırakma gibi yöntemler de aynı şekilde itirafın özgürce verilmediği gerekçesiyle dışlanmasına yol açar. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı hukuk sistemlerinde, şüphelilere sorgu öncesinde Miranda uyarıları verilmelidir. Bu haklar verilmediği takdirde, yapılan itiraf yasadışı kabul edilir. Tehditler veya yanıltıcı vaatlerle yapılan manipülasyonlar da zorlayıcı kabul edilerek, itiraf mahkemede geçerli sayılmaz⁵⁴.

2.2.2. Tuzak Kurma: Kolluk Kuvvetleri Tarafından Suça Teşvik

Tuzak kurma, kolluk kuvvetleri veya devlet ajanlarının bir kişiyi suç işlemeye teşvik etmesiyle meydana gelir ve bu yöntem, hukuk sistemindeki adil oyun ilkesini ihlal eder. Normalde suç işlemeye meyilli olmayan bir kişi, devletin müdahalesiyle suç işlerse, elde edilen deliller yasadışı sayılabilir. Tuzak kurma, genellikle gizli bir memurun suç işleme fırsatı, araçları ya da cesaretlendirme sağlamasıyla ortaya çıkar. Eğer şüpheli, devlet müdahalesi olmadan suç işlemeye meyilli değilse ve sadece devletin teşvikiyle suç işlerse, deliller dışlanabilir. Gizli operasyonlar yasal olabilir, ancak sınırlarını aşarak suç işlemeye yönelik baskı yapılırsa, bu şekilde elde edilen deliller de mahkemede geçerli sayılmaz⁵⁵.

2.2.3. Delillerle Oynama veya Delil Uydurma: Dürüstlük İhlalleri

Delillerin değiştirilmesi veya uydurulması, delil toplama sürecinin en ciddi ihlallerindendir. Kolluk kuvvetleri veya diğer yetkililer, suç mahalline suçlayıcı delil yerleştirebilir, fiziksel delilleri değiştirebilir veya sahte raporlar düzenleyebilir. Bu tür eylemler, adil yargılanma hakkını ihlal eder ve suçlamaların düşmesine yol açabilir. Örneğin, kolluk kuvvetlerinin suç mahalline suçlayıcı delil yerleştirmesi ya da bir nesnenin yerini değiştirmesi, delilin geçersiz sayılmasına neden olabilir. Aynı

⁵⁴ Michael Mannheimer, "Coerced Confessions and the Fourth Amendment", **Hastings Constitutional Law Quarterly**, C:30, S:1, 2002, s. 57.

⁵⁵ Roger Park, "The entrapment controversy", **Minnesota Law Review**, C:60, S:7, 1976, s. 2259.

şekilde, sahte raporlar veya laboratuvar sonuçlarının değiştirilmesi, yanlış mahkûmiyetlere yol açabilir ve temyiz aşamasında davanın bozulmasına sebep olabilir⁵⁶.

2.3. HUKUKA UYGUN VE HUKUKA AYKIRI DELİL ARASINDAKİ FARKLAR

Hukuka uygun delil, kanunlara uygun olarak elde edilmiş ve sanığın haklarını ihlal etmeyen delillerdir. Bu, anayasal korumalar gibi bireylerin mahremiyet hakkı ve keyfi aramalara karşı korunma hakkına saygı gösterilmesini içerir. Hukuka aykırı delil ise yasaları ihlal ederek elde edilen delildir. Birçok hukuk sisteminde bu tür deliller "dışlama kuralı" kapsamında mahkemede kabul edilmez. Örneğin, uygun bir arama emri olmadan elde edilen deliller, sanığın suçluluğunu kanıtlasa bile, davada kullanılmayabilir. Hukuka uygun ve aykırı delil arasındaki fark, hukuk sisteminin bütünlüğünü korumak için kritiktir ve yetkililerin adaletin peşinde temel hakları ihlal etmemesini sağlar⁵⁷.

2.3.1. Delillerin İncelenmesi ve Kovuşturma Evresindeki Önemi

Delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesi hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarında büyük bir öneme sahiptir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, delilleri toplar ve incelerken, kovuşturma evresinde hâkim, hukuka uygun yollarla elde edilen delilleri mahkemede tartışır ve bu tartışmalar neticesinde bir kanaate varır. Kovuşturma sırasında her bir delil ayrı ayrı ele alınır, ancak maddi gerçeği ortaya koyabilmek adına deliller bir bütün olarak değerlendirilir. Delillerin mahkemeye sunulmasında bir öncelik-sonralık ilişkisi bulunmamakla birlikte, duruşmanın akışı ve hangi delilin hangi sırayla inceleneceği mahkeme başkanının veya duruşmayı yöneten hâkimin takdirindedir. Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) göre, delil sürecindeki temel sıralama, iddianamenin okunmasıyla başlar ve ardından sanığın sorgusu yapılır. Sorgunun ardından hangi delillerin ele alınacağına duruşmayı yöneten hâkim karar verir. Ayrıca, duruşmaların sonunda

⁵⁶ Greg Marston, Rob Watts, "Tampering With the Evidence: A Critical Appraisal of Evidence-Based Policymaking", *The Drawing Board: An Australian Review of Public Affairs*, C:3, 2003.

⁵⁷ Ersan Şen, "The Issue of Excluding Unlawful Evidence from Inquiry Files in Turkish Criminal Judiciary Law", *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, C:35, S:52, 2011, s. 253-266.

sanığa son söz hakkı tanınması CMK'nın getirdiği önemli bir ilkedir. Bu süreç, delillerin adil bir şekilde incelenmesini ve tarafların savunma haklarının korunmasını sağlar. Sonuç olarak, delil serbestisi ilkesi, hukukun üstünlüğünü sağlama ve adaletin gerçekleştirilmesi adına oldukça geniş bir uygulama alanına sahiptir. Ancak, bu özgürlük sınırsız değildir; delillerin hukuka uygun şekilde elde edilmiş olması ve mahkemede adil bir biçimde tartışılması temel şarttır⁵⁸.

2.3.2. Yasal Yollardan Elde Edilen Delil: Kabul Edilebilirlik ve Hukuki Standartlara Uygunluk

Yasal olarak elde edilen delil, belirli yasalar ve prosedürlere uygun olarak toplanan delillerdir. Bu delillerin geçerli sayılabilmesi için, delil toplama sürecinin yerel yasalara, anayasal haklara ve usul kurallarına uygun olması gerekir. Anayasalar, mahremiyet hakkı, makul olmayan arama ve el koymalara karşı korunma hakkı ve kendini suçlamama hakkı gibi temel hakları korur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde, polis çoğu durumda arama yapmadan önce geçerli bir arama izni almalıdır; aksi takdirde elde edilen delil mahkemede kabul edilmez. Ayrıca, delillerin yasal olarak elde edilmesi için doğru bir zincirleme muhafaza süreci gereklidir; bu süreç, delile kimlerin ne zaman eriştiğini kaydederek delilin tahrifatını engeller. Usul kurallarına uyulmaması da, delil güvenilir olsa bile, mahkemede kabul edilmemesine yol açabilir⁵⁹.

2.3.3. Yasadışı Yollardan Elde Edilen Delil: Hariç Tutma Kuralı ve İstisnalar

Yasadışı olarak elde edilen delil, yasal standartlara, anayasal haklara veya usul kurallarına aykırı olarak toplanan delillerdir ve genellikle Hariç Tutma Kuralı nedeniyle mahkemede kabul edilmez. Bu kural, kolluk kuvvetlerinin yasal prosedürlere uymasını sağlamak ve birey haklarını korumak için uygulanır. Örneğin, polis geçerli bir arama izni olmadan arama yaparsa veya bir itiraf alırken şüpheliye hakları hakkında bilgi vermezse, bu şekilde elde edilen deliller mahkemede kullanılmaz. Zehirli Ağacın Meyvesi Doktrini, yasadışı bir arama sonucunda elde

⁵⁸ Şen, s. 307–311.

⁵⁹ Stephen A. Scott, "Admissibility of Illegally Obtained Evidence in Noncriminal Proceedings", *Florida Law Review*, C:22, S:1, 1969, s. 38.

edilen tüm delillerin de geçersiz sayılmasını öngörür. Ancak Hariç Tutma Kuralı'na bazı istisnalar vardır; örneğin, kolluk kuvvetlerinin geçersiz bir arama iznine güvenerek topladığı deliller, iyi niyet istisnası nedeniyle kabul edilebilir. Ayrıca, kaçınılmaz keşif kuralı, yasadışı olarak elde edilen delillerin yasal yollarla elde edilebileceği kanıtlandığında kullanılmasına izin verir⁶⁰.

2.3.4. Yasadışı Yollardan Elde Edilen Delillerin Kullanılmasının Sonuçları

Yasadışı olarak elde edilen delillerin kullanılması, dava üzerinde önemli hukuki ve etik sonuçlar doğurur. Bu delilin dışlanması, mahkemede kullanılmamasıyla sonuçlanır ve özellikle suçlamaları kanıtlamakta kritik öneme sahipse, dava düşebilir. Ayrıca, delilin yanlış toplanması kolluk kuvvetlerinin güvenilirliğini zedeleyebilir ve yargı sürecinin adillliğini etkileyebilir. Yasadışı delillerin dışlanması, kolluk kuvvetlerinin yasal gerekliliklere uymasını sağlamak amacıyla caydırıcı bir rol oynar, sorumluluklarını artırır ve hukukun üstünlüğüne uygun delil toplama sürecini teşvik eder. Eğer kolluk kuvvetleri defalarca yasal standartları ihlal ederse, bu durum iç soruşturmalar ve reformlara yol açabilir. Yasadışı delillerin kullanımı, kamu güvenliği ile bireysel haklar arasındaki dengeyi zorlar; mahkemeler, bu çıkarları gözeterek delilleri dışlayarak anayasal hakları ihlal etmeden yargı sürecinin bütünlüğünü korur⁶¹.

2.4. HUKUKA AYKIRI DELİLİN FARKLI ÜLKE HUKUKLARINDAKİ YERİ (KARŞILAŞTIRMALI HUKUK)

Hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi, farklı hukuk sistemlerinde değişiklik gösterir. Bazı ülkeler katı dışlama kurallarına uyarken, bazıları suçun ciddiyeti veya delilin elde ediliş yöntemine bağlı olarak istisnalar tanıyabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Dördüncü Değişiklik'e aykırı olarak elde edilen deliller genellikle kabul edilmez, ancak kolluk kuvvetlerinin "iyi niyetle" hareket ettiğine inanması durumunda delil kabul edilebilir. Almanya'da, anayasal hakların

⁶⁰ Khagesh Gautam, "The Unfair Operation Principle and the Exclusionary Rule: On the Admissibility of Illegally Obtained Evidence in Criminal Trials in India", **Indiana International & Comparative Law Review**, C:27, S:2, 2017.

⁶¹ Samuel R. Gross, Maurice J. Possley, Kaitlin Jackson Roll, Klara Huber Stephens, "Government Misconduct and Convicting the Innocent: The Role of Prosecutors, Police, and Other Law Enforcement", National Registry of Exonerations, 2020.

ihlaliyle elde edilen deliller genellikle yasaktır, ancak kamu güvenliği veya adaletin tehlikeye düşmesi durumunda istisnalar uygulanabilir. Birleşik Krallık'ta ise mahkemeler, hukuka aykırı delillerin adaletin sağlanması için gerekli olduğuna karar verirse bu delilleri kabul edebilir, özellikle de delil güçlü ise. Türkiye hukuku ise işkence ve diğer insan hakları ihlalleri sonucu elde edilen delillerin kullanımını yasaklar ve Anayasa, yasadışı delillerin mahkemede kullanılmasına karşı açık bir koruma sağlar. Bu karşılaştırmalı yaklaşım, her sistemin adalet arayışı ile bireysel hakların korunması arasında nasıl bir denge kurduğunu gösterir⁶².

⁶² Brian Beller, "A Comparative Study Of Exclusion Of Evidence On The Grounds of the Means by Which It Was Obtained", War Crimes Memoranda, 2003.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. OLAY YERİ İNCELEMESİ

3.1. ŞARTLARI

Polisin suç ihbarı üzerine olay yerinde yapacağı işlemler ve sahip olduğu olay yeri inceleme yetkisi, PYSK ek m. 6 (3) ve (7)'de düzenlenmiştir. Bu hükümler çerçevesinde; kolluk bir suçla karşılaştığında ya da bu yönde bir bilgi, ihbar veya şikâyet aldığında, derhal olay yerine intikal eder ve olay yerinde bireylerin veya toplumun sağlığına, beden bütünlüğüne ya da mal varlığına zarar gelmesini önlemek, ayrıca suç delillerinin kaybolmasını veya bozulmasını engellemek amacıyla gerekli güvenlik tedbirlerini alır. Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda polis, suçun iz ve delillerini tespit etmek üzere olay yerinde inceleme ve teknik araştırma faaliyetlerini yürütür; elde edilen bulgular kayıt altına alınır, muhafaza edilir ve ilgili birimlere gönderilir. Dolayısıyla, kolluğun öncelikli görevi, suç haberini almasının hemen ardından vakit kaybetmeksizin olay yerine ulaşmaktır. İlk olarak olay yerine ulaşanlar genellikle bölgede devriye gezen ekipler veya mahalli karakol personelidir. Ardından, olayın niteliğine bağlı olarak, ilgili uzman kolluk birimleri (örneğin asayiş, terör veya kaçakçılık) olay yerine intikal ederek incelemeleri devralır. Nihai olarak, teknik inceleme yetkisi bulunan olay yeri inceleme ekipleri, sürece dâhil olarak olay yerinde detaylı teknik çalışma yürütürler. Bireylerin özel alanlarında işlenen suçlarda, olay yeri incelemesine rıza göstermeme hakları bulunmamaktadır. Kolluk, gerektiğinde zor kullanarak bu incelemeyi yapabilir ya da yapılmasını sağlayacak ortamı hazırlar. Olay yerine ulaşan kolluk kuvvetleri öncelikle çevre güvenliğini sağlayarak hem kamu hem de birey sağlığı ve mal güvenliğini korur hem de delillerin bozulmasını engeller. Eş zamanlı olarak, olayın kapsamını belirlemeye çalışan kolluk, olay yerine yetkisiz kişilerin (meraklılar, basın mensupları vb.) girişine engel olur⁶³.

⁶³ Eryılmaz, s. 472.

3.2. USULÜ

Olay yeri incelemesine dair usul ve esaslar, 01.08.2008 tarihli İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği'nin 30. maddesi ve devamı hükümleri kapsamında düzenlenmiştir. Çevre güvenliği sağlandıktan sonra, yönetmelik hükümleri doğrultusunda olay yerinin krokisi çizilir, fotoğraflar çekilir ve ilk tespitler gerçekleştirilir. Olay yerinde yer alan eşyaların türü, konumu, aralarındaki mesafeler gibi detaylar kolluk görevlileri tarafından dikkatle kayıt altına alınır. Bu aşamada, olay yerinde bulunan herhangi bir nesneye dokunulmamalı ya da yerinden oynatılmamalıdır. Zira nesnelerin olay yerindeki konumları, suçun işleniş şekline ve failin hareket tarzına ilişkin önemli ipuçları barındırabilir. Bu tür ipuçları, şüpheli ya da sanığın beyanlarıyla karşılaştırılarak doğruluk kontrolü yapılabilir. Suça ilişkin bilgi verebilecek tüm iz, emare ve deliller (parmak izi, ayak/tekerlek izi, saç teli, kan damlası, sigara izmariti, el yazısı notu, toprak parçası gibi) dikkatlice toplanmalı, olay yerindeki konumu belirlenerek uygun koşullarda laboratuvara gönderilmelidir. Olay yerinde etkinlik sağlamak adına iş bölümü yapılması gereklidir. Buna göre; bazı personel fotoğraf çekerken, bazıları ölçümler yapar, bazıları ise fiziksel delilleri toplayıp paketler. Diğer yandan tanıklardan elde edilen bilgiler de görevli memurlarca kayıt altına alınır. Toplanan tüm bulgular dosyalanarak muhafaza edilir. Kolluk, soruşturmanın ilerleyen safhalarında bu bilgilere başvurarak süreci değerlendirir. Ayrıca, çoğu zaman olay yerine gitmeyen Cumhuriyet savcısı da bu kayıtlardan yararlanarak suçun unsurlarını ve delillerin yeterliliğini analiz eder ve buna göre kamu davası açılıp açılmayacağına karar verir⁶⁴.

3.3. ADLİ MUAYENE VE OTOPSİ

Ölümlle sonuçlanan olaylarda, ölümün nedeni ve gerçekleşme biçiminin açıklığa kavuşturulabilmesi amacıyla adli muayene ve otopsi işlemleri yapılır. Adli muayene sadece dış görünümle sınırlıyken, otopsi iç organların incelenmesini içerir. Her iki işleme de Cumhuriyet savcısının talebiyle başvurulabilir; bu işlemler için

⁶⁴ Eryılmaz, s. 474-475.

hâkim kararı gerekmemektedir. Engel teşkil eden bir durum olmadığı sürece, muayene veya otopsi öncesinde ölen kişinin kimliği tanıyan kişiler aracılığıyla tespit edilir. Şayet mevcutsa, şüpheli ya da sanık tarafından da teşhis işlemi gerçekleştirilebilir (CMK m. 86/1). Adli muayene sırasında tespit edilen tüm bulgular ölüm zamanı, sebebi ve vücut üzerindeki tıbbi belirtileri içerecek şekilde kayıt altına alınır (CMK m. 86/2). Bu işlem, Cumhuriyet savcısının gözetiminde ve bir hekimin görevlendirilmesiyle yapılır (CMK m. 86/3). Otopsi işlemi, Cumhuriyet savcısının huzurunda, biri adli tıp, diğeri ise patoloji veya başka bir tıbbi dalda uzmanlaşmış iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından görevlendirilen bir hekim de otopsiye katılabilir. Ancak zorunlu hallerde, otopsi tek hekimle gerçekleştirilebilir; bu durum raporda ayrıca belirtilmelidir (CMK m. 87/1). Eğer cesedin durumu uygunsa, otopsi baş, göğüs ve karın bölgelerinin açılmasını zorunlu kılar (CMK m. 87/2). Otopsiyi gerçekleştirecek hekim, ölen kişiyi ölüm öncesinde tedavi etmiş olmamalıdır. Ancak, bu hekimin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalık sürecine dair bilgi vermesi talep edilebilir (CMK m. 87/3). Mezara defnedilmiş bir ceset, otopsi veya inceleme yapılması amacıyla çıkarılabilir. Bu konuda karar, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından verilir. Karar, araştırma amacını tehlikeye sokmayacaksa ve yakınlarla ulaşmak mümkünse, ölenin yakınına bildirilir (CMK m. 87/4). Bu işlemler sırasında, cesede ait görüntüler kayıt altına alınır (CMK m. 87/5). Yeni doğan bebek cesedi üzerinde yapılan adli muayene veya otopsi işlemlerinde, doğum sırasında ya da hemen sonrasında yaşama belirtilerinin bulunup bulunmadığı, olağan sürede doğup doğmadığı ve rahim dışında yaşama yetisinin olup olmadığı tespit edilir (CMK m. 88). Zehirlenme şüphesinin bulunduğu durumlarda, organlardan örnekler alınırken, organlardaki olası tahribat da detaylı şekilde tanımlanır. Ayrıca şüpheli maddeler, uzmanlarca analiz edilir (CMK m. 89/1). Cumhuriyet savcısı veya mahkeme, bu incelemelerin bir hekimin katılımıyla veya onun yönetiminde yapılmasına karar verebilir (CMK m. 89/2)⁶⁵.

⁶⁵ Eryılmaz, s. 602-603.

3.4. OLAY YERİ İNCELEMESİ VE DELİL

Olay yerinden elde edilen fiziki deliller; suç mahalli ile doğrudan ilişkili olabilecek alanlardan temin edilen ve boyut olarak mikroskobik izlerden büyük hacimli nesnelere kadar uzanabilen geniş bir yelpazeyi kapsayan bulgulardır. Suçların aydınlatılmasında en güvenilir ve objektif bilgi kaynağını, usulüne uygun biçimde toplanan fiziki deliller oluşturmaktadır. Ancak, bu delillerin güvenilirliği ve tarafsızlığı, özellikle delil zincirinin uygun biçimde yürütülmemesi durumunda ciddi şekilde zedelenebileceğinden, bu husus oldukça hassas bir noktadır. Bu bağlamda, adli bilim uygulamalarında olay yerinden başlayarak mahkeme sürecine kadar uzanan tüm aşamalarda, delile ilişkin yapılan işlemlerin sürekliliği ve izlenebilirliğinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Adli laboratuvarların görev ve sorumlulukları, yalnızca analiz süreçleriyle sınırlı kalmayıp olay yerinde delilin elde edilmesi aşamasından itibaren başlamaktadır. Zira usulüne uygun şekilde tespit edilmeyen ya da uygun koşullarda toplanmayan delillerin laboratuvar analizleri, bilimsel geçerliliği düşük sonuçlara neden olabilmektedir⁶⁶.

Delillerin ilk müdahaleciden başlayarak mahkemeye kadar geçen süreçte güvenli bir şekilde korunması, olay yeri inceleme prosedürleri ve laboratuvar uygulamalarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olunmasını gerektirir. Bu süreçte görev alan kişilerin, delilin adli niteliğini ve bilimsel değerini koruyacak bilgi ve farkındalık düzeyine sahip olmaları, adli bilimler bağlamında bütüncül ve bilimsel bir yaklaşımı mümkün kılmaktadır. Olay yerine ilk ulaşan görevliler (örneğin devriye ekipleri, sağlık çalışanları, itfaiye personeli vb.) kimi zaman olayın seyrini ve dolayısıyla delillerin mahkeme sürecindeki etkisini doğrudan belirleyebilecek müdahalelerde bulunabilmektedir. Bu nedenle ilk müdahalecilerin temel sorumluluğu, olay yerinin ve delilin bütünlüğü ile orijinalliğinin korunmasıdır. Olay yerinde yapılan ilk gözlemler ve tutulan ilk kayıtlar, resmi delil kayıtları olarak işlem görmektedir ve sürecin başlangıcını oluşturmaktadır. Çoğu durumda, olay yerine ilk ulaşan kişiler adli bilimler uzmanı değildir. Bu nedenle onlardan bir olay yeri inceleme uzmanı gibi davranmaları beklenemez. Ancak temel düzeyde bir olay yeri

⁶⁶ Seyhan, s. 36-38.

inceleme ve delil farkındalığı eğitimi almaları, delillerin korunması, olay yerinin bozulmasının önlenmesi ve delil bütünlüğünün sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Delilin zarar görmesi, yok olması ya da orijinalliğinin bozulması riskini azaltacak şekilde eğitilmeleri, delilin adli geçerliliğini sürdürebilmesini güvence altına alacaktır⁶⁷.

Olay yeri inceleme süreci yalnızca teknik boyutlarıyla değil, aynı zamanda hukuki, etik, insan hakları, güvenlik ve sağlık kurallarıyla da doğrudan ilişkilidir. Olay yeri incelemesine dair genel ilkeler mevcut olmakla birlikte, inceleme sırasında mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde hareket edilmesi zorunludur. Olay yerine kimlerin hangi yetkiyle girebileceği, delilin nasıl toplanacağı ve hangi prosedürle adli laboratuvarlara iletileceği gibi hususlar, delilin mahkemede kabul edilebilirliğini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bu nedenle olay yerinde görev yapan personelin hukuki sorumluluklarını ve mevzuat hükümlerini iyi bilmesi gerekmektedir. Delile temas eden her görevlinin, yasal sınırlar içerisinde mesleki etik çerçevede hareket etmesi zorunludur. Bu durum, delile yönelik profesyonel ve tarafsız bir yaklaşımın temelini oluşturarak delilin objektifliğini sağlamaktadır. Bununla birlikte, olay yerinde insan hayatının korunması her zaman birinci öncelik olmalıdır. Hukuk kuralları, insan yaşamının ve onurunun korunmasını esas aldığından, delil temin sürecinde de bu değerlere azami özen gösterilmelidir. Canlı ya da ölü bireylerden ya da mağdurlardan delil elde edilirken özel hayatın gizliliği, insan onuru ve temel haklara saygı gösterilmesi büyük önem arz eder⁶⁸.

Modern olay yeri incelemelerinde görev alan uzmanlar, çoğu zaman fiziksel ve sağlık açısından ciddi tehlikeler barındıran koşullarda çalışmaktadır. Yangın veya patlama sonrası oluşan kimyasal kalıntılar, uyuşturucu üretim yerlerindeki toksik maddeler, biyolojik materyaller (kan, kıl, tükürük), patlamamış düzenekler, tehlikeli sıcaklık koşulları, yıkılma riski taşıyan yapılar, cam ve metal parçaları, elektrik ve gaz kaçaqları gibi pek çok tehlike söz konusu olabilir. Bu tür tehlikeler nedeniyle, olay yerinde delil toplanması sürecinde hem personelin hem de çevrenin emniyet ve sağlığı dikkate alınmalıdır. Olay yerine girişten önce gerekli güvenlik önlemleri

⁶⁷ Seyhan, s. 39-41.

⁶⁸ Seyhan, s. 44-46.

alınmalı, olay yeri güvenli hale getirilmeli ve inceleme personeli yeterli kişisel koruyucu donanıyla teçhiz edilmelidir. Bu önlemler, yalnızca olay yeri personelinin değil, daha sonra delil ile temas edecek olan laboratuvar çalışanlarının da güvenliğini sağlamaya katkı sunacaktır⁶⁹.

3.5. OLAY YERİ İNCELEME BİRİMİNİN GELİŞİMİ VE OLAY YERİ İNCELEMEDE KOLLUK KUVVETİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Toplumsal değişimlerin etkisiyle birlikte, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ceza adalet sisteminde çağın gereklerine uygun yeni uygulamalar önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte suçun ve suçlunun bilimsel yöntemlerle aydınlatılmasına yönelik faaliyetler teknik düzeyde gelişmiş; adli tıp, kriminal laboratuvarlar ve olay yeri inceleme birimleri modernize edilerek hem donanım hem uzmanlık kapasitesi bakımından güçlendirilmiştir. Soruşturma sürecinde delillerin doğru şekilde toplanması, muhafazası ve analiz edilmesi amacıyla kolluk kuvvetlerine verilen yetki ve sorumluluklar da genişletilmiştir. Bu gelişmeler, delil güvenliği ve etkin ceza muhakemesi açısından önemli bir dönüşümün habercisi olmuştur. Söz konusu gelişmeler doğrultusunda, özellikle terör ve asayiş suçlarında artışın yaşandığı 1990'lı yıllarda kriminal tekniklerin kullanımı hız kazanmıştır. Olay yeri inceleme teknikleri, parmak izi analizleri ve eşkal belirleme yöntemleri gibi delil toplama yöntemleri kurumsal olarak daha sistematik hale getirilmiştir. 1996 yılında Teknik Büro Amirlikleri, Asayiş Daire Başkanlığı'na bağlı olarak "Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespiti Şube Müdürlükleri"ne dönüştürülmüş, bu müdürlükler zamanla ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır. 2003 yılında ise bu birimler Kriminal Polis Laboratuvarları Daire Başkanlığı'na bağlanarak daha merkezi bir yapıya kavuşturulmuştur. Jandarma Teşkilatı da benzer şekilde kırsal alanlarda polis yöntemlerini benimseyerek olay yeri inceleme ve kriminal tekniklere dayalı bir soruşturma yaklaşımı geliştirmiştir. Bu çerçevede, Ankara'da bulunan Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı'na ek olarak 1994'te Van, 2005'te Aydın ve 2014'te İstanbul'da Jandarma Kriminal Laboratuvar Amirlikleri kurulmuştur. Bu

⁶⁹ Seyhan, s. 46-48.

yapılanmalar, suçun bilimsel yöntemlerle aydınlatılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır⁷⁰.

Kriminal tekniklerin gelişimi kadar önemli olan bir diğer unsur ise polisin yapmış olduğu hizmetlerin hukuki temelleridir. Polis, adli görevlerini yerine getirirken Anayasa ve çeşitli kanunlar çerçevesinde hareket etmektedir. Suçun işlenmesinden itibaren başlayan adli süreçte, polisin görev ve yetkilerini düzenleyen yasal çerçevenin bilinmesi, hem soruşturmanın sağlıklı yürütülmesi hem de polis memurlarının yasal sınırlar içinde hareket edebilmesi açısından hayati önemdedir. Bu kapsamda, polisin adli görevlerini doğrudan etkileyen başlıca yasal düzenlemeler şunlardır:

- T.C. Anayasası
- Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)
- Türk Ceza Kanunu (TCK)
- Emniyet Teşkilatı Kanunu
- Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK)
- Polisin Adli Görevlerini Yerine Getirmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik (1983/17962)
- Kimlik Tespit ve Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü Yönetmeliği (1996)
- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği (2005/25832)
- Adli Tıp Kurumu Mevzuatları
- Kriminal Polis Laboratuvarı Mevzuatları
- Adli Kolluk Yönetmeliği

Bu düzenlemeler, polisin önleyici görevlerinin yanı sıra adli nitelikli görevlerini de açık bir şekilde tanımlamakta ve özellikle olay yeri incelemesi gibi kritik süreçlerin hukuki dayanağını oluşturmaktadır. Polisin olay yeri incelemesinde görev ve yetkilerini usulüne uygun biçimde kullanabilmesi, delil zincirinin

⁷⁰ Kaygısız, s. 39.

bozulmadan korunmasını ve adil yargılamaya temel teşkil edecek bilgi ve materyallerin güvenli şekilde toplanmasını sağlamaktadır⁷¹.

3.6. OLAY YERİNİN İNCELENMESİNDE GENEL KURALLAR

Suç soruşturmasının etkili bir şekilde yürütülmesinde olay yeri incelemesi büyük önem arz etmektedir. Bu teknik işlemin temel amacı, suçun aydınlatılmasına katkı sağlayacak maddi delillerin ortaya çıkarılmasıdır. Olay yeri incelemesinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi ise ancak uzman kişiler tarafından, belirli kurallar çerçevesinde ve sistematik bir yaklaşımla yapılması hâlinde mümkün olmaktadır. Bazı durumlarda olay yerinde bulunan delillerin ya hiç tespit edilememesi ya da uygun şekilde korunmaması, zarar görmesi veya tamamen kaybolması gibi olumsuzluklar, suçla ilgili hukuki sürecin istenilen şekilde ilerlemesini engellemektedir. Bu durumlar delil yetersizliği ya da hatalı değerlendirmelere neden olmakta; sonuç olarak gerçek suçluların serbest kalması veya suçsuz kişilerin haksız yere ceza alması gibi ciddi hukuki sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu tür olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için olay yeri incelemesinin belli kurallar doğrultusunda, delil tespiti ve korunmasına yönelik sistemli bir biçimde gerçekleştirilmesi zorunludur. Bu bağlamda, olay yerine ulaşıldığında ilk olarak bölgenin koruma altına alınması gerekmektedir. Olay yerinin korunması, mevcut delillerin bozulmadan muhafaza edilebilmesi açısından ilk ve en kritik adımdır. İnceleme işlemi, sorumlu bir personel nezaretinde yürütülmelidir; bu sayede görev dağılımı ve sürecin düzeni sağlanmış olur. İnceleme işlemlerinin sistemli olarak gerçekleştirilmesi, delil toplama sürecinin rastlantısal değil, planlı ve bilinçli biçimde ilerlemesini sağlar. Aynı zamanda her aşamada olay yerinde gerçekleştirilen işlemlerde inceleme amacının, yani maddi gerçeğe ulaşmanın göz önünde bulundurulması büyük önem taşır. Olay yerindeki maddi deliller dikkatli ve özenli şekilde toplanmalıdır. Her delil, bulan kişi tarafından belgelendirilmeli; delil etiketine delilin özellikleri eksiksiz bir biçimde yazılmalıdır. Böylece delilin kaynağı ve toplanma koşulları hakkında şeffaflık sağlanır. Tüm deliller, ayrı ayrı

⁷¹ Kaygısız, s. 49-54.

ambalajlanarak çapraz bulaşmanın önüne geçilmelidir. Son olarak, toplanan maddi delillerin kriminal laboratuvara sevki geciktirilmeden yapılmalıdır; çünkü gecikmeler delilin analiz değerini düşürebilir ve adli süreçte güvenilirliğini zayıflatabilir⁷².

3.7. OLAY YERİ ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Olay yeri, yasa dışı bir faaliyetin başladığı, sürdüğü ve sona erdiği fiziksel ya da dijital her türlü çevreyi ifade eder. Bu alan, suçun niteliğine ve işleniş biçimine bağlı olarak oldukça farklılık gösterebilir. Örneğin, bir konutun oturma odasında gerçekleşen bir cinayet olayında, olay yeri sadece o oda ile sınırlı kalmayabilir; evin tamamı, hatta olayla bağlantılı delillerin bulunabileceği apartman çevresi de olay yeri kapsamına dahil edilebilir. Buna karşılık, bilişim suçlarında durum çok daha karmaşık bir hal alabilir. Farklı ülkelerde yer alan bilgisayarlar aracılığıyla işlenen bir siber suç, olay yerini sadece şehirler veya ülkelerle sınırlı bırakmaz; bazen kıtalararası bir alanı bile kapsayabilir. Olay yeri, suçun aydınlatılması sürecinde kritik bir öneme sahiptir. Çünkü burada failin, mağdurun ve olayın geçtiği mekânın birbirleriyle olan ilişkisini ortaya koyacak birçok iz, delil ve emare bulunabilir. Bu alan sabit değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Bu hareketlilik, olayın tarafı olan şahısların (özellikle fail ve mağdur) olay anında veya sonrasında yer değiştirmesiyle oluşur. Olay yerindeki bu yer değişiklikleri, olayın geçtiği alanların sınıflandırılmasını da beraberinde getirir. Bu bağlamda iki temel olay yeri türünden söz edilir: Birincil olay yeri ve ikincil olay yeri. Birincil olay yeri, suçun ilk ve esas olarak gerçekleştiği, en yoğun delillerin bulunduğu yerdir. Failin eylemini gerçekleştirdiği, mağdurla karşılaştığı veya suçun başladığı ana mekân bu kategoriye girer. Örneğin, cinayetin işlendiği oda ya da patlayıcının yerleştirildiği yer birincil olay yeri olarak değerlendirilir. Buna karşılık, ikincil olay yeri ise doğrudan olayın gerçekleştiği yer olmasa da suçla ilgili iz, delil ya da başka bulguların tespit edilebileceği alanlardır. Failin suç sonrası kaçarken bıraktığı eşyaların bulunduğu yer, cesedin taşındığı veya atıldığı alan ya da suçta kullanılan aracın terk edildiği yer gibi mekânlar ikincil olay yerleri olabilir. Bu alanlar, olayın çözümünde ve olayın nasıl

⁷² Kaygısız, s. 155-157.

geliştiğinin anlaşılmasında büyük önem taşır. Sonuç olarak, olay yeri sadece suçun işlendiği fiziksel alan değil; aynı zamanda olayın tüm boyutlarıyla analiz edilebildiği, delil toplama ve adli süreçlerin başladığı çok katmanlı ve dinamik bir yapıdır⁷³.

3.8. OLAY YERİNDE DELİL TOPLAMA VE HUKUKİ SINIRLAMALAR

Olay yerinde delil toplama süreci, bir ceza soruşturmasının en kritik aşamalarından biridir. Bu aşamanın dikkatle ve hukuki çerçevelere uygun olarak yürütülmesi, delillerin mahkemede kabul edilebilirliğini sağlamak açısından önemlidir. Hukuki sınırlamalar, kolluk kuvvetlerinin anayasal veya yasal hakları ihlal etmeden çalışması gereken sınırları ifade eder. Bu sınırlamalar, mahremiyet hakkı, adil yargılanma hakkı ve makul olmayan aramalara ve el koymalara karşı koruma gibi hakları kapsar. Bu hukuki sınırlamalara uyulmaması durumunda, deliller mahkemeden dışlanabilir, bu da davanın seyrini etkileyebilir. Bu nedenle, soruşturmacılar, kritik bilgileri toplama ihtiyacı ile bireylerin yasal haklarını koruma gerekliliği arasında bir denge kurmak zorundadır⁷⁴.

3.9. SUÇ ANALİZİ VE DELİL TOPLAMADA KOLLUK KUVVETİNİN (POLİSİN) GÖREVLERİ

Suçların çözülmesinde polisten beklenen hizmetler, çeşitli mevzuatlarla belirlenmiştir. Polis teşkilatı, genel güvenlik ve asayişin sağlanmasından sorumludur ve farklı birimlere ayrılmıştır. Bu birimler arasında idari, adli, siyasi, trafik, çevik kuvvet ve organize suçlarla mücadele gibi alanlar yer alır. İdari polislik, suçların önlenmesi için koruyucu tedbirler alırken, adli polislik suç işlendikten sonra delil toplama, şüpheli tespiti ve suçluların takibini yürütür. Suçun öğrenilmesinin ardından polis, olayı araştırmaya başlar ve deliller kaybolmadan incelemelere başlar. Olay yeri, mağdur, fail ve olay arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmak için ayrıntılı bir analiz yapılır. Bu süreç, olay yerinin korunması, incelenmesi, laboratuvar analizleri, arşiv bilgileri, istihbarat ve soruşturma verilerinin birleştirilmesiyle gerçekleştirilir. Bu

⁷³ Ayberk Furkan Öztürk, İ. Hamit Hancı, Nergis Cantürk, **Su Altı Olay Yeri İnceleme**, 1. baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 21.

⁷⁴ Aleksei Parfenov, "The issues of the process of evidence collection during preliminary investigation in the Republic of Tajikistan", SHS Web of Conferences, C:50, 01240, 2018, <https://doi.org/10.1051/shsconf/20185001240>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

işlemler, suç analizi yapılarak suçun ne olduğu ve failin kim olduğu hakkında bilgi sağlar⁷⁵.

3.10. KRİMİNAL SAHA İNCELEME (YA DA OLAY YERİ İNCELEME) BİRİMİ

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, insan haklarını ihlal etmeyen yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Bu yaklaşım, hukuk devleti anlayışına sahip gelişmiş ülkelerde kriminalistik bilimine duyulan ilgiyi artırmış ve bu alanda daha fazla yatırım yapılmasını teşvik etmiştir. Özellikle ceza muhakemesinin bilimsel delillere dayalı bir aşamaya hızla geçiş yapması, kriminalistik biliminin ceza muhakemesi süreçlerinde taşıdığı önemi daha da artırmıştır. Kriminalistik, delillerin toplanması, incelenmesi ve yorumlanmasında ceza muhakemesine destek sağlayan bir bilim dalı olarak, adaletin sağlanmasında temel bir araç haline gelmiştir. Türkiye’de yürürlüğe giren yeni Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), bu bilimsel ilerlemelere uyum sağlayarak önemli düzenlemeler getirmiştir. Özellikle şüpheli ve sanığın beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, moleküler genetik incelemeler ve fizik kimliğin tespiti gibi bilimsel yöntemlerin ceza muhakemesine entegrasyonu sağlanmıştır (CMK m. 75 vd.). Bu düzenlemeler, modern iz bilimi (kriminalistik) araçlarını, suçların aydınlatılmasında ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında soruşturma ve kovuşturma makamlarının hizmetine sunmuştur. Kriminalistik bilimi, bu tür bilimsel yöntemlerle suçun işlenme şekli, faili, mağduru veya olayın meydana gelişine dair somut ve güvenilir kanıtlar sunarak, maddi gerçeğe ulaşma çabasında önemli bir rol oynar. Ancak bu süreçte, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne uygun hareket edilmesi esastır. Yeni düzenlemeler, bilimsel delil toplama ve inceleme süreçlerinin hukuki sınırlar içinde yürütülmesini güvence altına alarak, hem adil bir yargılama hem de insan haklarına saygılı bir ceza muhakemesi sistemi oluşturmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, kriminal bilimi ve diğer bilimsel tekniklerin ceza muhakemesine entegrasyonu, yalnızca suçların aydınlatılmasını kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda hukuk

⁷⁵ Ali Rıza Töngür, Müberra Öztürk, Özlem Alkan, Hande Bilgin, Birce Beşgül, Zeynel Abidin Ayhan, Zeynep Şimşek, Doğukan Tuncal, Bilge Erbaş, Mert Hüseyin Akgün, **Soruşturma Aşamasında Polisin Görev ve Yetkileri**, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 83, Ankara, 2023.

devleti ilkesine uygun bir ceza adalet sisteminin geliştirilmesine de katkıda bulunmuştur. Kriminal Saha İnceleme Birimi (KSİ Birimi ya da OYİ Birimi), suç mahallinde kanıtları toplama, muhafaza etme ve analiz etme konusunda kritik bir rol oynar. Bu birimin ana hedefi, suçlunun tespitine yardımcı olacak ve suçun nasıl işlendiğiyle ilgili içgörüler sağlayacak kanıtları titizlikle belgelemek, toplamak, korumak ve analiz etmektir⁷⁶. Aşağıda, KSİ birimlerinin suç mahallinde kullandığı cihazlar, ekipmanlar ve izlenen prosedürlere dair ayrıntılı bir önizleme sunulmuştur.

3.10.1. KSİ Birimleri Tarafından Kullanılan Cihazlar ve Ekipmanlar

Suç mahallinde kanıt toplama işlemleri için kullanılan çeşitli ekipmanlar, her bir delilin doğru şekilde toplanmasını sağlar. Dijital kameralar, yüksek çözünürlüklü fotoğraflar çekerek suç mahallinin ayrıntılarını kaydeder, böylece delillerin kaybolmadan belgelenmesine yardımcı olur. 3D tarama ekipmanları ise suç mahallinin dijital rekonstrüksiyonlarını oluşturur. Parmak izi toplamak için kullanılan ekipmanlar arasında latent izin tozu ve fırçalar, süper yapıştırıcı buhar kitleri ve parmak izi çıkartma bantları bulunur. Kanıtların taşınması için kapalı torbalar ve özel konteynırlar kullanılırken, biyolojik örnekler için pamuklu çubuklar (swablar) ve küçük parçaları toplamak için cımbızlar kullanılır. Alternatif ışık kaynakları, UV ve mavi ışıklar ise biyolojik sıvıların görünmesini sağlar. DNA ve kan toplama kitleri, biyolojik örneklerin toplanması ve analiz edilmesi için gereklidir. Ateşli silah tanımlama kitleri, mermi kalıntılarını ve silah izlerini toplarken, alet izleri kitleri suçlarda kullanılan aletlerin izlerini ortaya çıkartır. Giysi ve lif toplama işlemleri ise özel torbalar ve eldivenlerle yapılır, böylece DNA, saç veya diğer kanıtlar kontamine olmadan saklanabilir. Bu ekipmanlar, suçların çözülmesinde doğru ve güvenilir delil toplama süreçlerini sağlar⁷⁷.

⁷⁶ Mohammad Tanvir Alom Shakil, "Barriers in crime scene investigation: A study on the inefficiency & procrastination in solving criminal cases", SHS Web of Conferences, C:50, 01240, 2022, <https://doi.org/10.1051/shsconf/20225001240>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁷⁷ Massimiliano Esposito, Francesco Sessa, Giuseppe Cocimano, Pietro Zuccarello, Salvatore Rocuzzo, Monica Salerno, "Advances in technologies in crime scene investigation", Diagnostics, C:13, 3169, 2023, <https://doi.org/10.3390/diagnostics13203169>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

3.10.2. KSİ Birimleri Tarafından İzlenen Prosedürler

KSİ birimi, suç mahallerinin doğru bir şekilde incelenmesini ve kanıtların güvenilir bir şekilde toplanmasını sağlamak için geniş bir ekipman yelpazesi kullanır. Yüksek çözünürlüklü kameralar, adli ışık kaynakları ve DNA toplama kitleri gibi her bir ekipman, suç mahallindeki önemli bilgilerin elde edilmesine yardımcı olur. Toplanan kanıtların doğru prosedürlerle korunması, adli süreçlerin doğru ve adil bir şekilde yürütülmesini sağlar⁷⁸.

3.10.2.1. Suç Mahallini Güvence Altına Alma ve Belgelendirme

Suçun aydınlatılması ve maddi gerçeğe ulaşılması için olay yerindeki delillerin doğru bir şekilde tespit edilmesi büyük önem taşır. Bu kapsamda, polis ekipleri, Cumhuriyet savcısının talimatıyla olay yerinde gerekli inceleme ve teknik analizleri gerçekleştirir. Etkili bir inceleme yapılabilmesi için, olay mahalline konuya ilgisi olmayan kişilerin ve diğer canlıların girişine kesinlikle engel olunmalıdır. Aynı zamanda, olay yerindeki izlerin dış etkenlerden (örneğin, hava koşulları, rüzgâr, yağmur veya kar gibi faktörlerden) zarar görmesinin önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Her ne kadar bu konuda uygulamada eskiye göre olumlu gelişmeler kaydedilmiş olsa da, halen eksikliklerin bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Olay yerinin türüne göre (açık ya da kapalı alan) ve mevcut hava koşulları dikkate alınarak, delillerin kimyasal ve fiziksel özelliklerini koruyacak şekilde uygun önlemler alınmalıdır. Bu süreçte, delillerin bozulmaması, yer değiştirilmemesi ve üzerlerine dokunulmaması esastır. Sadece zorunlu hallerde müdahalede bulunulmalı ve bu durumda yapılan işlemler detaylı bir şekilde kayıt altına alınmalıdır. Olay yeri inceleme ekibinin ulaşması beklenirken, delillerin güvenliği için belirlenen kritik noktalar görevlendirilen nöbetçiler tarafından korunmalıdır. Bu süreç, soruşturma veya inceleme tamamlanıncaya kadar titizlikle yürütülmelidir. Olay yeri incelemesi sırasında alınan tüm önlemler, delillerin güvenilirliğini sağlamak ve suçun aydınlatılmasına katkı sunmak amacı taşır. Ekipler, olay yerindeki her ayrıntıyı bilimsel yöntemlerle değerlendirerek, elde edilen delillerin adli sürece en sağlıklı şekilde aktarılmasını sağlar. Olay yerinin korunmasından delillerin toplanmasına

⁷⁸ Barry A.J. Fisher, David R. Fisher, "Techniques of crime scene investigation (9th ed.)", CRC Press, 2022, <https://doi.org/10.4324/9780429272011>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

kadar tüm süreçlerin hatasız bir şekilde yürütülmesi, adil bir yargılama sürecinin temelini oluşturur. Bu bağlamda, etkili bir olay yeri incelemesi, yalnızca suçun çözülmesine değil, aynı zamanda masumiyet karinesine uygun olarak adil bir ceza muhakemesine de hizmet eder. Bir suç mahalline yapılan ilk müdahale, delillerin korunması ve olay yerinin bütünlüğünün sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Doğru prosedürlerin takip edilmesi, mahallin güvence altına alınması ve tüm ilgili bilgilerin belgelenmesi açısından önemlidir. Suç mahalline gelindiğinde, araştırmacılar yetkisiz erişimi önlemek için bir çerçeve belirlemelidir. Bu genellikle, alanın etrafını bariyerlerle çevirmeyi ve giriş ve çıkışları izlemek için personel görevlendirmeyi içerir. Sahneyi güvence altına almak, delilin kontaminasyon veya kayıp riskini en aza indirir. Ayrıntılı belgelendirme, daha sonraki analiz ve mahkeme sunumları için esastır. Sahnenin tamamını yakalamak için çeşitli açılardan ve mesafelerden fotoğraflar çekilmelidir. Bu, delilin yakın çekimleri ve sahnedeki farklı unsurların ilişkisini gösteren geniş açı çekimlerini içerir. Suç mahalli krokileri, düzenin görsel bir temsilini sağlar. Ölçümler, delil yerleri ve referans noktaları içermelidir. Araştırmacılar, sahnenin durumu, varış zamanı, gözlemler ve alınan eylemler hakkında ayrıntılı notlar tutar. Bu notlar, araştırmanın doğru bir kaydını oluşturmak için kritik öneme sahiptir⁷⁹.

3.10.2.2. Delil Toplama ve Koruma

Olay yeri incelemesi sırasında tespit edilen tüm maddi deliller, bulundukları yerlerde etiketlenerek numaralandırılır. Bu etiketlerde, delilin bulunduğu konum, dosya numarası, tarih, delilin tanımı, delilin kimden alındığı, ilgili emniyet biriminin adı, incelemeyi yapan soruşturmacının kimliği ve gerekli görülen diğer bilgiler detaylı bir şekilde belirtilir. Bu prosedür, delillerin kaydının düzenli ve güvenilir bir şekilde tutulmasını ve adli süreçte kullanılacak verilerin doğruluğunu sağlamak için oldukça önemlidir. Olay yerindeki inceleme tamamlandıktan sonra, maddi delillerin toplanması işlemine geçilir. Bu süreçte delillerin bozulması, yer değiştirmesi, kaybolması ya da üzerinde iz bırakılması gibi riskleri önlemek amacıyla titiz

⁷⁹ Barry A. J. Fisher, David R. Fisher, Techniques of crime scene investigation (7th ed.), CRC Press, 2012.

önlemler alınır. Delillere çıplak elle temas edilmez; kenarlarından tutmak, eldiven kullanmak ya da kıskaç gibi uygun ekipmanlardan yararlanmak gibi yöntemlerle delillerin güvenliği sağlanır. Toplanan deliller, geçici ve basit ambalajlara yerleştirilerek güvenli bir şekilde muhafaza edilir. Delillerin diğer yerlere sevk edilmesi gerekiyorsa, bu süreç de dikkatle planlanır. Delillerin emanet edildiği emniyet biriminde, kilitli ve özel tahsis edilmiş odalarda veya çelik dolaplarda saklanması esastır. Bu alanların güvenliği sıkı bir şekilde sağlanır; yalnızca yetkili kişilerin erişimine izin verilir. İlgili olmayan herhangi bir bireyin bu alanlara girmesi ya da dolapları açması kesinlikle engellenir. Bu düzenlemeler, maddi delillerin güvenliğini ve bütünlüğünü koruyarak adli süreçte delillerin kullanılabilirliğini sağlamak amacıyla hayata geçirilmiştir. Delillerin toplanması ve saklanması sırasında gösterilen bu özen, hem olayın aydınlatılmasına hem de hukuki sürecin adil bir şekilde yürütülmesine katkı sağlar. Delillerin dikkatlice toplanması ve korunması kritik bir adımdır. Bu süreç, delilin mülkiyet zincirinin sürdürülmesi ve kontaminasyondan kaçınılması için önemlidir. Suç mahallinde fiziksel deliller (silahlar, giysiler, kişisel eşyalar) ve biyolojik deliller (kan, saç, tükürük, diğer biyolojik materyaller) toplanabilir. Bu deliller, DNA analizi ile mağdurların ve şüphelilerin kimliklerini belirlemede yardımcı olabilir. Ayrıca, kurşun kalıntıları, lifler ve toprak örnekleri gibi iz delilleri de suçun ve olayın anlaşılmasında önemli bilgiler sunar. Delil toplama teknikleri, türüne göre değişir; biyolojik deliller eldivenle toplanmalı ve bozulmamaları için nefes alabilen kaplara yerleştirilmelidir. Fiziksel deliller uygun araçlarla toplanıp etiketlenmiş güvenli ambalajlara konulmalıdır. Küçük parçalar için vakum cihazları veya yapışkan yüzeyler kullanılabilir. Delil toplandıktan sonra, kontaminasyon ve bozulmayı engellemek için sıcaklık kontrollü depolama ve mühürlü ambalajlama yapılır, böylece delilin bütünlüğü araştırma ve mahkeme süreçlerinde korunur⁸⁰.

3.10.2.3. Adli Analiz ve Raporlama

Olay yeri incelemesinin son aşaması, toplanan delillerin adli analizi ve raporların hazırlanmasını içerir. Bu süreç, delilleri şüphelilere bağlamak ve yasal

⁸⁰ John Horswell, Practice of crime scene investigations, CRC Press, 2004.

süreçleri desteklemek açısından önemlidir. Toplanan deliller, genellikle özel adli laboratuvarlarda analiz edilir ve bu analizler DNA, balistik ve toksikoloji raporlarını içerebilir. DNA analizi, bireylerin genetik materyalinden kimlik tespiti yaparken, balistik analiz ile ateşli silahlar ve mühimmat incelenerek suçla bağlantılı silahlar belirlenebilir. Toksikoloji raporları ise vücut sıvılarında suçla ilişkili ilaçları veya toksinleri analiz eder. Olay yeri incelemesi, adli patoloğlar, entomoloğlar ve antropoloğlar gibi uzmanlarla işbirliği gerektirir, bu da delilin ve araştırmanın kapsamlı şekilde anlaşılmasını sağlar. Analizlerin ardından, adli uzmanlar ayrıntılı raporlar hazırlar ve bu raporlar, delilin güvenilirliğini ve önemini mahkeme sunumlarında kanıtlamak için kritik rol oynar. Uzman tanıklığı, bilimsel verilerin mahkemede anlaşılır şekilde sunulmasına yardımcı olur ve yasal karar alma sürecine katkı sağlar⁸¹.

3.11. DELİL TOPLAMADA KOLLUK KUVVETLERİNİN YETKİLERİ VE SORUMLULUKLARI

Kolluk kuvvetleri, delil toplama sürecinde belirli yetki ve sorumluluklara sahiptir ve bu süreç, yasalar, anayasal hükümler ve yargı kararlarıyla şekillenir. Örneğin, ABD Anayasası'nın Dördüncü Değişikliği, vatandaşları makul olmayan arama ve el koymalardan korur ve kolluk kuvvetlerinin arama izni almasını gerektirir. Bu anayasal korumalar, delil toplamanın yasal standartlara uygun ve birey haklarını ihlal etmeden yapılmasını sağlar. Yasalar, kolluk kuvvetlerine arama izni, rıza veya acil durumlar gibi belirli bağlamlarda delil toplama yetkileri verir. Mahkeme kararları, delil toplama süreçlerinin uygulanmasını ve yorumlanmasını şekillendirir, emsal kararlar ise memurlara yasal sınırlar ve yasadışı delil toplamanın sonuçları hakkında rehberlik eder. Sonuç olarak, kolluk kuvvetleri, delil toplama sürecinde önemli yetkilere sahipken, yasal çerçevelere, etik standartlara ve hesap verebilirlik mekanizmalarına uymak zorundadır⁸².

⁸¹ Mike Illes, Paul Wilson, Cathy Bruce, "Forensic epistemology: Testing the reasoning skills of crime scene experts", *Journal of the Canadian Society of Forensic Science*, C:52, S:4, 2019, s. 151–173, <https://doi.org/10.1080/00085030.2019.1662601>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

⁸² United Nations Office on Drugs and Crime, Handbook on police accountability, oversight and integrity. United Nations, 2011.

3.11.1. Kolluk Kuvvetlerinin Delil Toplama Sorumlulukları

Kolluk kuvvetlerinin, delil toplama konusunda dikkatli, sistematik ve yasal standartlara uygun bir süreç izlemeleri gerekir. Birincil sorumluluktan biri, delil bütünlüğünü korumaktır. Bu, suç mahallini güvence altına almayı, delil zincirini sürdürmeyi ve yapılan tüm işlemleri belgelerle kayıt altına almayı içerir. Uygun delil koruma, delilin kanıt değeri ve güvenilirliğini mahkemede korumak için kritik öneme sahiptir. Memurlar, soruşturmalar sırasında belirlenen prosedürlere uymalıdır. Bu, mülakatlar yapmayı, tanık ifadeleri toplamayı ve fiziksel delilleri sistematik bir şekilde toplamayı içerir. Her adım titizlikle belgelenmelidir; bu, şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından önemlidir. Memurlar, uygun delil toplama teknikleri, yasal standartlar ve etik konularında eğitim alırlar. Bu yüzden, en iyi uygulamalar ve protokoller hakkında güncel kalmalı ve çeşitli durumlarda delil toplamada etkili ve yasalara uygun bir şekilde hareket etmelidir. Karmaşık davalarda, hukuk uygulayıcıları delilleri etkili bir şekilde toplamak için adli uzmanlarla veya uzmanlarla işbirliği yapabilirler. Bu disiplinlerarası yaklaşım, toplanan delilin kalitesini ve doğruluğunu artırarak genel soruşturma sürecini geliştirir⁸³.

3.11.2. Kolluk Kuvvetlerinin Delil Toplama Yetkileri

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 2. maddesi, suç şüphesi altındaki bireylerin hukuki statüsünü soruşturma ve kovuşturma aşamaları açısından tanımlamaktadır. Bu maddeye göre, soruşturma aşamasında suç işlediği yönünde makul bir şüphe bulunan kişi "şüpheli" olarak, kovuşturma aşamasında ise aynı şüpheliyle yargılanan kişi "sanık" olarak adlandırılır. Bu bağlamda, bir kişinin "şüpheli" veya "sanık" olarak nitelendirilmesi, yalnızca adli makamlarca yürütülen soruşturma veya kovuşturma işlemlerine dayanır. Bu sıfatlar, kişinin yalnızca bir iddiaya maruz kalması ya da suçla ilişkilendirilmesiyle kendiliğinden ortaya çıkmaz.

⁸³ International Association of Chiefs of Police, Property & Evidence Control, Law Enforcement Policy Center, 2021.

Yani, bir kimse ancak resmi olarak başlatılmış bir soruşturma ya da kovuşturma sürecinde, ilgili adli işlemler sonucunda bu sıfatları kazanabilir. Bu durum, hukuki süreçlerin temel ilkelerinden olan "masumiyet karinesi" ile de uyumludur. Zira bir birey, suçlu olduğuna dair bir hüküm kesinleşene kadar, yalnızca şüphe ya da iddialar temelinde suçlu kabul edilmez. Şüpheli veya sanık sıfatları, kişilerin yalnızca adli süreçlerdeki konumlarını ifade eder ve bu sıfatlar, bireyin kesin suçluluğunu ya da masumiyetini ortaya koymaz. Kolluk kuvvetlerinin, etkili bir şekilde delil toplama yetkilerine sahipken, bu yetkiler hukuki ve etik kılavuzlarla sınırlıdır. Memurlar, delil toplamak amacıyla arama yapabilirler, ancak bu yetki belirli yasal gerekliliklere tabidir. Genellikle, bir arama izni, mülk sahibinin rızası veya acil durumlar gerekmektedir. Bu sınırlamaların anlaşılması, anayasal hakların ihlal edilmesini önlemek için kritik öneme sahiptir. Kolluk kuvvetlerinin, görevlerini yerine getirirken, delil toplama sırasında gerekli olduğunda makul kuvvet kullanma yetkisi vardır. Ancak, kuvvetin kullanımı, orantılı, gerekli ve departman politikaları ile yasal standartlara uygun olmalıdır. Aşırı veya yasadışı kuvvet kullanımı, delilin kabul edilebilirliğini tehlikeye atabilir ve hukuki sonuçlar doğurabilir. Olay yeri incelemeleriyle ilgili olarak kolluk görevlilerinin görev ve sorumluluklarını düzenleyen hukuki çerçeve çeşitli hükümlerde belirlenmiştir.

- Anayasa, hiç kimsenin mahkeme kararıyla suçluluğu tespit edilene kadar suçlu sayılmayacağını ve kimsenin, kanunda belirtilen yakınlarını suçlayan bir ifade vermeye veya delil sunmaya zorlanamayacağını belirtmektedir. Ayrıca, kanuna aykırı şekilde elde edilen deliller, mahkemede delil olarak kabul edilemez (Anayasa, Madde 38) gibi önemli hükümler de yer almaktadır.
- Cumhuriyet savcıları, suç işlendiği yönünde ihbar ya da başka bir şekilde bilgi aldıklarında, işin gerçeğini araştırmak ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığıyla şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza etmek ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdürler (CMK, Madde 160).
- Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları ve yakaladıkları kişileri derhal Cumhuriyet Savcısına bildirmekle yükümlüdürler ve Cumhuriyet Savcısının

adliyeyle ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmek zorundadırlar (CMK, Madde 161).

- Cumhuriyet savcılarının emirleri doğrultusunda, adli kolluk görevlileri şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri kanunda öngörülen koşullara uygun şekilde toplamak, muhafaza altına almak ve bunları fezleke ile Cumhuriyet Savcısına sunmakla sorumludurlar. Bu süreç, maddi gerçeğin ortaya çıkmasını ve adil bir yargılamanın yapılmasını sağlamayı amaçlar. Olay yeri incelemesiyle ilgili görevine başlayan adli kolluk görevlisi, incelemelere engel olan ya da yetkisi dahilindeki tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler tamamlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak engeller (CMK, Madde 168).
- Polisin verdiği emre itaatsizlik eden, uyguladığı tedbirlere riayet etmeyen, görevi sırasında polise karşı direnç gösteren ya da polisin görevini yerine getirmesine engel olmaya çalışan kişiler, yakalanmadıkları takdirde, haklarında düzenlenecek evrakla birlikte adliyeyle sevk edilirler (PVSK, Madde 17).
- Olay yerinde görevini yerine getiren adli kolluk görevlisi, işlemleri engelleyen veya yetkisi dahilindeki tedbirlere aykırı davranan kişileri önce sözlü olarak uyarır. Uyarılara rağmen itaat etmemeleri durumunda zor kullanarak olay yerinden uzaklaştırır ve ısrarcı olmaları halinde yakalama işlemi uygular. Gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek amacıyla, suç delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişiler, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suç, kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenirse, verilecek ceza yarı oranında artırılır (TCK, Madde 281).

Memurlar, belirli durumlarda, sorgulama yapmak veya olası suçluları tutuklamak için bireyleri gözaltına alma yetkisine sahiptir. Tutuklamalar, bireyleri veya eşyalarını aramak gibi delil toplamaya yol açabilir. Memurlar, tutuklamalar sırasında yasal standartlara uymalıdır; aksi takdirde toplanan delil mahkemede kabul edilmeyebilir. Kolluk kuvvetleri, tanıkları ve şüphelileri sorgulama yetkisine sahiptir,

ancak bunu yasal yönergelere uygun olarak yapmak zorundadırlar. Bu, bireylerin haklarından haberdar olmalarını sağlamak ve sorgulama sırasında zorlayıcı veya aldatıcı uygulamalardan kaçınmayı içerir⁸⁴.

3.11.3. Etik Değerlendirmeler ve Hesap Verebilirlik

Kolluk kuvvetlerinin delil toplama konusundaki yetki ve sorumlulukları, önemli etik değerlendirmeler ve hesap verebilirlik mekanizmaları ile birlikte gelir. Memurlar, eylemlerinde yüksek etik standartlara uyması beklenir. Bu, bireylerin haklarına saygı gösterilmesi, delil toplamanın adil ve yasal bir şekilde gerçekleştirilmesi ve soruşturma sürecinde profesyonelliğin korunmasını içerir. Memurlar, delil toplama sırasında gerçekleştirdikleri eylemlerden sorumlu tutulmalarını sağlamak için çeşitli mekanizmalar mevcuttur. Bu, iç incelemeleri, dış denetim organları ve yasal yaptırımlar gibi yöntemleri içerebilir. Şeffaflık ve hesap verebilirlik, hukuk uygulayıcılarına olan kamu güvenini korumak açısından kritik öneme sahiptir. Yasadışı aramalar, delil manipülasyonu veya zorlayıcı sorgulama uygulamaları gibi kötü uygulamalar, soruşturmanın bütünlüğünü ciddi şekilde zayıflatabilir. Bu tür eylemler yalnızca davaları tehlikeye atmakla kalmaz, aynı zamanda kamuoyunun tepkisini, toplum güveninin kaybını ve adalet sisteminin daha geniş sonuçlarını doğurabilir. Memurlar, hizmet verdikleri topluluklarla olumlu ilişkiler geliştirmek zorundadır. Toplum üyeleriyle etkileşimde bulunmak, prosedürler hakkında şeffaf olmak ve delil toplama uygulamalarına dair endişeleri ele almak, güven ve işbirliğini artırabilir, bu da daha etkili hukuk uygulamalarına katkı sağlar⁸⁵.

3.12. OLAY YERİNDE DELİL TOPLAMA SÜRECİNDEKİ HUKUKA AYKIRILIKLAR

Ceza muhakemesi, ispat ve delil kavramlarını medeni muhakemeden farklı bir çerçevede ele alır. Medeni muhakemeden farklı olarak, ceza muhakemesinde bir

⁸⁴ Ahmet Gökçen, Kerim Çakır, "Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:21, S:3, 2019, s. 2911-2951.

⁸⁵ Arthur S. Jr. Aubry, *Ethics for Investigators*, 53 J. Crim. L. Criminology & Police Sci. 269 (1962).

"ispat yükü" meselesi bulunmamaktadır. Sanığın susma hakkına sahip olması (Anayasa m. 36) ve masumiyet karinesi ilkesi doğrultusunda, sanıktan suçsuzluğunu ispat etmesi beklenemez. Bunun yerine, suç isnadında bulunan taraf, iddiasını delillerle kanıtlamakla yükümlüdür. Ceza muhakemesinde ispat, delillerin ortaya konulması ve incelenmesi ile sağlanır. Bu süreçte temel ilke "delil serbestisi" olarak adlandırılır. Delil serbestisi ilkesi, yalnızca her türlü bilginin delil olarak kullanılabileceğini ifade etmekle kalmaz; aynı zamanda duruşma sırasında delillerin açıkça incelenmesini, tartışılmasını ve hakimın delilleri değerlendirirken vicdani kanaatine göre bir sonuca varmasını da kapsar. Bu ilke, yargılamada hakikatin ortaya çıkarılmasını hedefler ve hakimın, somut olayın özelliklerine uygun olarak delilleri serbestçe tartmasına olanak tanır. Ancak, delil serbestisi ilkesi mutlak değildir ve belirli sınırlarla çevrelenmiştir. Delillerin geçerli olabilmesi için duruşmaya sunulmuş ve huzurda tartışılmış olması gerekir (CMK m. 217/1). Bu nedenle, duruşmaya getirilmeyen veya açıkça ele alınmayan hiçbir delil değerlendirmeye alınamaz. Yargı makamları, iddialarını varsayımlara ya da duruşma dışındaki unsurlara değil, yalnızca huzurda tartışılmış delillere dayandırmak zorundadır. Delillerin hukuka uygun şekilde elde edilmiş olması gerekir. Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, ne değerlendirme konusu yapılabilir ne de hükme esas alınabilir. Bu sınırlama, ceza muhakemesinin adil yargılanma ve hukukun üstünlüğü ilkelerine uygun yürütülmesi için kritik bir önem taşır. Bu çerçevede, ceza muhakemesinde ispat süreci, hem delillerin elde edilmesi hem de değerlendirilmesinde hukuki ve vicdani ölçütlere bağlıdır. Yargılama makamı, yalnızca yasal yollarla toplanan ve duruşmada açıkça tartışılan deliller üzerinden bir sonuca ulaşmak zorundadır. Bu yaklaşım, hem sanığın haklarının korunmasını hem de adaletin tecellisini sağlamayı amaçlar. Olay yerinde delil toplarken, kolluk kuvvetlerinin birey haklarını koruyan anayasal ve yasal standartlara uyması gerekir. Bu standartların ihlali, delilin mahkemede kabul edilmemesine ve soruşturmanın bütünlüğünün tehlikeye girmesine neden olabilir. Amerika Birleşik Devletleri gibi yargı bölgelerinde, Dördüncü Değişiklik (Yasadışı Arama ve El Koyma), bireyleri makul olmayan arama ve el koymalardan korur. Kolluk kuvvetlerinin, bir arama izni almaları veya acil durumlar, rıza ya da açıkta görülen suç unsurları gibi istisnalar dışında arama yapmamaları gerekir. Uygun yasal yetkilendirme olmadan toplanan

herhangi bir delil, yasadışı olarak kabul edilebilir ve dışlama kuralı kapsamında mahkemede kullanılamaz. Memurlar, arama izni almadan ve yasal istisnalardan birini yerine getirmeden olay yerinde arama yaparlarsa, bireyin anayasal haklarını ihlal edebilirler. Bu, kolluk kuvvetlerinin arama izninin kapsamını aşması veya özel mülkü izinsiz araması gibi durumları içerir. Kolluk kuvvetlerinin olay yerinde bulunmaya hakkı olsa bile, delilleri yasal bir şekilde toplamaları gerekir. Özel mülkiyette delil toplama izni almamak ya da gizlilik haklarını ihlal etmek gibi hatalı işlemler, delilin yasadışı olarak kabul edilmesine yol açabilir⁸⁶.

3.12.1. Delillerin Muhafazası ve Toplanmasında Yetkili Makam

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) göre, ceza yargılamasında delillerin toplanması büyük ölçüde soruşturma evresinde gerçekleştirilmelidir. Bu yaklaşım, sürecin etkinliğini artırmak ve davaların eksiksiz bir şekilde mahkemeye taşınmasını sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Soruşturma aşamasında toplanan delillerin niteliğine göre farklı işlemler yapılır. Maddi delil niteliğinde olmayan unsurlar doğrudan değerlendirilirken, maddi delil niteliğindeki unsurlar, ilgili kriminal laboratuvarlara gönderilir. Burada yapılan analizler sonucunda elde edilen bilgiler, Cumhuriyet savcısı tarafından incelenir ve değerlendirilir. Savcı, bu değerlendirme sonucunda, yeterli suç şüphesi bulunduğuna kanaat getirirse bir iddianame düzenler ve dosyayı kovuşturma aşamasına taşır. Aksi durumda, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşmadığına karar vererek "kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" (takipsizlik kararı) verir. Eğer dava açılırsa, mahkeme süreci delillere dayanarak devam eder. Hakimler, iddia ve savunma makamlarının görüşlerini aldıktan, delilleri mahkemede tartıştıktan ve tüm unsurları vicdani kanaatlerine göre değerlendirdikten sonra bir hükümle davayı sonuçlandırır. CMK'nın getirdiği yeni sistemle, delillerin yalnızca soruşturma evresinde toplanması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Bu düzenleme, mahkemelerin delil toplama görevini üstlenmemesi gerektiğini ortaya koyar. Mahkeme, yalnızca kendisine sunulan deliller üzerinde tartışma yürütür ve bunları değerlendirir. Eğer dosyada suçun sübutuna etki

⁸⁶ Gödekli, s. 1815-1924.

edecek kritik ve zorunlu deliller eksik bırakılarak iddianame hazırlanmışsa, mahkeme iddianameyi reddetmek ve iade etmekle yükümlüdür (CMK m. 174, 170). Bu sistem, soruşturma aşamasının titizlikle yürütülmesini ve davaların eksiksiz bir şekilde hazırlanmasını teşvik eder. Böylece, adil yargılanma hakkı ve etkili bir ceza muhakemesi süreci sağlanmış olur⁸⁷.

3.12.2. Delil Muhafaza Zinciri İhlalleri

Delil muhafaza zinciri, delilin olay yerinde toplandığı andan mahkemeye sunulana kadar geçen sürecin belgelenmesini ifade eder. Bu zincirin korunmasında yaşanan ihlaller, delilin bütünlüğüne ve güvenilirliğine gölge düşürebilir ve delilin diskalifiye edilmesine neden olabilir. Delil muhafaza zincirinin korunmasındaki ilk adım, olay yerini güvence altına alarak delilin kirlenmesini veya değiştirilmesini önlemektir. Olay yerine yetkisiz kişilerin girmesine izin vermek veya delilin hatalı bir şekilde işlenmesi, önemli yasal sorunlara yol açabilir. Kirlenmiş delil güvenilirmez olabilir ve mahkemede kabul edilemez hale gelebilir. Delillerin toplanması, aktarılması, saklanması ve analiz edilmesi sürecinin her adımı dikkatlice kayıt altına alınmalıdır. Delil toplama, taşıma veya muhafaza süreçlerinin belgelenmemesi, muhafaza zincirinde boşluklar oluşturur ve bu da delilin değiştirilmiş ya da yanlış tanımlanmış olabileceği şüphesini doğurur. Bu durum, delilin yargılamada geçersiz sayılmasına neden olabilir. Delil toplandıktan sonra, kolluk kuvvetleri delilin güvenli bir şekilde saklanmasından ve uygun bir şekilde işlenmesinden sorumludur. Delilin yanlış işlenmesi, bozulması veya değiştirilmesini önleyecek şekilde saklanmaması, delilin ispat değerini kaybetmesine ve yasal süreçlerde kullanılamaz hale gelmesine yol açabilir⁸⁸.

3.12.3. Delil Toplama Sırasında Hak İhlalleri (Zorlama, Tehdit veya Yasadışı Kuvvet Kullanımı)

Kolluk kuvvetleri, delil toplarken şüpheli, tanık veya olayla ilgili diğer bireylerin haklarını ihlal etmemelidir. Bu tür hak ihlalleri, delilin dışlanması ve

⁸⁷ Veysel Dinler, "Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması", Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009

⁸⁸ Veysel Dinler, "Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması", Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009

memurların hukuki veya cezai sorumlulukla karşı karşıya kalmasına yol açabilir. Memurlar, şüpheli ya da tanıklardan delil elde etmek için zorlayıcı yöntemler kullanmaktan kaçınmalıdır. Tehditler, korkutma ya da aşırı baskı kullanarak bilgi almak veya arama izni elde etmek gibi yöntemler yasadışıdır. Zorlamayla elde edilen delil genellikle mahkemede kabul edilmez, çünkü bu, bireylerin özgür iradesine aykırıdır ve anayasal korumaları ihlal edebilir. Kolluk kuvvetleri, arama ya da tutuklama sırasında yalnızca makul ölçüde kuvvet kullanmalıdır. Delil toplama sırasında aşırı kuvvet kullanılması, bireylerin anayasal haklarını ihlal edebilir. Bu tür eylemler, delilin dışlanmasına ve memurların yasal sonuçlarla karşı karşıya kalmasına yol açabilir. Şüphelilerden alınan tanıklık veya adli deliller sırasında, kolluk kuvvetlerinin bireylerin haklarının farkında olmalarını sağlaması gerekir. Özellikle, bireylere bir avukata erişim hakkı tanınmazsa, bu, anayasal hakların ihlali olabilir ve toplanan delilin mahkemede kabul edilememesine neden olabilir. Sonuç olarak, olay yerinde delil toplama sürecindeki anayasal, usule ilişkin veya zorlayıcı taktiklere dayalı ihlaller, delilin kabul edilebilirliğini ve adli sürecin adil olmasını ciddi şekilde etkileyebilir. Kolluk kuvvetlerinin, adaleti sağlarken tüm tarafların haklarına saygı göstererek yasal ve etik standartlara titizlikle uyması gerekir⁸⁹.

3.13. HUKUKA AYKIRILIĞIN TEKNİK İNCELEMELERDE ETKİSİ

Delil toplama sürecindeki hukuka aykırılıklar, teknik incelemelerin sonuçlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Hukuka aykırı şekilde elde edilen deliller, dışlama kuralı gereği mahkemede kabul edilmeyebilir, bu delil davanın seyrini değiştirirse bile. Ayrıca, delillerin yanlış muhafaza edilmesi veya usul hataları yapılması, analiz sonuçlarını güvenilmez hale getirebilir veya geçersiz sayılmasına yol açabilir. Eğer delil toplama sırasında zincirleme muhafaza ihlali veya usul hatası yapılmışsa, savunma tarafı, teknik bulgulara dayalı uzman ifadelerinin geçerliliğini

⁸⁹ Zahri Kurniawan, H. S. Tisnanta, Marwan Fakihi, Ahmad İrzal Fardiansyah, "Exclusionary rule principle and constitutional rights protection in evidence seeking", **International Journal of Advanced Research**, C:10, S:4, 2022, s. 864-871.

sorgulayabilir. Delil toplama sürecinin bütünlüğü, mahkemede güvenilir sonuçlar elde edilmesi için kritik öneme sahiptir⁹⁰.

⁹⁰ Sara Mansour Fallah, The admissibility of Unlawfully Obtained Evidence before International Courts and Tribunals, *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, C:19, S:1, 2020, s. 147–176, <https://doi.org/10.1163/15718034-12341420>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. CEZA MUHAKEMESİNDE HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceza muhakemesinde, delillerin değerlendirilmesi kanunilik ve adalet ilkelerine göre yönlendirilir. Hukuka aykırı elde edilen deliller genellikle kabul edilemez olarak değerlendirilir, çünkü bunlar gizlilik hakkı, adil yargılanma ve hukuki süreç hakları gibi anayasal hakları ihlal eder. Bu bağlamda ortaya çıkan temel soru, amaçların (suçluların cezalandırılması) araçları (hukuka aykırı yollardan elde edilen delillerin kullanılması) haklı gösterip göstermediğidir. Hukuka aykırı elde edilen deliller, baskı altında alınan itiraflar, hukuka aykırı dinlemeler, yasadışı aramalar ya da izlemeler yoluyla elde edilen delilleri içerebilir. Uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) gibi, birçok hukuk sistemi temel hakları ihlal eden delillerin kullanımını yasaklar, ancak çok zorlayıcı bir gerekçe olmadıkça bu deliller kabul edilmez⁹¹.

4.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDAKİ YERİ

Birçok yargı alanında olduğu gibi Türkiye'de de Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilemez olduğunu açıkça düzenlemektedir. CMK'nın 206. maddesi, hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin mahkemede kullanılamayacağını ifade eder. Bu düzenleme, insan hakları hukuku ve anayasal güvencelerin etkisini yansıtır ve yargı sürecinin bütünlüğünü koruma amacını taşır. Hukuka aykırı delillerin kullanılamaması ilkesine rağmen, bazı istisnalar olabilir. Örneğin, ihlal hafifse ya da kamunun yargılama sürecine olan ilgisi, usul kurallarının ihlalini gölgede bırakıyorsa, bu deliller kabul edilebilir. Bu nedenle,

⁹¹ Dovydas Vitkauskas, Grigoriy Dikov, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılama Hakkının Korunması. Avrupa Konseyi, 2012.

hukuka aykırı delillerin konumu, ihlalin niteliği ve adil yargılama üzerindeki etkisi dikkate alınarak mahkemeler tarafından dikkatle değerlendirilir⁹².

4.2. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN GENEL İLKELER

Ceza yargılamasında delillerin değerlendirilmesi, adalet, nesnellik ve kanunilik sağlama amacı güden bir dizi ilkeyle yönetilir. Delillerin elde edilmesi ve sunulması hukuki prosedürlere uygun olmalı ve sanığın temel haklarını ihlal etmemelidir. Hâkimler, yasal kurallar çerçevesinde, önlerindeki delillerin uygunluğunu ve güvenilirliğini değerlendirme konusunda serbesttir. Hukuka aykırı ya da insan haklarını ihlal ederek elde edilen delillerin kullanılması engellenir. Türk hukukunda, CMK'nın 217. maddesi, delillerin serbestçe değerlendirilmesini düzenlerken, hukuka aykırı elde edilen delillerin bu değerlendirme dışında tutulması gerektiğini vurgular⁹³.

4.3. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN YARGI KARARLARINA ETKİSİ (YARGITAY VE AİHM KARARLARI)

Hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliği, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birçok yargı kararında önemli bir sorun olmuştur. Türk Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay, genellikle dışlama kuralına bağlı kalmış ve hukuka aykırı elde edilen delillerin yargı kararlarını etkilememesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuda verilen Yargıtay kararlarından bazıları aşağıdaki gibidir.

4.3.1. Yargıtay Kararları

Verilecek ilk örneklerden biri, Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 19.03.2018 tarihli ve 2017/1698 esas, 2018/1253 karar sayılı ilamında, kasten öldürme soruşturmasında usul hukuku kurallarının ihlal edildiğini belirlemiş ve bu gerekçeyle kanun yararına bozma kararı vermiştir. Söz konusu karara esas teşkil eden olayın özeti ise şöyledir:

⁹² Ahmet Hulusi Akkaş, Ali Said Çimen, "Ceza Hukuku Özelinde Adli İşbirliği Taleplerinin Reddi Sebepleri", *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:11, S:21, 2021, s. 15-60.

⁹³ Gilles Dutertre, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, Avrupa Konseyi Yayınları, 2003.

T.C. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 19.03.2018 tarihli, 2017/1698 esas ve 2018/1253 karar numaralı ilamında, kasten öldürme suçuna ilişkin soruşturma aşamasında usul hukukuna aykırılıklar tespit edilerek kanun yararına bozma kararı verilmiştir.

Olayda, müştekinin oğlunun şüpheli tarafından hortumla boğulması veya zehirlenmesi sonucu öldürüldüğü iddiasına rağmen, soruşturma sürecinde;

- Şüphelinin savunmasının alınmadığı,
- Olay yerinde keşif yapılmadığı ve klasik/sistemik otopsi gerçekleştirilmediği,
- Ölüm sebebinin bilimsel verilerle tartışmasız şekilde belirlenmediği,
- Tanık ifadelerinin yeterince araştırılmadığı anlaşılmıştır.

5271 sayılı CMK'nın 160. maddesi uyarınca, savcılığın delilleri yeterli şüphe oluşturduğunda iddianame düzenlemesi, aksi halde kovuşturmayla yer olmadığına karar vermesi gerekmektedir. Ancak bu davada, savcılık soruşturma görevini eksik yerine getirmiş, itiraz mercii de CMK 173/3'te öngörülen koşulları değerlendirmeden red kararı vermiştir.

Yargıtay, CMK 309. maddesi gereğince, Ankara 8. Sulh Ceza Hakimliği'nin 08.02.2017 tarihli kararının kanun yararına bozulmasına ve dosyanın yeniden değerlendirilmek üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine oybirliğiyle hükmetmiştir. Bu karar, soruşturmanın genişletilerek hukuka uygun şekilde tamamlanması ve kovuşturma kararının ancak bu şekilde verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Hususlar:

- Delil toplama ve soruşturma usulündeki eksiklikler,
- Otopsi ve bilirkişi incelemesinin hukuki zorunluluğu,
- CMK 160-173 maddeleri kapsamında savcılığın sorumlulukları,
- Kanun yararına bozma kararının usuli gerekçeleri⁹⁴.

⁹⁴ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

Verilecek diğer örneklerden biri de, Yargıtay 20. Ceza Dairesi'nin 26.11.2018 tarihli ve 2015/11348 esas, 2018/5473 karar sayılı ilamında ele alınan olayın özeti şu şekildedir:

Karar Özeti:

20. Ceza Dairesi, uyuşturucu madde ticareti suçundan mahkumiyet hükmünü, delil toplama sürecindeki usuli eksiklikler nedeniyle bozmuştur. Karar, özellikle iki temel noktaya odaklanmaktadır:

Maddi Delillerin İncelenmesine İlişkin Eksiklikler:

- Soruşturma aşamasında ele geçirilen uyuşturucu maddenin muhafaza edildiği çanta üzerinde parmak izi incelemesi yapılıp yapılmadığının araştırılmamış olması
- Adli emanet kayıtlarındaki transfer sürecine rağmen parmak izi analiz raporunun dosyada bulunmaması

Sanık-Çanta İlişkisinin Belirlenmesine Yönelik Eksik Araştırma:

- Çantanın aidiyetinin tespiti için gerekli moleküler genetik incelemelerin (kıl, ter vb.) yapılmamış olması
- Sanığın çantayı önce kendisine ait olduğunu beyan edip sonra bu iddiasından vazgeçmesine rağmen, çanta içeriğiyle sanık arasındaki bağlantıyı kuracak bilimsel analizlerin ihmal edilmesi
- Yolcu bileti üzerinde tespit edilen şüpheli değişikliklerin (farklı kalemle yazılmış koltuk numarası) yeterince araştırılmamış olması

Hukuki Değerlendirme:

Daire, CMK'nın 75. ve devamı maddelerinde düzenlenen bilimsel inceleme yöntemlerine başvurulmamasını ve delil değerlendirmesindeki bu eksikliği, hükmün bozulması için yeterli görmüştür. Özellikle:

- Sanık lehine sonuç doğurabilecek delillerin toplanmaması (parmak izi raporu)

- Sanık aleyhine delil oluşturabilecek biyolojik bulguların araştırılmaması (genetik inceleme)
- Delillerin muhafaza zincirindeki tutarsızlıklar

Sonuç:

Daire, eksik soruşturma nedeniyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılamadığı gerekçesiyle mahkumiyet hükmünü oybirliğiyle bozmuştur. Karar, uyuşturucu suçlarında delil toplama ve bilimsel inceleme yöntemlerinin usulüne uygun şekilde uygulanmasının önemini vurgulamaktadır⁹⁵.

Farklı bir örnek olarak karşımıza çıkan Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 08.06.2010 tarihli, 2009/8631 esas ve 2010/4277 karar sayılı ilamı, ceza hukuku uygulamasında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu karar, Eskişehir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 07.05.2009 tarihli ve 16/19 sayılı mahkumiyet hükmünün temyiz incelemesi sonucunda verilmiştir.

Dosya, kasten öldürme (Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesi) ve ruhsatsız silah taşıma suçlarına ilişkin yargılamayı kapsamaktadır. Yerel mahkeme tarafından verilen hüküm, sanık müdafii tarafından temyiz edilmiş ve Yargıtay'ın re'sen incelemesine tabi olmuştur.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, söz konusu kararında özellikle delil değerlendirmesi ve hukuki ilkelerin uygulanması konularında önemli tespitlerde bulunmuştur. Karar, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden olan "şüpheden sanık yararlanır" ilkesinin somut olaya nasıl uygulanacağına dair yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Bu karar, aynı zamanda ceza yargılamasında delil standardı ve mahkumiyet için gerekli kesin kanaatin oluşmasına ilişkin önemli içtihat değeri taşımaktadır. Yargıtay, yerel mahkemenin hukuki değerlendirmesindeki eksiklikleri tespit ederek, hükmün bozulmasına ve sanığın tahliyesine karar vermiştir.

Kararın Hukuki Dayanakları:

- Delil Yetersizliği:
- Sanığın tüm aşamalarda suçu işlemediği yönündeki savunması,

⁹⁵ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

- Olay yerinde tanık bulunmaması,
- Fiziki delillerin sanığın suçu işlediğini ispata elverişli olmaması.

Hukuki İlke İhlali:

- Mahkemenin, sanık aleyhine kuşkulu durumları değerlendirirken "şüpheden sanık yararlanır" ilkesini (TCK m. 223/2) ihlal etmesi,
- Yeterli ve kesin delil olmaksızın mahkûmiyet kararı verilmesi.

Kararın Gerekçesi:

Daire, maddi gerçeğin araştırılması (CMK m. 217) ve suçun hukuki unsurlarının kesin olarak ispatı ilkelerini vurgulamıştır. Özellikle:

- Delil değerlendirmesindeki eksiklikler: Olay yerinden elde edilen bulguların sanıkla bağlantısının kurulamaması,
- Hukuki yorum hatası: Şüpheli durumların sanık aleyhine yorumlanması.

Sonuç:

Daire, hükmün bozulmasına ve sanığın tahliyesine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tahliye yazısı gönderilmesine, oybirliğiyle karar vermiştir.

Hukuki Önemi:

Bu karar, kesin delil olmadan mahkûmiyet kararı verilemeyeceği ve şüpheden sanık lehine yararlanma ilkesinin uygulanması gerektiği yönündeki yerleşik içtihatları pekiştirmektedir⁹⁶.

Uyuşturucu madde ticareti yapma sebebiyle yerel mahkeme tarafından hüküm giyen diğer bir sanığın avukatı aracılığıyla yaptığı temyiz başvurusu neticesinde verilen karar aşağıdaki gibidir:

Sanığın 19.03.2013, 20.03.2013 ve 21.03.2013 tarihlerinde gizli soruşturmacılara eroin sattığı, dosyadaki fotoğraflar ve tutanaklarla ve tanık beyanlarıyla doğrulanmış olup, sanığın suçtan kurtulmaya yönelik savunmaları dikkate alınmaksızın mahkûmiyet kararı verilmiştir.

5271 sayılı Kanun'un 139. maddesi uyarınca, gizli soruşturmacı görevlendirilebilmesi için suçun kanunda belirtilen suçlardan biri olması, somut delillere dayalı kuvvetli şüphe bulunması, başka delil elde etme yolunun

⁹⁶ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

bulunmaması ve suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması gerekir. Ancak uyuşturucu madde ticareti, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmeyen bir suçtur ve bu nedenle gizli soruşturmacı görevlendirilemez. Ayrıca, sanığın teknik araçlarla izlenmesine dair bir karar bulunmamakta olup, hukuka aykırı olarak yapılan izleme ve görüntüleme işlemleri ile elde edilen deliller hükme esas alınamaz.

Dosyada mevcut 23.08.2013 tarihli tutanaklarla, hukuka aykırı şekilde elde edilen görüntülerle sanığın kimlik tespiti yapılmış ve sanığın annesine bu görüntüler gösterilerek teşhis ettirilmiştir. Bu şekilde elde edilen deliller de hukuka aykırı olup, hükme esas alınamaz.

Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda, 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 12.05.2022 tarihli 2021/207 Esas, 2022/183 Karar sayılı kararının temyiz başvuruları yerinde görülerek, söz konusu hüküm Yargıtay tarafından bozulmuş ve dosya, yeniden incelenmek üzere yerel mahkemeye gönderilmiştir. Karar, 13.06.2023 tarihinde oybirliğiyle alınmıştır⁹⁷.

Diğer bir suç nevi olan Terör örgütünün propagandasını yapma ve 2911 sayılı Kanuna muhalefet suçlarından yerel mahkeme tarafından hüküm giyen bir sanığın avukatı aracılığıyla yaptığı temyiz başvurusu neticesinde alınan karar aşağıdaki şekildedir:

Terör örgütü adına suç işleme suçundan; TCK'nın 314/3, 220/6, 314/2, 220/6, 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi, TCK'nın 62, 53 ve 58/9. maddeleri uyarınca mahkûmiyet.

Terör örgütünün propagandasını yapma suçundan; 3713 sayılı Kanun'un 7/2-a, TCK'nın 62, 50/1-a, 52/2, 52/4 maddeleri uyarınca mahkûmiyet.

2911 sayılı Kanuna muhalefet suçundan; 2911 sayılı Kanun'un 33/2, 32/1, TCK'nın 62, 50/1-a, 52/2 ve 52/4 maddeleri uyarınca mahkûmiyet.

2911 sayılı Kanuna muhalefet suçundan; 2911 sayılı Kanun'un 23/b, 33/1, 62, 50/1-a, 52/2 ve 52/4 maddeleri uyarınca mahkûmiyet.

Dosya incelenmiş ve gereği düşünüldü:

⁹⁷ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

Anayasa'nın 38/6. maddesine göre, kanuna aykırı olarak elde edilen bulgular delil olarak kabul edilemez. CMK'nın 217/2. maddesine göre, yüklenen suç, yalnızca hukuka uygun şekilde elde edilmiş delillerle ispatlanabilir. CMK'nın 289. maddesi gereği, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillere dayanarak verilen bir hüküm, hukuka kesin aykırılık oluşturur.

CMK'nın 116 ila 134. maddelerinde "arama ve elkoyma" işlemlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Özellikle, CMK'nın 118. maddesi gereğince gece vakti konut araması yapılamaz, ancak hakim kararıyla ya da acil durumlarda savcının yazılı emriyle yapılabilir. Aynı şekilde, CMK'nın 127/1. maddesine göre elkoyma işlemi de bir hakim kararıyla yapılmalı veya acil durumlarda savcının yazılı emriyle uygulanmalıdır.

Somut olayda, sanığın konutunda hakim kararı olmaksızın gece vakti savcının 18.11.2012 tarihli kararı ile yapılan arama sırasında sanığa ait bazı eşyalar (pantolon ve ayakkabı) ele geçirilmiş ve bu işlem hakim onayına sunulmamıştır. Bu durum, CMK'nın 118/1, 119/1-4 ve 127/1-3 maddelerine aykırı olduğu için, elde edilen deliller hukuka aykırı sayılmakta olup hükme esas alınamaz.

Sanık, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında tutarlı bir şekilde suçlamaları reddetmiştir. Uzman raporuna karşı da itirazlarda bulunmuştur. Sanığın olay tarihine ait fotoğrafları, fotoğraf ve video görüntüleriyle birlikte Adli Tıp, TÜBİTAK veya TRT gibi uzman kuruluşlarına gönderilerek detaylı bir analiz yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu şekilde sanığın görüntülerdeki kişilerle olan bağlantısı kesin olarak saptanmadığı sürece, eksik incelemeyle verilen mahkûmiyet kararı hukuka aykırıdır.

Silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçuna ilişkin hükümde, TCK'nın 53. maddesinde yer alan hak yoksunluklarının, Anayasa Mahkemesi'nin 08.10.2015 tarihli kararına göre uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

2911 sayılı Kanuna muhalefet ve terör örgütünün propagandasını yapma suçlarıyla ilgili hükümlerde; sanığın işlediği suçların 6459 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yapılan düzenlemelere aykırı olduğu ve 3713 sayılı Kanun'un 7/2-a maddesinde yapılan değişikliğin sanık aleyhine olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, adli para cezalarının ödenmemesi durumunda infaz aşamasında 5275

sayılı Kanun'un 106/3 maddesi gereğince resen uygulama yapılabileceği göz önünde bulundurularak, TCK'nın 52/4 maddesi gereğince ihtar yapılmaması hukuka aykırıdır.

Bu nedenlerle, sanık müdafinin temyiz itirazları yerinde görülümüş ve hüküm bozulmuştur. 08.03.2017 tarihinde oy birliğiyle karar verilmiştir⁹⁸.

Son olarak yine uyuşturucu madde ticareti sebebiyle yerel bir mahkeme tarafından hüküm giyen sanığın avukatının temyiz başvurusu neticesinde ortaya çıkan sonuç aşağıda özetlenmiştir:

Müdafinin süresi içinde talebi üzerine sanık hakkında duruşmalı temyiz incelemesi yapılmıştır. Dosya incelenip değerlendirilmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2013/610 - 2014/512, 2013/841 - 2014/513 ve 2014/166-514 sayılı kararlarında da belirtildiği üzere, adli arama kararı gerektiren durumlarda arama kararı alınmadan yapılan aramalar hukuka aykırıdır. Bu şekilde yapılan aramalarda elde edilen deliller, ikrar bulunsa bile, Anayasa'nın 38. maddesi 6. fıkrası ve CMK'nın 206/2(a), 217/2 ve 230/1(b) maddeleri uyarınca hükme esas alınamaz.

Somut olayda, sanığın uyuşturucu ticareti yaptığına dair bir ihbar üzerine, CMK'nın 116, 117 ve 119. maddelerine uygun şekilde "adli arama kararı" veya "yazılı adli arama emri" alınmaksızın sanığın üzerinde ve aracında yapılan aramalarda net 38 gram esrar, 1 gram kokain ve 336 adet uyuşturucu hap ele geçirilmiştir. Ancak hukuka aykırı olarak yapılan bu aramalar sonucunda elde edilen uyuşturucu maddeler, "suçun maddi konusu" ve "suçun delili" olarak hükme esas alınamaz. Bu nedenle, somut olayda suçun maddi konusunun bulunmaması dolayısıyla suç unsurlarının oluşmadığı kabul edilerek sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken, TCK'nın 188/3-4. fıkraları uyarınca mahkûmiyet kararı verilmesi,

Kanuna aykırı olup, sanık ve müdafinin temyiz itirazları ile sanık müdafinin duruşmalı inceleme sırasındaki sözlü savunmaları bu nedenle yerinde görüldüğünden, hükmün BOZULMASINA, bozma gerekçesine binaen sanığın SALIVERİLMESİNE, başka bir suçtan hükümlü veya tutuklu olmadığı takdirde serbest bırakılması için

⁹⁸ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazı yazılmasına, 24/06/2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi⁹⁹.

4.3.2. AİHM Kararları

Khan v. Birleşik Krallık davası, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) ceza yargılamalarında hukuka aykırı yolla elde edilen delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin önemli içtihatlarından biridir. Başvurucu, Eylül 1992'de kuzeniyle birlikte Pakistan'dan Birleşik Krallık'a gelmiştir. Gümrük görevlileri tarafından durdurulan kuzeninde eroin bulunmuş, ancak başvurunun üzerinde herhangi bir uyuşturucu tespit edilmemiştir. Başvurucu, sorgulandıktan sonra suçu reddetmiş ve serbest bırakılmıştır. Ocak 1993'te, hakkında uyuşturucu ticareti soruşturması yürütülen bir arkadaşını ziyaret eden başvurunun konuşmaları, arkadaşının evine yerleştirilen bir gizli dinleme cihazı ile kaydedilmiştir. Bu kayıt, başvurunun uyuşturucu ticareti yaptığını kabul ettiği ifadesini içermekte ve mahkemede delil olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, başvuru mahkûm edilmiştir. Daha sonra AİHM'ye başvurarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6 ve 8. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. AİHS'nin özel hayatın gizliliğiyle ilgili 8. maddesi bağlamında Mahkeme, başvurudaki müdahalenin 8. maddenin 2. fıkrası uyarınca “yasa ile öngörülmüş olma” şartını taşımadığını tespit etmiş ve Birleşik Krallık'ın başvurunun özel hayatını koruma yükümlülüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir. Adil yargılanma hakkına dair 6. maddeyi değerlendirirken ise AİHM, delillerin kabul edilebilirliğinin genelde ulusal yargı yetkisinde olduğuna dikkat çekmiştir. Schenk kararına atıf yapan Mahkeme, delilin yasadışı elde edilmesine rağmen başvurunun delilin gerçekliği ve kullanımına karşı yeterli itiraz imkânı bulduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, gizli dinleme cihazının yerleştirilmesi ulusal hukuka aykırı olmadığı gibi suçlayıcı beyanların zorla ya da yanıltıcı yöntemlerle elde edilmediğini ifade etmiştir. AİHM, tek bir hukuka aykırı delilin mahkûmiyette dayanak oluşturmasının yargılamanın hakkaniyetini otomatik olarak ihlal etmeyeceğini belirtmiştir. Mahkeme, yargılamanın bir bütün olarak adil yürütülüp yürütülmediğine odaklanmış

⁹⁹ <https://www.lexpera.com.tr/>, E.T.: 01.01.2025

ve başvurusunun delile itiraz etme fırsatı bulduğu, ulusal mahkemelerin bu delilin etkisini dikkatlice değerlendirdiği gerekçesiyle, gizli kaydın kullanılmasının adil yargılanma hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır¹⁰⁰.

11 Temmuz 2006 tarihli Jalloh/Almanya kararı, AİHM'nin işkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağını ihlal eden yöntemlerle elde edilen delillerin yargılamada kullanılabilirliğine ilişkin yaklaşımını netleştirmiştir. Davada, başvuru sivil polislerce uyuşturucu ticareti yaptığı şüphesiyle izlenmiş, ancak polis müdahalesi sırasında ağzındaki uyuşturucu paketini yutmuştur. Yetkili savcı, paketin çıkarılması amacıyla kusturucu ilaç verilmesine karar vermiştir. Başvuru ilaca karşı çıkmasına rağmen, polis yardımıyla zorla ilaç verilmiş ve uyuşturucu içeren paket vücudundan çıkarılmıştır. Başvuru, bu delile dayanarak uyuşturucu ticareti suçundan mahkûm edilmiştir. AİHM, 3. madde kapsamında yaptığı değerlendirmede, işlemin iç hukuka uygun olmasına rağmen, başvurusunun maruz kaldığı müdahalenin insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele oluşturduğuna karar vermiştir. 6. madde açısından ise, şiddet, zorbalık veya işkence yoluyla elde edilen delillerin yargılamada kullanılmasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Ulusal makamların başvurucuya eziyet etme amacı taşımadığına rağmen, kullanılan yöntemin Sözleşme'nin çekirdek maddelerinden birini ihlal ettiği vurgulanmıştır. Başvurusunun itiraz hakkı olsa da, delilin kamu yararına hizmet etmeyecek şekilde ağır bir hak ihlali oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, zorla kusturucu ilaç verilmesinin, başvurusunun kendini suçlamama hakkını ihlal ettiği ve fiziksel bütünlüğüne ciddi müdahalede bulunulduğu belirtilmiştir. Mahkeme, elde edilen delilin başvurusunun mahkûmiyetinde belirleyici olduğunu ve bu nedenle hak ihlali olduğunu tespit etmiştir¹⁰¹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), özellikle AİHS'nin 6. maddesinin yorumuyla, hukuka aykırı elde edilen delillere ilişkin yaklaşıma şekil vermiştir. Khan / Birleşik Krallık (2000) ve Jalloh / Almanya (2006) davalarında AİHM, hukuka

¹⁰⁰ Burçin BAYRAK ŞENOCAK, AİHM İçtihadında Hukuka Aykırı Delillerin Adil Yargılanma Hakkına Etkisi, İnsan Hakları, s. 15-23.

¹⁰¹ Kelly Pitcher, **Judicial Responses to Pre-Trial Procedural Violations in International Criminal Proceedings**, International Criminal Justice Series, C:16, Berlin, 2018.

aykırı elde edilen delillerin kabul edilmesinin otomatik olarak adil yargılanma hakkını ihlal etmeyeceğini, ancak bunun tüm yargılama süreci bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu mahkemelerin kararları, yargılama sürecinin adillliğini koruma endişesi ile devletin etkili yargılama yapma çıkarlarını dengelemek konusunda daha geniş bir endişeyi yansıtır. Türkiye’de Anayasa Mahkemesi içtihatları da özellikle 2010 yılındaki anayasa değişikliklerinden sonra temel hakların korunmasına daha fazla vurgu yapmıştır¹⁰².

4.4. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVESİ DOKTRİNİ VE TÜRK CEZA HUKUKU

"Zehirli ağacın meyvesi" doktrini, hukuka aykırı bir arama, el koyma veya sorgulamadan elde edilen dolaylı delilleri de dışlama kuralını genişleten bir hukuk metaforudur. Bu doktrin, hukuka aykırı bir eylemden dolaylı olarak elde edilen delillerin de mahkemede kabul edilemez olduğunu, çünkü bu delillerin de orijinal ihlalle lekelendiğini savunur. Türk hukukunda bu doktrin dolaylı olarak tanınmakta olup özellikle CMK'nın 206. maddesi aracılığıyla kabul edilmektedir. Doktrin açıkça isimlendirilmemiş olsa da, mahkemeler benzer ilkelere dayalı içtihat geliştirmiştir ve hukuka aykırı yollarla elde edilen türev delillerin kabul edilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, Türk ceza yargılamasında bu doktrinin kapsamı hakkında devam eden tartışmalar vardır, özellikle kamu güvenliği endişeleri ile denge sağlama gereği duyulan terör veya organize suç davalarında. Özellikle terör veya organize suç davalarında, Türk mahkemeleri, delillerin dışlanması ile kamu yararını dengeleme konusunda zorluk yaşamaktadır, çünkü bu tür davalarda kamu yararının öncelikli olduğu değerlendirilebilmektedir¹⁰³.

¹⁰² Sibel İncoğlu, **Adil Yargılanma Hakkı**, Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi- 4, Ankara, 2018.

¹⁰³ Hamid Köse, "Delil Değerlendirme Yasakları Bakımından Zehirli Ağacın Meyvesi Doktrini", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD)**, C:13, S:49, 2022, s. 165–202.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ VE İSTİSNALAR

Çoğu hukuk sisteminde genel kural, hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin ceza yargılamasında kabul edilemez olduğudur. Bu kural, bireylerin haklarının korunması ve yargı sürecinin bütünlüğünün korunması ilkesine dayanmaktadır. Dışlama kuralı olarak adlandırılan bu ilke, kolluk kuvvetlerinin delil toplarken hukuki prosedürleri ihlal etmelerinin önüne geçmeyi amaçlar. Ancak, belirli koşullar altında bu kuralın istisnaları vardır ve mahkemeler hukuka aykırı elde edilen delilleri kabul edebilir. Bazı yargı bölgelerinde, deliller güvenilir ve adaletin sağlanması açısından hayati önem taşıyorsa, hukuka aykırı elde edilmesine rağmen kabul edilebilir. Örneğin, kamu yararı veya güvenliği, usul ihlalinin doğan zarardan daha ağır basıyorsa, mahkemeler bu delillerin kullanımına izin verebilir. Ayrıca, ihlal hafif ya da teknik nitelikteyse veya delilin başka yollarla hukuka uygun olarak elde edilebileceği durumda, mahkemeler bu delilleri kabul etmeye daha meyilli olabilir¹⁰⁴.

5.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DIŞLANMASI

Çoğu hukuk sisteminde genel ilke, hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin mahkemede kabul edilmemesidir. Bu kural, bu tür delillerin kullanılmasının hukuk sisteminin bütünlüğünü zedeleyeceği, anayasal korumaları ihlal edeceği ve kolluk kuvvetlerinin kötüye kullanımını teşvik edeceği düşüncesine dayanır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde öne çıkan dışlama kuralı, hukuka aykırı elde edilen delillerin yargılamada kullanılmasını engelleyen bir hukuki doktrindir. Dördüncü Değişiklik uyarınca, anayasal olmayan arama ve el koymalar

¹⁰⁴ Mohamad Ismail Bin Mohamad Yunus, Evidence Obtained Through Unlawful Means During Police Custody, *Ius Poenale*, C:5, 2024, s. 57–68, <https://doi.org/10.25041/ip.v5i1.3472>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

yoluyla elde edilen deliller, genellikle kolluk kuvvetlerinin yasadışı eylemlerini caydırmak amacıyla yargılamadan dışlanır. Bu ilke, bireylerin usul haklarını korumak ve anayasal ihlallerle elde edilen delillerin kullanılmasını önlemek için oluşturulmuştur. Kanada ve Avrupa'nın bazı bölgeleri gibi birçok yargı bölgesinde benzer kurallar uygulanır, ancak uygulama ve kapsam farklılık gösterebilir. Örneğin, Kanada'da, Haklar ve Özgürlükler Şartı'nın 24(2) maddesi, delillerin kabul edilmesinin adalet sistemini itibarsızlaştıracağı durumlarda dışlanmasını sağlar. Avrupa mahkemeleri de özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki insan hakları ihlallerine dayanan delilleri dışlama eğilimindedir¹⁰⁵.

5.2. DIŞLAMA KURALININ İSTİSNALARI

Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kullanılmasına karşı genel yasağa rağmen, belirli durumlarda bu tür delillerin kabul edilmesine izin veren birkaç istisna vardır. Bu istisnalar, birey haklarının korunması ile adaletin sağlanması arasındaki dengeyi kurmak için tasarlanmıştır; özellikle delillerin dışlanmasının ciddi suçların kovuşturulmasını engelleyeceği durumlarda bu istisnalar devreye girer. İyi niyet istisnası, kolluk kuvvetlerinin delil toplarken hukuka uygun davrandıklarına makul bir şekilde inandıkları durumlarda delillerin kabul edilmesine izin verir. Bu durum, bir memurun geçersiz olduğu sonradan anlaşılan bir arama iznine ya da diğer yargı kararlarına dayanması gibi durumlarda ortaya çıkabilir. Mahkemeler, memurun kötü niyetli olmadığını ve kasıtlı olarak yasaı çiğnemediğini belirlerse, delillerin kullanılmasına izin verebilir. Kaçınılmaz bulgu doktrini, hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin, eğer hukuka uygun yollarla elde edileceği kanıtlanabiliyorsa, kullanılmasına izin verir. Bu durumda, delillerin dışlanması dışlama kuralının caydırıcı amacına hizmet etmez, çünkü delillerin zaten yasal yollardan bulunacağı varsayılır. Zayıflama doktrini, yasa dışı eylem ile delilin elde edilmesi arasındaki bağlantının zayıfladığı durumlarda uygulanır. Örneğin, delilin bağımsız bir kaynaktan elde edilmesi veya araya giren bir olay nedeniyle yasa dışı eylemin

¹⁰⁵ Steven Penney, "Taking Deterrence Seriously: Excluding Unconstitutionally Obtained Evidence Under Section 24(2) of the Charter", **McGill Law Journal**, C:49, 2003, s.105.

etkisinin azalması, mahkemelerin delili kabul etmesine yol açabilir, çünkü hukuka aykırı eylem ile delil arasındaki nedensellik bağı zayıflamıştır¹⁰⁶.

5.3. DENGİ TESTLERİ VE YARGIÇ TAKDİRİ

Bazı hukuk sistemlerinde mahkemeler, hukuka aykırı elde edilen delillerin dışlanması getireceği faydaların, adaletin sağlanmasına vereceği zararı aşp aşmadığını belirlemek için denge testleri uygular. Bu tür durumlarda yargıç takdiri önemli bir rol oynar; mahkemeler birey haklarını koruma ihtiyacı ile suçların kovuşturulması arasındaki dengeyi kurar. Mahkemeler, hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilmesinin, kamuoyunun adalet sistemine olan güvenini zedeleyip zedelemeyeceğini değerlendirir. Eğer delilin dışlanması tehlikeli bir suçlunun mahkum edilmesini önleyecekse, bazı mahkemeler halk güvenliğine öncelik verebilir, özellikle terörizm ya da organize suçlarla ilgili ciddi davalarda. Bazı mahkemeler, kolluk kuvvetlerinin ihlalinin ciddiyetinin, delilin dışlanması etkisiyle orantılı olup olmadığını değerlendirir. Örneğin, küçük usul hataları, eğer dava ciddi bir suç içeriyorsa ve delil çok önemliyse, delilin dışlanmasını haklı kılmayabilir. Buna karşılık, ciddi hak ihlalleri, delilin dava için kritik öneme sahip olması durumunda bile delilin dışlanmasına yol açabilir. Farklı yargı bölgeleri, hukuka aykırı elde edilen deliller konusunda farklı derecelerde yargıç takdirine izin verir. Örneğin, Birleşik Krallık'ta, Polis ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 78. maddesi uyarınca, delillerin kabul edilmesinin yargılamanın adil olmasını olumsuz etkileyip etkilemeyeceğini değerlendiren mahkemeler, adaleti koruma adına delilleri dışlayabilir. Benzer şekilde, Avustralya ve Yeni Zelanda'daki mahkemeler, hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilip edilmemesi konusunda kamu yararını göz önünde bulundurarak denge testleri uygular. Sonuç olarak, hukuka aykırı elde edilen delillerin genelde kabul edilmemesi kuralına rağmen, iyi niyet, kaçınılmaz bulgu ve adaletle olan güvenin zayıflaması gibi istisnalar ve yargıç takdiri, bu tür delillerin mahkemede kullanılıp kullanılmayacağını belirlemede önemli bir rol oynar. Bu ilkeler, adalet sisteminin

¹⁰⁶ Tracy Maclin, The good-faith exception. In The Supreme Court and the Fourth Amendment's exclusionary rule (online edn), Oxford Academic, 2013, s. 231-273.

adil ve hakkaniyetli kalmasını sağlarken, kolluk kuvvetlerinin yasal sınırlar içinde hareket etmesini temin eder¹⁰⁷.

5.4. HUKUKA AYKIRI DELİLLER ÜZERİNDEKİ MUTLAK VE NİSPİ YASAKLAR

Mutlak yasaklar, hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin hiçbir istisna olmaksızın her durumda kabul edilmediği yasal düzenlemelerdir. Bu yaklaşım, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunmasının, delilin ne kadar önemli olduğuna bakılmaksızın, yasadışı yollarla elde edilen her türlü delilin kullanılmasından önce geldiği ilkesine dayanır. Bu tür yasaklar, hukuki bütünlük ve insan haklarının korunmasına yönelik katı bir taahhüdü yansıtır. Hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin yasal çerçeve, genellikle mutlak ve nispi yasaklar arasında bir ayrım yapar. Bazı delil türleri, hangi koşul altında olursa olsun, mahkemede kullanılmasına mutlak bir yasak getirilmiştir. Bu, işkence, zorla alınan ifadeler veya gizlilik hakkı gibi temel hakların ağır ihlalleri sonucunda elde edilen delilleri içerir. Bu yasaklar, hem iç hukukta hem de Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 3) gibi uluslararası sözleşmelerde yer alır. Öte yandan, nispi yasaklar, daha hafif usul ihlalleri ile elde edilen delillere uygulanır. Bu tür durumlarda mahkemeler, ihlalin ciddiyeti, delilin önemi ve adil yargılanma üzerindeki etkisi gibi koşullara bağlı olarak delilleri kabul edebilir. Örneğın, küçük usul hataları veya teknik ihlaller yoluyla elde edilen deliller, yargılama sürecinin adilliğini tehlikeye atmıyorsa kabul edilebilir olabilir¹⁰⁸.

5.4.1. Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller Üzerine Mutlak Yasaklar

Mutlak yasakların uygulandığı hukuk sistemlerinde, mahkemelerin herhangi bir istisna ya da hafifletici neden göz önüne almalarına izin verilmez. Bu, delilin son derece önemli ya da mahkumiyet için kritik olmasına rağmen, eğer hukuka veya

¹⁰⁷ Emily C. Barbour, Davis v. United States: Retroactivity and the Good-Faith Exception to the Exclusionary Rule (CRS Report No. R41774), Congressional Research Service, 2011, <https://www.crs.gov>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

¹⁰⁸ Fatih Özkul, "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Şekilde Elde Edilen Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S:9, 2017, s. 397-425.

anayasal standartlara aykırı bir şekilde elde edilmişse dışlanacağı anlamına gelir. Bu katı dışlama kuralı, kolluk kuvvetlerinin yasal prosedürlere uygun davranmasını ve birey haklarının devletin aşırı müdahalesine karşı korunmasını sağlamak için vardır. Mutlak yasakların temel dayanağı, adil yargılanma hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı ve işkence veya insanlık dışı muamele yasağı gibi temel hukuki ilkeleri korumaktır. Hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin kabul edilmesi, yalnızca bu hakları ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda hukuk sistemine olan kamu güvenini de sarsar. Bu nedenle, mutlak yasaklar, kolluk kuvvetlerinin hukuka aykırı davranışlarını caydırmak için güçlü bir teşvik sağlar. Almanya gibi bazı yargı bölgelerinde, işkence veya insan onuruna aykırı diğer ağır ihlallerle elde edilen delillerin kabul edilmemesine yönelik katı kuralları mevcuttur. Alman Anayasası (Temel Kanun) tarafından dayatılan bu kuralları, böyle delillerin kabulüne kesinlikle izin vermemeyerek insan haklarının korunması konusunda mutlak bir duruş sergiler¹⁰⁹.

5.4.2. Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller Üzerine Nispi Yasaklar

Nispi yasaklar, hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kabul edilip edilmeyeceğinin duruma göre değerlendirildiği daha esnek yasal çerçeveleri ifade eder. Mahkemeler, delilin nasıl elde edildiği ve hak ihlalinin ciddiyetini adaletin sağlanması ile dengeler. Bu yaklaşım, yargıç takdirine izin verir ve belirli durumlarda, delillerin dışlanması kamu yararına ciddi zarar vereceği durumlarda delilin kabul edilmesine yol açabilir. Nispi yasakların uygulandığı yargı bölgelerinde, mahkemeler delilin kullanılmasının yargılamanın adillliğini ya da yargı sürecinin bütünlüğünü zedeleyip zedelemeyeceğini belirlemek için bir denge testi uygular. Hukuki ihlalin ciddiyeti, delilin davadaki önemi ve adalete etkisi gibi faktörler dikkate alınır. İhlal önemsiz ya da delil ciddi bir suç için gerekli ise mahkeme delilin kabulüne karar verebilir. Nispi yasaklarda, delilin kabul edilmesinin getireceği faydaların hak ihlalinin yarattığı zarardan daha ağır basıp basmadığı değerlendirilir. Örneğin, ulusal güvenlik veya şiddet suçları söz konusu olduğunda, mahkemeler delilin dışlanması kamu güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturacağı durumlarda

¹⁰⁹ Thomas Weigend, The potential to secure a fair trial through evidence exclusion: A German perspective. In S. Gless & T. Richter (Eds.), Do exclusionary rules ensure a fair trial? (Ius Gentium: Comparative perspectives on law and justice, Vol. 74). Springer, 2019, s. 61-92.

hukuka aykırı elde edilen delilleri kabul edebilirler. Birleşik Krallık'ta, 1984 tarihli Polis ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 78. maddesi uyarınca, yargıçlar, delilin kabul edilmesinin "yargılamanın adilliği üzerinde olumsuz bir etkisi" olup olmayacağına karar vererek delilleri dışlayabilirler. Bu, yargıçlara delilin nasıl toplandığı ve davanın niteliğine göre kabul edilip edilmemesi konusunda takdir yetkisi verir¹¹⁰.

5.4.3. Karma Yaklaşımlar: Mutlak ve Nispi Yasakların Birleştirilmesi

Bazı hukuk sistemleri, mutlak yasakları ciddi hak ihlallerinde uygularken, daha hafif ihlallerde nispi yasaklara izin veren karma bir yaklaşım benimser. Bu yaklaşım, temel hakların korunması ile adaletin önlenmemesi arasında bir denge kurmayı amaçlar. Karma yaklaşımlar genellikle, işkence, insanlık dışı muamele ya da ciddi gizlilik ihlalleri gibi en ciddi ihlaller için mutlak yasakları saklı tutar. Bu tür ihlaller, hiçbir durumda kabul edilemez olarak görülür ve bu şekilde elde edilen deliller, hukukun üstünlüğü ve insan onurunu korumak adına kesinlikle dışlanır. Daha az ciddi ihlallerde, örneğin prosedürel hatalar ya da delilin toplanması sırasında yapılan teknik kusurlar durumunda mahkemeler nispi yasakları uygulayabilir. Bu gibi durumlarda, delilin kabul edilip edilmeyeceğine karar verirken, ihlalin kasıtlı olup olmadığı, neden olduğu zarar ve delilin davadaki önemi gibi faktörler dikkate alınır. Kanada'da, Kanada Haklar ve Özgürlükler Şartı'nın 24(2) maddesi uyarınca, mahkemeler, anayasal hakların ihlali ile elde edilen delillerin kabul edilmesinin "adalet sistemini itibarsızlaştıracağını" düşündükleri durumlarda bu delilleri dışlarlar. Bu, ciddi ihlallerin dışlanmasına yol açarken, daha hafif ihlallerde esnek bir şekilde delilin kabul edilip edilmeyeceğine dair vaka bazında bir analiz yapılmasına olanak tanır. Sonuç olarak, hukuka aykırı elde edilen delillere ilişkin mutlak ve nispi yasaklar arasındaki fark, birey haklarının korunması ile adaletin sağlanması arasında farklı yaklaşımlar sergiler. Mutlak yasaklar temel hakların korunmasını önceliklendirirken, nispi yasaklar her davanın özel bağlamına dayalı olarak daha fazla esneklik ve yargıç takdirine olanak tanır. Karma sistemler ise ciddi ihlaller için

¹¹⁰ Güçlü Akyürek, "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", **TBB Dergisi**, S:101, 2012, s. 62-82.

daha katı standartlar uygularken, daha hafif ihlallerde daha fazla takdir yetkisi sağlar¹¹¹.

5.5. DENGİ TESTİNİN UYGULANMASI (YARAR VE ZARAR)

Denge testi, hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanılmasının yararı ile usul ihlalinin neden olduğu zararı tartmak için mahkemeler tarafından kullanılan bir hukuki araçtır. Bu test, söz konusu delillerin yargılama sürecinde kabul edilip edilmeyeceğine karar vermede kritik bir rol oynar. Denge testi, mahkemelerin çatışan çıkarlar veya haklar arasında çözüm bulmak için kullandığı bir hukuk ilkesi olarak tanımlanır. Bu test, belirli bir yasal işlem veya kararın getirdiğı faydaların, neden olabileceğı olası zararlarla karşılaştırılmasını içerir. Genellikle anayasal haklar, ifade özgürlüğü, mahremiyet hakları veya kamu güvenliği gibi konularda uygulanır. Denge testinin amacı, faydalar ve zararlar dikkate alınarak orantılı bir sonuç elde etmektir. Denge testi, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gibi ortak hukuk sistemlerinde zamanla gelişmiştir. Katı kurallara dayalı yaklaşımlardan uzaklaşarak, daha esnek ve bağlama duyarlı yöntemlerin benimsenmesiyle ön plana çıkmıştır. Anayasa hukuku, idare hukuku ve insan hakları davaları gibi çeşitli yasal bağlamlarda geniş çapta kullanılmaktadır, çünkü bu alanlarda genellikle çatışan değerlerin veya çıkarların uzlaştırılması gerekir¹¹².

5.5.1. Denge Testinin Temel Unsurları

Denge testi, mahkemelere yasal bir kararın haklı olup olmadığını belirlemede rehberlik eden birkaç unsurdan oluşur. Bunlar, söz konusu hakların veya çıkarların belirlenmesi, her birinin öneminin değerlendirilmesi ve belirli bir yasal eylemin olumlu ve olumsuz sonuçlarının tartılmasıdır. İlk adım, çatışma halinde olan spesifik hakların veya çıkarların tanımlanmasıdır. Örneğin, bir mahkeme bir kişinin mahremiyet hakkını, devletin kamu güvenliğini sağlamak amacıyla yürüttüğü

¹¹¹ Adnan Baki, Tuba Gökçek, "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C:11, S:42, 2012, s. 1-21.

¹¹² William Mitchell College of Law, Minnesota Administrative Procedure: Chapter 10. Evidence, 2014.

gözetimle dengelemek zorunda kalabilir. Çatışan çıkarların belirlenmesinden sonra, mahkeme bunların önemini değerlendirir. Bu, daha geniş hukuki ve toplumsal bağlamın anlaşılmasını gerektirir. Örneğin, ifade özgürlüğü davalarında, mahkeme siyasi ifadenin korunmasının önemini, nefret söylemi veya iftira önleme ihtiyacına karşı değerlendirebilir. Son olarak, mahkeme her bir eylemin olası faydalarını ve zararlarını inceler. Bu, yalnızca kararın doğrudan sonuçlarını değil, aynı zamanda hukuki sistem ve toplum üzerindeki uzun vadeli etkilerini de dikkate almayı içerir¹¹³.

5.5.2. Hukuki Bağlamlarda Denge Testi Örnekleri

Denge testi, özellikle mahkemelerin bireysel haklar ile kolektif toplumsal çıkarlar arasında arabuluculuk yapması gerektiğinde çeşitli hukuki bağlamlarda sıklıkla kullanılır. Bu testin en yaygın uygulandığı alanlar arasında anayasal haklar davaları, haksız fiil hukuku ve idare hukuku bulunur. Denge testinin en belirgin kullanımlarından biri, anayasal haklarla ilgili davalardır. Örneğin, ABD Yüksek Mahkemesi, bireylerin Birinci Değişiklik kapsamındaki ifade özgürlüğü haklarını kamu düzeni veya ulusal güvenlik gibi çıkarlarla dengelemek için sıkça bu testi kullanmıştır. Haksız fiil hukukunda denge testi, belirli eylemlerin risk ve faydalarını tartarak sorumluluğu belirlemek için kullanılır. Örneğin, mahkemeler bir şirketin faaliyetlerinin (bir ürünün üretilmesi gibi) faydalarını, bireyler üzerindeki zararlarla (kusurlu ürünlerden kaynaklanan yaralanmalar gibi) karşılaştırabilir. İdare hukukunda denge testi, devlet düzenlemelerinin makul olup olmadığını değerlendirmek için kullanılır. Burada, düzenlemelerin kamu yararına olan faydaları (çevre koruma gibi) ile bireylere veya işletmelere olan potansiyel zararlar (ekonomik maliyetler veya mülkiyet üzerindeki kısıtlamalar gibi) dengelenir¹¹⁴.

5.5.3. Denge Testinin Eleştirileri ve Sınırlamaları

Denge testi esnek ve bağlama duyarlı bir araç olmasına rağmen, eleştirilerden muaf değildir. Hukukçular ve uygulayıcılar, özellikle testin öznel niteliği ve öngörülemezliği konularında bazı sınırlamalara işaret etmektedir. Denge testine

¹¹³ Gino Scaccia, Proportionality and the Balancing of Rights in the Case-law of European Courts, Federalismi.it, S:4, 2019, <https://doi.org/10.1826/3534>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

¹¹⁴ Chinbat Namjil, Implementation of Constitutional Review: Challenges and Development Trends, The Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan, Mongolia, 2022.

yönelik en büyük eleştirilerden biri, yargıç takdirine olan aşırı bağımlılığıdır. Bu durum, tutarsız veya öngörülemez sonuçlara yol açabilir. Farklı yargıçlar, çıkarları farklı şekilde değerlendirebilir ve bu da hukukta çeşitlilik yaratabilir. Eleştirmenler, denge testinin çıkarların nasıl tartılması gerektiğine dair açık ve nesnel kriterlere sahip olmadığını savunur. Bu, hukuki belirsizliğe neden olabilir, çünkü taraflar bir mahkemenin çatışmayı nasıl çözeceğini öngöremeyebilir. Denge testine yönelik bir diğer eleştiri, kamu veya devlet çıkarlarına fazla ağırlık verilmesi ve bu durumun bireysel hakları zayıflatma potansiyelidir. Özellikle sivil özgürlüklerle ilgili davalarda, mahkemeler kamu güvenliği veya güvenliği gibi çıkarları bireysel özgürlüklerin önüne koyabilir. Sonuç olarak, denge testi, modern hukuk sistemlerinde rekabet halindeki hak ve çıkarlar arasındaki çatışmaları çözmek için esnek bir çerçeve sağlar. Ancak, yargıç takdirine bağımlılığı ve açık kılavuzların eksikliği önemli zorluklar oluşturmaktadır. Bu sınırlamalara rağmen, denge testi, geniş bir hukuki bağlamda adaletin sağlanmasında hayati bir araç olmaya devam etmektedir¹¹⁵.

5.6. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KULLANILMASINA İZİN VEREN İSTİSNAİ DURUMLAR

5.6.1. Kaçınılmaz Keşif Doktrini

Genel kural, hukuka aykırı elde edilen delillerin dışlanması yönünde olsa da, mahkemelerin bu delillerin kullanımına izin verebileceği istisnai durumlar vardır. Kaçınılmaz keşif doktrini, mahkemede hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kullanılmasına izin veren başlıca istisnalardan biridir. Bu prensibe göre, yasadışı yollarla elde edilen bir delil, eğer savcılık bu delilin yasal yollarla da keşfedileceğini kanıtlayabiliyorsa, yine de kabul edilebilir. Diğer bir deyişle, delilin yasal bir soruşturma sonucunda kaçınılmaz olarak ortaya çıkacağı kanıtlanırsa, delilin yasadışı bir şekilde elde edilmesi onu mutlaka geçersiz kılmaz. Mahkemeler, bu doktrini, delilin yasadışı yollardan elde edilmesi durumunda dahi, eğer bu delilin zaten yasal yollarla keşfedileceği bir süreçte olduğuna inanılıyorsa, sanığın bu yasadışılıktan

¹¹⁵ Fuat Oğuz, "Rekabetçi Bir Süreç Olarak Hukuk", **Liberal Düşünce Dergisi**, C:15, S:60, 2010, s. 231-248.

faydalanmasını engellemek için kullanır. Bu yaklaşım, yargı sürecinin sonucuna değil, delilin nasıl elde edildiğine odaklanır. Örneğin, polis yasadışı bir şekilde bir eve girip suç unsuru bulmuş olabilir. Ancak, eğer polis bu sırada aynı delili bulmak için geçerli bir arama izni almak üzereydi ve bu izin sonunda delil yasal olarak bulunacaktıysa, kaçınılmaz keşif doktrini altında delil kabul edilebilir¹¹⁶.

5.6.2. İyi Niyet İstisnası

İyi niyet istisnası, delillerin yasadışı yollarla elde edilmesine rağmen, eğer kolluk kuvvetleri yaptıkları eylemlerin yasal olduğuna dair makul bir inanca sahipse, bu delillerin kabul edilebileceğini belirtir. Bu istisna, polis memurlarının yanlış bilgiye veya geçersiz bir arama iznine dayanarak delil topladığı ancak yasalara uygun davrandıklarına inandıkları durumlar için geçerlidir. Bu istisnanın arkasındaki gerekçe, hata kasıtlı veya ihmal sonucu olmadığı sürece, iyi niyetle hareket eden polis memurlarının cezalandırılmasının gelecekteki yanlış uygulamaları önlemede fayda sağlamayacağıdır. Örneğin; polisler, bir yazım hatası nedeniyle geçersiz olan bir arama iznine dayanarak bir arama yaparsa, ancak bu iznin geçerliliğinden şüphe duymaları için bir sebep yoksa, elde edilen delil iyi niyet istisnası altında kabul edilebilir¹¹⁷.

5.6.3. Kamu Güvenliği İstisnası

Kamu güvenliği istisnası, halkı derhal ve önemli bir tehlikeden korumanın gerekli olduğu durumlarda yasadışı olarak elde edilen delillerin kullanılmasına izin verir. Bu istisna, bazı acil durumlarda, kanıtların gecikmeden elde edilmesinin gecikmesi halinde ciddi sonuçlar doğurabileceği ve bu durumda bireylerin haklarından ziyade halkın korunmasının daha önemli olduğu anlayışına dayanır. Bu istisna genellikle terörizm, şiddet suçları veya toplu zarar verme tehdidi gibi durumlarda uygulanır. Mahkemeler, düzgün yasal prosedürler izlenmeden elde edilen delillerin, halkın güvenliğini sağlamak adına kabul edilmesine karar verebilir.

¹¹⁶ Haluk Paftalı, Türk Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın Ek 4. Maddesi Çerçevesinde Özel Hayat Alanının Korunması, On İki Levha Yayıncılık, 2021, <https://doi.org/978-625-7334-81-5>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

¹¹⁷ Emre Oğuz Meriç, "Tesadüfen Elde Edilen Deliller", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

Örneğin; polis, bir bombalı saldırı tehdidi karşısında şüpheliyi haklarını okutmadan sorgulamak zorunda kalırsa, bu sorgulama sırasında elde edilen deliller kamu güvenliği istisnası kapsamında kullanılabilir¹¹⁸.

5.6.4. Bağımsız Kaynak Doktrini

Bağımsız kaynak doktrini, yasadışı olarak elde edilen delillerin, aynı delilin daha sonra yasal yollarla bulunması durumunda kullanılmasına izin verir. Bu istisna, yasa dışı yöntemlerle elde edilen delilin, daha sonra bağımsız ve yasal yollarla elde edilmesi durumunda, delilin bu yasal keşfinin geçerli kabul edilmesini sağlar. Bu doktrin, hukuka aykırı bir şekilde keşfedilen delilin daha sonra yasal olarak elde edilmesi durumunda, bu delilin önceden yasadışı yollardan elde edilmesiyle lekelenmediği gerekçesiyle reddedilmemesi gerektiğini savunur. Örnek; polisler, yasadışı bir arama yaparak suç unsuru bulabilir, ancak daha sonra tamamen ayrı ve yasal bir arama yaparak aynı delili keşfederse, bu ikinci yasal keşif bağımsız kaynak doktrini altında delilin mahkemede kabul edilmesini sağlayabilir. Bu istisnalar, mahkemelerin anayasal hakları koruma ve adaleti sağlama arasındaki dengeyi kurma çabalarını yansıtır. Her bir istisna, kolluk kuvvetlerinin yasa dışı uygulamalarını teşvik etmeme ve kamu güvenliğini sağlama ihtiyacını dengelemeye çalışırken, titiz bir şekilde incelenmelidir. Ayrıca bu istisnalar tartışmalı olup, dışlama kuralının kolluk kuvvetlerinin hukuka aykırı davranışlarını caydırma amacına ters düşebilir. Ancak, bazı durumlarda delillerin dışlanması, adaletsiz sonuçlar doğurabileceği için istisnalar haklı görülebilir¹¹⁹.

5.7. KAMU DÜZENİ VE SUÇUN CİDDİYETİ İLE İLGİLİ İSTİSNALAR

Kamu düzeni ve suçun ciddiyeti, hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliği konusunda merkezi bir rol oynar. Terörizm, organize suçlar veya ulusal güvenliğe yönelik tehditler gibi ciddi davalarda, mahkemeler hukuka aykırı yollarla elde edilen delillerin kabulüne daha yatkın olabilir. Özellikle delillerin dışlanması

¹¹⁸ Levent YALÇIN, Martyna Kusak, Cezai Konularda Delillerin Kabul Edilebilirliği - Türkiye Rehberi, Avrupa Konseyi, 2023.

¹¹⁹ Barbara Goeth-Flemmich, Miroslav Kubiček, Stéphane Dupraz, Erik Verbert, Cezai Konularda Uluslararası İşbirliği Hakkındaki Avrupa Sözleşmelerinin Uygulanmasına Yönelik İlgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı, Avrupa Konseyi, [PC-OC(2011) 21 rev 5], 2013.

halinde tehlikeli kişi ya da grupların kovuşturulmasının engelleneceği durumlarda bu deliller kabul edilebilir. Bu tür davalarda mahkemeler, kamu düzeninin korunması ile bireysel haklar arasında bir denge kurmak zorundadır. Suçun ciddiyeti, bu değerlendirmenin ana unsurunu oluşturur. Örneğin, küçük suçlarla ilgili davalarda dışlama kuralı daha sıkı bir şekilde uygulanabilir çünkü delilin kabul edilmesi sonucunda doğacak zarar, yarardan daha ağır basabilir. Ancak, ciddi suçlarda kamu yararı, delillerin kullanılmasını haklı gösterebilir. Bununla birlikte, en ağır suçlar söz konusu olduğunda bile, mahkemelerin temel hukuk ilkelerini koruması beklenir ve dışlama kuralından sapmalar dikkatle gerekçelendirilmelidir¹²⁰.

¹²⁰ Meltem Deniz, "Hukuka Aykırı Delillerin Ceza Yargılamasına Etkisi", **İzmir Barosu Dergisi**, C:87, S:3, 2022, s. 229-275.

ALTINCI BÖLÜM

6. ANAYASA VE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ BAĞLAMINDA DELİL YASAKLARI

Hukuka aykırı elde edilen delillerin yasaklanması, anayasal hukuk ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) köklü bir temele sahiptir. Bu yasaklar, mahremiyet, adil yargılanma ve işkence veya insanlık dışı muameleden korunma gibi temel hakları korumayı amaçlar. Anayasal bağlamda, birçok ülkenin anayasaları temel hakların ihlali yoluyla elde edilen delillerin kullanımını yasaklar. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 38. maddesi adil yargılanma hakkını güvence altına alır ve hukuka aykırı delilleri yasaklar. AİHS bağlamında ise 6. madde adil yargılanma hakkını, 3. madde ise işkence ve insanlık dışı muamele yasağını içerir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bu hakların ihlaliyle elde edilen delillerin kullanılmasını kesinlikle reddeder. Anayasa ve AİHS'nin bu uyumu, bireysel hakların korunmasını sağlayan güçlü bir çerçeve sunar¹²¹.

6.1. ANAYASADA DELİL YASAKLARI VE TEMEL HAKLAR

Anayasal hukukta, hukuka aykırı elde edilen delillerin yasaklanması, temel hakların korunmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu hükümler, mahremiyet hakkı, işkence yasağı ve adil yargılanma hakkını güvence altına alır. Mahremiyet hakkı kapsamında, anayasalar özel hayatı korur ve yasadışı yollarla elde edilen delilleri kabul etmez; örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 20. maddesi, özel hayatın gizliliğini güvence altına alır. İşkence yasağı ise işkence yoluyla elde edilen delillerin kullanımını mutlak olarak yasaklar; bu, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı, yargılamanın adilliğini bozabilecek delillerin dışlanmasını

¹²¹ Rengül Ekizceleroğlu, Büşrahan Altun, "Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Hukuka Aykırı Delil", **Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi**, C:12, S:2, 2023, s. 149-167, <https://doi.org/10.47934/tife.12.02.01>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

gerektirir ve birçok Avrupa ülkesinin anayasasında desteklenir. Bu ilkeler, hukuki süreçlerin bütünlüğünü koruyarak birey haklarının ihlal edilmesini engeller¹²².

6.2. AİHS KAPSAMINDA ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi kapsamında adil yargılanma hakkı, Avrupa insan hakları hukukunun temel taşlarından biridir ve hukuka aykırı delillerin kabul edilebilirliği ile yakından ilişkilidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bu tür delillerin kullanımında hassas bir yaklaşım benimsemiştir. İşkence veya insanlık dışı muameleyle elde edilen delillerin, AİHS'in 3. maddesinin mutlak niteliği gereği, hiçbir koşulda kabul edilemeyeceğini açıkça belirtmiştir. Diğer ihlallerde ise AİHM, ihlalin ağırlığı, delilin önemi ve usul güvencelerini değerlendirerek yargılamanın genel olarak adil olup olmadığını belirlemek için bir denge testi uygular. AİHM içtihadı, ulusal mahkemelerin hukuka aykırı delilleri kabul etmesi durumunda dahi, yargılamanın bütünlüğüne odaklanarak 6. madde ihlali olup olmadığını değerlendirir¹²³.

6.3. AİHM İÇTİHATLARINDA HUKUKA AYKIRI DELİLLER

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanımı konusunda önemli içtihatlar oluşturmuş ve bireysel hakların korunması ile suçların etkili kovuşturulması arasında denge sağlamaya çalışmıştır. Gäfgen / Almanya (2010) davasında, işkence tehdidiyle elde edilen delillerin 3. maddenin mutlak niteliği gereği kesinlikle kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Allan / Birleşik Krallık (2002) kararında, mahremiyet ihlaline dayalı gizli kayıtların koşullara bağlı olarak kabul edilebilir olabileceği, ancak bu davada adil yargılanma hakkının ihlal edildiği vurgulanmıştır. Khan / Birleşik Krallık (2000) davasında ise hukuka aykırı dinleme yoluyla elde edilen delillerin yargılamanın adilliğini bozmadığına karar verilmiş, ancak ihlallerin denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

¹²² Sibel İnceoğlu, Adil yargılanma hakkı (Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4), Avrupa Konseyi, 2018.

¹²³ Efser Erden Tütüncü, "Schatschaschwili Almanya'ya Karşı Kararı Işığında İddia Tanıklarına Doğrudan Soru Sorma Hakkı", **İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, Seçkin Yayıncılık, C:15, S:1-2, 2016.

AİHM içtihatları, ağır hak ihlallerinde delillerin kesinlikle reddedilmesi gerektiğini, diğer durumlarda ise istisnai değerlendirmeler yapılabileceğini göstermektedir¹²⁴.

¹²⁴ Murat Volkan Dölger, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Gäfgen Kararı Bağlamında Ceza Muhakemesinde İşkence Tehdidi ile Elde Edilen Delillerin Kullanımı Sorunu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S:111, 2014, s. 325-410.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN KULLANILMASININ SONUÇLARI

Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kullanılması, ceza yargılamalarında önemli hukuki, usuli ve etik sonuçlara yol açabilir. Bu sonuçlar, yargı süreçlerinin bütünlüğünü zedeleyebilir, bireylerin haklarını ihlal edebilir ve hukuk sistemine olan güveni sarsarak toplumsal zararlar doğurabilir. Hukuka aykırı elde edilen deliller, yargılama sırasında önemli delillerin dışlanmasına neden olabilir ve bu durum savcılığın, suçun şüpheyi yer bırakmayacak şekilde ispatlanmasını zorlaştırır. Mahkemeler, bir sanığın anayasal veya yasal haklarının ihlaliyle elde edilen delillerin kabul edilemez olduğunu öngören "dışlama kuralı"nı uygulayabilir. Nihai hukuki sonuç, hak ihlalinin ciddiyetine ve mevcut yasal çerçeveye bağlıdır. Bu tür delillerin kabul edilmesi, yargılama sürecinin adilliğini tehlikeye atar. Deliller güvenilir veya dava açısından önemli olsa bile, bunların kullanımı, bireysel hakları koruyan bir adalet sisteminin temeline zarar verir. Ayrıca hukuka aykırı delillerin kullanımı, kolluk kuvvetlerini yasal prosedürleri ihlal etmeye teşvik edebilir ve bu da sistematik suiistimallere yol açabilir. Mahkemeler, hukuka aykırı delillerin yargılamanın adil olmasını etkilediğini tespit etmeleri halinde, mahkumiyetleri veya beraat kararlarını bozabilir. Ayrıca bu tür delillerin kullanılması, davaların yeniden görülmesini zorunlu kılabilir ve bu da hukuk sistemi için ek maliyet ve gecikmelere yol açar¹²⁵.

¹²⁵ Pınar PALABIYIK, "İşkence Tehdidi ile Ulaşılan Maddi Bulguların Delil Olarak Değerlendirilmesine İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Karar Tahlili (Gäfgen v. Almanya)", *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:2, S:2, 2016, s. 173-197.

7.1. HUKUKA AYKIRI ELDE EDİLEN DELİLLERİN CEZA MUHALEMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kullanılması, ceza muhakemesi sürecini derinden etkiler ve yargılamanın hem soruşturma hem de duruşma aşamalarında adil, yasal ve adil olmasını sağlamak amacıyla oluşturulan usuli güvencelere zarar verir. Ceza muhakemesi, hukukun üstünlüğünü ve adaleti sağlamak için belirlenen usule uygunluk kurallarına sıkı sıkıya bağlıdır. Hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilmesi, özellikle sanığın mahremiyet hakkı, kendi aleyhine delil sunmama hakkı ve avukat yardımından yararlanma hakkı gibi temel haklarının ihlal edilmesine neden olabilir. Bu tür delillerin sunulması, delil zincirinin bütünlüğünü zedeleyebilir. Delilin yasadışı yollardan elde edilmesi veya kanıtların değiştirilmesi, tüm yargılama sürecini geçersiz kılabilir. Hukuka aykırı delillerin sunulması durumunda, mahkemeler kolluk kuvvetlerinin yöntemlerini daha yakından inceleyebilir. Bu, mahkemeleri, hukuka uygun delil elde etme yöntemlerinin geçerli olmasını sağlamak için dışlama kuralı veya "zehirli ağacın meyvesi" doktrinini uygulamaya yönlendirebilir. Hukuka aykırı delillerin kullanılması, delillerin kabul edilebilirliği konusunda uzun süren duruşmalara neden olabilir. Bu, ek duruşma ve hukuki tartışmalar gerektirerek yargı kaynaklarını tüketebilir¹²⁶.

7.1.1. Sanık ve Mağdur Hakları Üzerindeki Etkiler

Hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanılması, hem sanığın hem de mağdurun haklarını etkiler. Bu durum, adalet arayışı ile bireysel hakların korunması arasındaki dengeyi karmaşık hale getirir. Hukuka aykırı delillerin kullanılması, sanığın adil yargılanma hakkı (AİHS 6. madde), özel hayatın korunması hakkı (AİHS 8. madde) ve kendi aleyhine delil sunmama hakkı gibi temel haklarının ihlal edilmesine yol açabilir. Bu tür delillerin kabul edilmesi, savunmayı zayıflatabilir ve hukuka aykırı olarak elde edilen delillerle karşı karşıya kalan sanık üzerinde haksız bir baskı yaratabilir. Hukuka aykırı delillerin kullanımı, sanığın haklarını ihlal edebileceği gibi, delillerin dışlanması mağdurun adalet arayışını da olumsuz

¹²⁶ Can Yavuz, "Amerika Birleşik Devletleri Yüce Mahkemesi", **TBB Dergisi**, C:29, S:128, 2017, s. 437-475.

etkileyebilir. Özellikle cinayet veya cinsel saldırı gibi ağır suçlarda, usul hataları nedeniyle kritik delillerin dışlanması, suçlunun cezalandırılmamasına neden olabilir. Bu nedenle, mağdurun adalet hakkı ile sanığın hakları arasında dikkatli bir denge kurulmalıdır. Mahkemeler, sanığın ve mağdurun haklarını dengelemeye çalışırken adaletin sağlanmasını ve birey haklarının korunmasını gözetir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi bazı mahkemeler, hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanımını değerlendirmek için bir orantılılık testi uygulayarak, yargılamanın genel adilliğinin bozulup bozulmadığını değerlendirir¹²⁷.

7.1.2. Hukuka Aykırı Elde Edilen Delillere Dayalı Kararların İptali ve Davaların Yeniden Görülmesi

Mahkumiyetler veya kararlar, hukuka aykırı olarak elde edilen delillere dayandığında, bu durum kararların iptaline veya davaların yeniden görülmesine neden olabilir. Bu, özellikle bu tür delillerin, temel usuli kuralları veya anayasal hakları ihlal etmesi durumunda, ilk yargılamanın adil olmamasına yol açar. Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kararın dayanağı olduğu durumlarda mahkemeler, bu kararları iptal edebilir. Özellikle bu tür deliller savcılığın davasının önemli bir kısmını oluşturuyorsa veya mahkumiyetin sağlanmasında kritik bir rol oynuyorsa, kararın iptali gündeme gelebilir. Birçok hukuk sisteminde, hukuka aykırı delillere dayalı olarak mahkum edilen kişiler, davalarının yeniden görülmesini talep edebilirler. Yeniden yargılanma hakkı, usul ihlalleri nedeniyle haksız yere mahkumiyet almamayı sağlamak amacıyla önemli bir güvencedir. Davaların yeniden görülmesi, yargılamanın adilliğini korumak ve hukuka aykırı delillerin dışlanması ışığında adaletin sağlanmasını amaçlayan bir mekanizma olarak kabul edilir. Bazı hukuk sistemlerinde, davanın yeniden görülmesi çifte yargılama ilkesini gündeme getirebilir. Bu ilkeye göre, bir kişi aynı suçtan iki kez yargılanamaz. Mahkemeler, sanığın haklarını ihlal etmeden adaletin sağlanmasını ve çifte yargılama ilkesine aykırı hareket edilmemesini güvence altına almalıdır. Uluslararası Hukuk ve AİHM

¹²⁷ Güneş Okuyucu Ergün, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Soruşturmacının Tanıklığı Sorunu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:71, S:2, 2022, s. 803-818.

İçtihatları: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları bağlamında, devletler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal eden davaları yeniden ele almak zorunda kalabilirler. AİHM, hukuka aykırı delillerin kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmederse, devletin yargılamayı yeniden açması veya kararı iptal etmesi gerekebilir¹²⁸.

¹²⁸ Sevi Bakım, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C:19, S:2, 2013, s. 919-952.

SONUÇ

Suç mahallinde hukuka aykırı elde edilen delillerin değerlendirilmesi, ceza muhakemesinde önemli zorluklar ortaya çıkararak yargı sonuçlarının bütünlüğünü ve bireysel hakların korunmasını etkilemektedir. Bu konunun analizi, adalet arayışı ile temel hakların korunması arasında bir denge sağlamak amacıyla güçlü bir hukuki çerçevenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Yerel yasalar, uluslararası antlaşmalar ve mahkeme kararları tarafından belirlenen çerçeve, delillerin kabul edilebilirliğine ve değerlendirilmesine karar verir. Özellikle hukuka aykırı elde edilen deliller söz konusu olduğunda, kolluk kuvvetlerinin hedefleri ile bireysel haklar arasında gerilim hissedilmektedir. Hukuka aykırı delillere dayanarak yapılan yargılamalar, yargı süreçlerinin adilliğini tehlikeye atarak haksız yere mahkumiyetlere yol açabilir. Yargı sisteminin yüksek delil toplama standartlarını koruması, kamu güvenini sağlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Türk hukuk sisteminde, delillerin Anayasal hükümler ve uluslararası insan hakları standartlarına uygun bir şekilde toplanmasını sağlamak amacıyla reformlara ihtiyaç vardır. Delillerin uygun şekilde değerlendirilmesi, dışlama kuralının tutarlı bir şekilde uygulanması ve "zehirli ağacın meyvesi" doktrininin sonuçlarının iyi anlaşılması gereklidir. Hukuka aykırı elde edilen delillerin değerlendirilmesi, ceza adaleti sisteminde hem hukuki teori hem de pratik uygulama ile ilgili birkaç kritik bulgu ortaya koymaktadır. Mahkemelerin dışlama kuralını nasıl uyguladığı ve hukuka aykırı elde edilen delillerin kabul edilebilirliğini değerlendirmede dikkate değer tutarsızlıklar bulunmaktadır. Yargılamalarda benzer durumlar için farklı sonuçlar doğurabilen yargı yorumlarındaki farklılıklar, hukuki belirsizlik ilkesini zayıflatmaktadır.

"Hukuka aykırı elde edilen delil" tanımını belirlemek, hukuki prosedür ihlalleri (örneğin, yasadışı aramalar veya el koymalar) dikkate alındığında karmaşık hale gelebilir. Tanımlardaki belirsizlik, çelişkili kararlarla sonuçlanabilir ve hukuki

manzarayı karmaşıktırabilir. Hukuka aykırı elde edilen delillerin varlığı, sanıkların haklarını ve yargı sürecinin genel adilliğini ciddi şekilde zedeleyebilir. Delilin güvenilirliğinin sorgulanması, yargı sisteminin güvenilirliğini de sorgulatabilir.

Mahkemelerin delil kabul edilebilirliğini değerlendirme konusunda önemli bir takdir yetkisi bulunmaktadır; bu da hukuka aykırı elde edilen delillerin değerlendirilmesinde özne yorumlara yol açabilir. Bu takdir yetkisi, özellikle dezavantajlı grupları hedef alan sanıklar arasında eşitsiz muameleye yol açabilir. Türk hukukunda, hukuka aykırı elde edilen delillerin etkin değerlendirilmesini engelleyen bazı pratik sorunlar bulunmaktadır. En önemli sorunlardan biri, kolluk kuvvetlerinin uygun delil toplama teknikleri konusunda yetersiz eğitim almış olmalarıdır. Bu bilgi eksikliği, usul haklarının ihlaline neden olarak, hukuka aykırı delil toplanmasına yol açabilir. Kolluk kuvveti uygulamalarını denetleyecek bağımsız denetim mekanizmalarının olmaması, güç suiistimallerine ve hukuki standartların ihlaline neden olabilir.

Türk mahkemeleri genellikle önemli yargı gecikmeleriyle karşılaşmaktadır; bu da delillerin kabul edilebilirliğini detaylı bir şekilde değerlendirme kabiliyetlerini etkileyebilir. Aceleci kararlar, kritik usul ihlallerinin göz ardı edilmesine yol açabilir. Toplumsal algılar, kolluk kuvvetlerinin rolü ve etkili suç kontrolü konularında, bireysel hakların önemini göz ardı eden bir kültüre neden olabilir. Bu durum, hukuka aykırı elde edilen delillerin kullanımını dolaylı olarak hoş görebilir.

Türk hukukunda delil toplama ve değerlendirme süreçlerini geliştirmek için birkaç öneri sunulabilir. Kolluk kuvvetlerine hukuki standartlara uygun delil toplama yöntemleri hakkında kapsamlı eğitim programları uygulanmalıdır. Bu eğitim, anayasal haklar ve insan hakları yasaları konularında derinlemesine bilgi sağlamalıdır. Hukuki standartlara uygunluğu sağlamak amacıyla kolluk kuvveti faaliyetlerini izlemek için bağımsız denetim kurumları kurulmalıdır. Bu, kamu güveninin sağlanmasına katkı sağlayabilir. Hukuka aykırı elde edilen delillerin değerlendirilmesine dair net, ayrıntılı kılavuzlar geliştirilip dağıtılmalıdır. Bu kılavuzlar, yasallık ve kabul edilebilirlik kriterlerini belirleyerek yargı kararlarının tutarlılığını sağlanmalıdır.

Yargıç sayısının artırılması ve yargıya tahsis edilen kaynakların güçlendirilmesi, yargı gecikmelerini azaltarak delillerin daha kapsamlı

değerlendirilmesine olanak tanıyabilir. Delil bütünlüğü ve bireysel hakların önemi hakkında kamuoyunu bilinçlendirmeye yönelik girişimler, yasadışı delil toplama uygulamalarını önlemek için daha bilgili bir toplum oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Airout, Mohammad Mostafa Mohammad, Abu Azam, Saddam Ibrahim Abdulkhaleq**, (2023), The Use of Forensic Evidence in Jordanian Criminal Investigations and Trials, Migration Letters, C:20, S:10, s. 1168-1182.
- Akkaş, Ahmet Hulusi, Çimen, Ali Said**, (2021), "Ceza Hukuku Özelinde Adli İşbirliği Taleplerinin Reddi Sebepleri", Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:11, S:21, s. 15-60.
- Akyürek, Güçlü** (2012), "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", TBB Dergisi, S:101, s. 62-82.
- Aubry, Arthur S. Jr.**, (1962), Ethics for Investigators, 53 J. Crim. L. Criminology & Police Sci. 269.
- Bakım, Sevi**, (2013), "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:19, S:2, s. 919-952.
- Baki, Adnan, Gökçek, Tuba**, (2012), "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C:11, S:42, s. 1-21.
- Barbour, Emily C.**, (2011), Davis v. United States: Retroactivity and the Good-Faith Exception to the Exclusionary Rule (CRS Report No. R41774), Congressional Research Service, <https://www.crs.gov>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Bayrak Şenocak, Burçin**, (t.y.), AİHM İçtihadında Hukuka Aykırı Delillerin Adil Yargılanma Hakkına Etkisi, İnsan Hakları, s. 15-23.
- Belgesay, Mustafa Reşit**, (1940), Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller, Güven Basımevi.

- Beller, Brian**, (2003), "A Comparative Study Of Exclusion Of Evidence On The Grounds of the Means by Which It Was Obtained", War Crimes Memoranda.
- Bozdağ, Ahmet, Sariusta, Kader**, (2017), "Victim's Testimony and Evidence Value in Criminal Procedure Law", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:8, S:2, s. 573-602.
- Centel, Nur, Zafer, Hamide**, (2017), Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 232.
- Değirmenci, Olgun**, (2014), Ceza muhakemesinde sayısal (dijital) delil (1. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 389-390.
- Deniz, İsmail**, (2014), Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri - Oluşturulma Şekilleri Şartları), 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 23.
- Deniz, Meltem**, (2022), "Hukuka Aykırı Delillerin Ceza Yargılamasına Etkisi", İzmir Barosu Dergisi, C:87, S:3, s. 229-275.
- Dinler, Veysel**, (2009), "Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dinler, Veysel**, (2009), "Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması", Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dutertre, Gilles**, (2003), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, Avrupa Konseyi Yayınları.
- Dülger, Murat Volkan**, (2014), "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Gäfgen Kararı Bağlamında Ceza Muhakemesinde İşkence Tehdidi ile Elde Edilen Delillerin Kullanımı Sorunu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:111, s. 325-410.

Dölger, Murat Volkan, Taşkın, şaban Cankat, (2024), Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 556.

Ekizcelerođlu, Rengöl, Altun, Bűşrahan, (2023), "Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Hukuka Aykırı Delil", Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Faköltesi E-Dergi, C:12, S:2, s. 149-167, <https://doi.org/10.47934/tife.12.02.01>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Ergün, Güneş Okuyucu, (2022), "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Soruşturmacının Tanıklığı Sorunu", Ankara Üniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi, C:71, S:2, s. 803-818.

Eryılmaz, Mesut Bedri, (2012), Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1. baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 31-32.

Esposito, Massimiliano, Sessa, Francesco, Cocimano, Giuseppe, Zuccarello, Pietro, Roccuzzo, Salvatore, Salerno, Monica, (2023), "Advances in technologies in crime scene investigation", Diagnostics, C:13, 3169, <https://doi.org/10.3390/diagnostics13203169>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Fallah, Sara Mansour, (2020), The admissibility of Unlawfully Obtained Evidence before International Courts and Tribunals, The Law and Practice of International Courts and Tribunals, C:19, S:1, s. 147–176, <https://doi.org/10.1163/15718034-12341420>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Ferguson, Ian, Renaud, Karen, Wilford, Sara, Irons, Alastair, (2020), "PRECEPT: A Framework for Ethical Digital Forensics Investigations", Journal of Intellectual Capital, Advance online publication, <https://doi.org/10.1108/JIC-05-2019-0097>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Fisher, Barry A. J., Fisher, David R., (2012), Techniques of crime scene investigation (7th ed.), CRC Press.

- Fisher, Barry A.J., Fisher, David R.**, (2022), "Techniques of crime scene investigation (9th ed.)", CRC Press, <https://doi.org/10.4324/9780429272011>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Gautam, Khagesh**, (2017), "The Unfair Operation Principle and the Exclusionary Rule: On the Admissibility of Illegally Obtained Evidence in Criminal Trials in India", *Indiana International & Comparative Law Review*, C:27, S:2.
- Gedik, Doğan**, (2019), "Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:21, S:2, s. 913-963.
- Goeth-Flemmich, Barbara, Kubíček, Miroslav, Dupraz, Stéphane, Verbert, Erik** (2013), Cezai Konularda Uluslararası İşbirliği Hakkındaki Avrupa Sözleşmelerinin Uygulanmasına Yönelik İlgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı, Avrupa Konseyi, [PC-OC(2011) 21 rev 5].
- Gödekli, Mehmet**, (2016), "Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:65, S:4, s. 1815-1924, https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001848, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Gökçen, Ahmet, Çakır, Kerim**, (2019), "Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:21, S:3, s. 2911-2951.
- Groenhuijsen, Marc**, (2008), Illegally Obtained Evidence: An Analysis of New Trends in the Criminal Justice System of The Netherlands, In *The XIIIth World Congress of Procedural Law: The Belgian and Dutch Reports*, s. 91-114.
- Gross, Samuel R., Possley, Maurice J., Roll, Kaitlin Jackson, Stephens, Klara Huber**, (2020), "Government Misconduct and Convicting the Innocent: The Role of Prosecutors, Police, and Other Law Enforcement", *National Registry of Exonerations*.

Gürses, Muharrem Egemen, (2023), "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Maddi Gerçeğin Araştırılması Prensibi", Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:4, S:2, s. 219–238, <https://doi.org/10.51562/nkuhukuk.2023424>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Horswell, John, (2004), Practice of crime scene investigations, CRC Press.

Hoşgöl, Batuhan, (2019), Etkin Soruşturma Yükümlülüğü, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 47.

Hyder, Nayem Alimul, Hossaini, Rafiqul Islam, Hossaini, Sirajum Monira, (2023), "Legal Aspects of Confession in Bangladesh: Analysis of its Admissibility and Evidentiary Value", BAIUST Academic Journal (BAJ), C:4, s. 88-103.

Illes, Mike, Wilson, Paul, Bruce, Cathy, (2019), "Forensic epistemology: Testing the reasoning skills of crime scene experts", Journal of the Canadian Society of Forensic Science, C:52, S:4, s. 151–173, <https://doi.org/10.1080/00085030.2019.1662601>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

International Association of Chiefs of Police, (2021), Property & Evidence Control, Law Enforcement Policy Center.

İnceoğlu, Sibel, (2018), Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi– 4, Ankara.

İnceoğlu, Sibel, (2018), Adil Yargılanma Hakkı (Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi- 4), Avrupa Konseyi.

Kale, Serdar, Keser, Salih, (2015), "Medeni Yargılama Hukukunda Delil Sistemi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:21, S:2, s. 701-725.

- Kaya, Asım**, (2020), Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 241.
- Kaygısız, Mustafa**, (2017), Temel Kriminalistik, 4. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 84-88.
- Köse, Hamid**, (2022), "Delil Değerlendirme Yasakları Bakımından Zehirli Ağacın Meyvesi Doktrini", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), C:13, S:49, s. 165–202.
- Köse, Metin**, (2019), "Amerikan Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuka Aykırı Delillerin Dışlanması", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C:9, S:1, s. 159–195, <https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.496663>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Kumar, Pranav**, (2024), Chain of custody for the integrity of evidence: A critical examination.
- Kurniawan, Zahri, Tisnanta, H. S., Fakih, Marwan, Ferdiansyah, Ahmad İrzal**, (2022), "Exclusionary rule principle and constitutional rights protection in evidence seeking", International Journal of Advanced Research, C:10, S:4, s. 864-871.
- Lam, Nguyen Son**, (2023), "Collecting Evidence by Taking Testimonies of the Defendant in Administrative Proceedings", VNU Journal of Science: Legal Studies, 39, Article 4509, <https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4509>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Lexpera. (t.y.)**. Lexpera Türkiye mevzuat ve içtihat veritabanı. Erişim adresi <https://www.lexpera.com.tr/>
- Maclin, Tracy**, (2013), The good-faith exception. In The Supreme Court and the Fourth Amendment's exclusionary rule (online edn), Oxford Academic, s. 231-273.

Maclin, Tracey, (2013), The Fourth Amendment means that illegally acquired evidence “shall not be used at all.” In The Supreme Court and the Fourth Amendment's Exclusionary Rule, Oxford Academic, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199795475.003.0009>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Madden, Mike, (2014), "The Exclusion of Improperly Obtained Evidence at the International Criminal Court: A Principled Approach to Interpreting Article 69(7) of the Rome Statute", Dalhousie University, LLM Thesis.

Mannheimer, Michael, (2002), "Coerced Confessions and the Fourth Amendment", Hastings Constitutional Law Quarterly, C:30, S:1, s. 57.

Marston, Greg, Watts, Rob, (2003), "Tampering With the Evidence: A Critical Appraisal of Evidence-Based Policymaking", The Drawing Board: An Australian Review of Public Affairs, C:3.

Meriç, Emre Oğuz, (2019), "Tesadüfen Elde Edilen Deliller", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Namjil, Chinbat, (2022), Implementation of Constitutional Review: Challenges and Development Trends, The Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan, Mongolia.

Oğuz, Fuat, (2010), "Rekabetçi Bir Süreç Olarak Hukuk", Liberal Düşünce Dergisi, C:15, S:60, s. 231-248.

Ölçer, F. Pınar, (2008), "Illegally Obtained Evidence in European Treaty of Human Rights (ETHR) Law", Annales, C:40, S:57, s. 65-153.

Özbek, Veli Özer, Doğan, Koray, Bacaksız, Pınar, (2024), Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 40.

- Özkul, Fatih**, (2017), "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Şekilde Elde Edilen Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S:9, s. 397-425.
- Öztürk, Ayberk Furkan, Hancı, İ. Hamit, Cantürk, Nergis**, (2017), *Su Altı Olay Yeri İnceleme*, 1. baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 21.
- Öztürk, Bahri**, (2024), *Ceza Muhakemesi Hukuku (Ana Hatlarıyla) Ders Kitabı*, 11. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 397.
- Paftalı, Haluk**, (2021), *Türk Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın Ek 4. Maddesi Çerçevesinde Özel Hayat Alanının Korunması*, On İki Levha Yayıncılık, <https://doi.org/978-625-7334-81-5>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Palabıyık, Pınar**, (2016), "İşkence Tehdidi ile Ulaşılan Maddi Bulguların Delil Olarak Değerlendirilmesine İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Karar Tahlili (Gäfgen v. Almanya)", *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:2, S:2, s. 173-197.
- Parfenov, Aleksei**, (2018), "The issues of the process of evidence collection during preliminary investigation in the Republic of Tajikistan", *SHS Web of Conferences*, C:50, 01240, <https://doi.org/10.1051/shsconf/20185001240>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Parlar, Ali, Çetin, Ahmet**, (2017), *Ceza Muhakemesinde Soruşturma Evresi ve Uygulaması*, 1. baskı, İstanbul, Aristo Yayınevi, s. 100-101.
- Park, Roger**, (1976), "The entrapment controversy", *Minnesota Law Review*, C:60, S:7, s. 2259.
- Penney, Steven**, (2003), "Taking Deterrence Seriously: Excluding Unconstitutionally Obtained Evidence Under Section 24(2) of the Charter", *McGill Law Journal*, C:49, s.105.

- Pitcher, Kelly**, (2018), Judicial Responses to Pre-Trial Procedural Violations in International Criminal Proceedings, International Criminal Justice Series, C:16, Berlin.
- Platt, Jennifer**, (1981), "Evidence and Proof in Documentary Research: Some Specific Problems of Documentary Research", Sociological Review, C:29, S:1, s. 31-54, <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1981.tb03021.x>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Power, Daniel J., Heavin, Ciara, O'Connor, Yvonne**, (2021), "Balancing Privacy Rights and Surveillance Analytics: A Decision Process Guide", Journal of Business Analytics, C:4, S:2, s. 155–170, <https://doi.org/10.1080/2573234X.2021.1920856>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Sachowski, Jason**, (2016), Chapter 4 - Understanding Forensic Readiness, Implementing Digital Forensic Readiness, s. 45-52, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-804454-4.00004-6>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Scaccia, Gino**, (2019), Proportionality and the Balancing of Rights in the Case-law of European Courts, Federalismi.it, S:4, <https://doi.org/10.1826/3534>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Scott, Stephen A.**, (1969), "Admissibility of Illegally Obtained Evidence in Noncriminal Proceedings", Florida Law Review, C:22, S:1, s. 38.
- Selim, Aybeyan, Ali, İlker**, (2024), "The Role of Digital Forensic Analysis in Modern Investigations", Journal of Emerging Computer Technologies, C:4, S:1, s. 1-5, <https://doi.org/10.57020/ject.1445625>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Seyhan, Ercan**, (2019), Delil: Kavram - Teori - Uygulama Strateji - Taktik, 1. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 85.

- Shakil, Mohammad Tanvir Alom**, (2022), "Barriers in crime scene investigation: A study on the inefficiency & procrastination in solving criminal cases", SHS Web of Conferences, C:50, 01240, <https://doi.org/10.1051/shsconf/20225001240>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Solan, Lawrence**, (1999), "Refocusing the Burden of Proof in Criminal Cases: Some Doubt About Reasonable Doubt", Texas Law Review, C:78, S:1, s. 105.
- Soyaslan, Gülen**, (2013), "Illegally Obtained Evidence in American and Turkish Criminal Procedure Law", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:8, S:2, s. 723-770.
- Stoykova, Radina**, (2023), "The Right to a Fair Trial as a Conceptual Framework for Digital Evidence Rules in Criminal Investigations", Computer Law & Security Review, 49, 105801, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105801>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025
- Şahin, Cumhuri, Göktürk, Neslihan**, (2024), Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 28-29.
- Şahin, Cumhuri, Göktürk, Neslihan**, (2024), Temel Hukuk Dizisi Ceza Muhakemesi Hukuku (THD), 7. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 30.
- Şen, Ersan**, (2011), "The Issue of Excluding Unlawful Evidence from Inquiry Files in Turkish Criminal Judiciary Law", Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul, C:35, S:52, s. 253–266.
- Taşkın, Şaban Cankat**, (2024), Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Şüpheli ve Sanığın Susma Hakkı, 1. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 249.
- Thaman, Stephen C., Brodowski, Dominik**, (2020), Exclusion or non-use of illegally gathered evidence in the criminal process: Focus on common law and German approaches. In K. Ambos, A. Duff, J. Roberts, T. Weigend, & A.

Heinze (Eds.), Core concepts in criminal law and criminal justice: Volume I, Cambridge University Press, s. 428-462.

Töngür, Ali Rıza, Öztürk, Müberra, Alkan, Özlem, Bilgin, Hande, Beşgöl, Birce, Ayhan, Zeynel Abidin, Şimşek, Zeynep, Tuncal, Doğukan, Erbaş, Bilge, Akgün, Mert Hüseyin, (2023), Soruşturma Aşamasında Polisnin Görev ve Yetkileri, Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 83, Ankara.

Turner, Jenia Iontcheva, Weigend, Thomas, (2019), The purposes and functions of exclusionary rules: A comparative overview. In S. Gless & T. Richter (Eds.), Do exclusionary rules ensure a fair trial? A comparative perspective on evidentiary rules, Springer, s. 15-37.

Turvey, Brent E., (2013), Chapter 3 - Forensic science: A primer. In B. E. Turvey (Ed.), Forensic fraud, Academic Press, s. 33-43, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-408073-7.00003-3>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Tütüncü, Efser Erden, (2016), "Schatschaschwili Almanya'ya Karşı Kararı Işığında İddia Tanıklarına Doğrudan Soru Sorma Hakkı", İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Seçkin Yayıncılık, C:15, S:1-2.

Uçar, Tayyip, (2024), Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, 1. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 25.

Ünver, Yener, Hakeri, Hakan, (2021), Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 51-52.

United Nations Office on Drugs and Crime, (2011), Handbook on police accountability, oversight and integrity. United Nations.

Vitkauskas, Dovydas, & Dikov, Grigoriy, (2012), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılama Hakkının Korunması. Avrupa Konseyi.

Weigend, Thomas, (2019), The potential to secure a fair trial through evidence exclusion: A German perspective. In S. Gless & T. Richter (Eds.), Do exclusionary rules ensure a fair trial? (Ius Gentium: Comparative perspectives on law and justice, Vol. 74). Springer, s. 61-92.

William Mitchell College of Law, (2014), Minnesota Administrative Procedure: Chapter 10. Evidence.

Yalçın, Levent, Kusak, Martyna, (2023), Cezai Konularda Delillerin Kabul Edilebilirliği - Türkiye Rehberi, Avrupa Konseyi.

Yavuz, Can, (2017), "Amerika Birleşik Devletleri Yüce Mahkemesi", TBB Dergisi, C:29, S:128, s. 437-475.

Yayla, Mehmet, (2021), Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat ve Şüphe, 2. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 36.

Yenisey, Feridun, (2015), Kolluk Hukuku, 2. baskı, İstanbul, Beta Yayınları, s. 500.

Yenisey, Feridun, Nuhoğlu, Ayşe, (2024), Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 89.

Yunus, Mohamad Ismail Bin Mohamad, (2024), Evidence Obtained Through Unlawful Means During Police Custody, Ius Poenale, C:5, s. 57–68, <https://doi.org/10.25041/ip.v5i1.3472>, (Çevrimiçi), E.T.: 01.01.2025

Yurtcan, Erdener, (2018), Ceza Yargılaması Hukuku, 15. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 5.